

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕ ΠΟΛΛΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΓΙΑ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝ. Ν. ΣΙΔΕΡΗ

52 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 52—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ 52

1932

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

16/09

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΕΣΤΙΝ ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

1932 ΚΥΡ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕ ΠΟΛΛΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

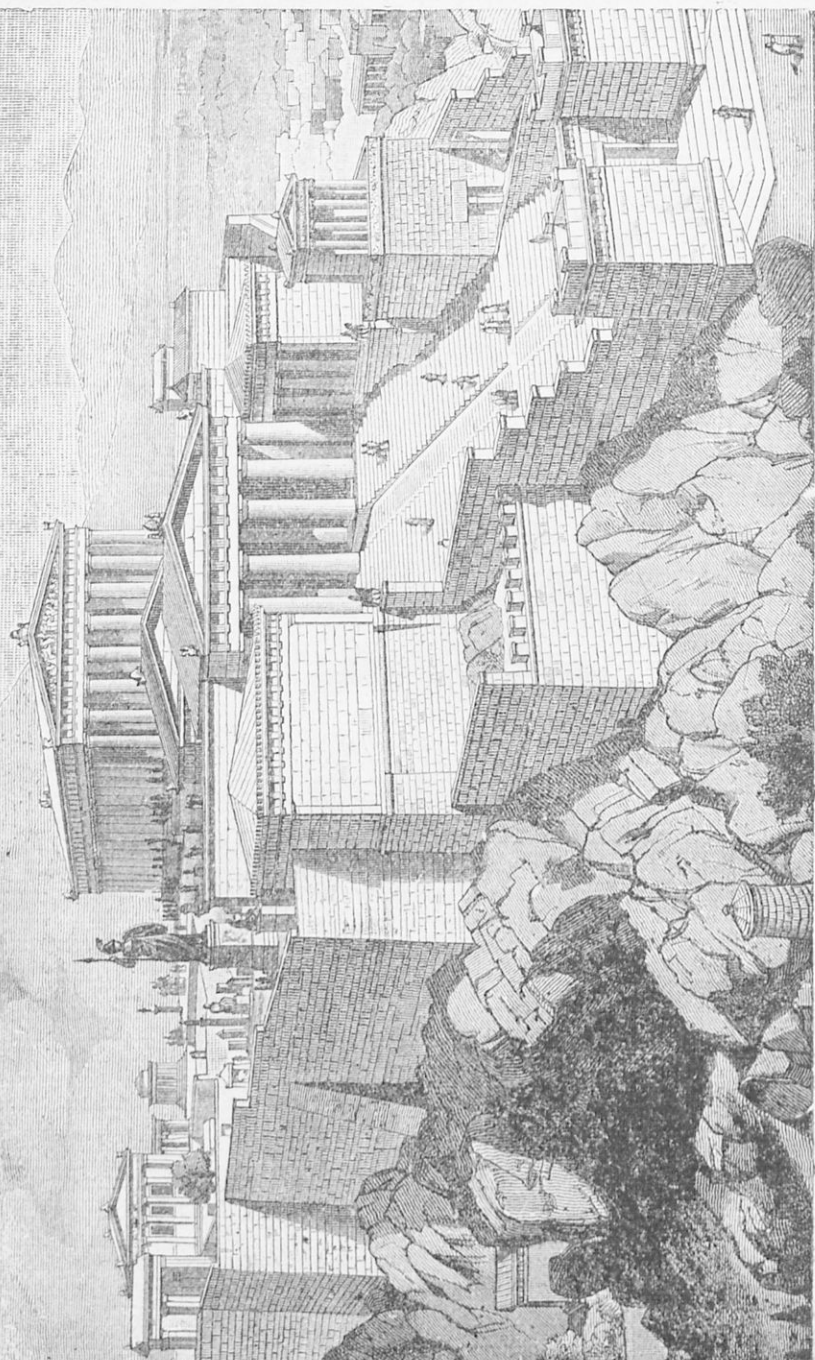
ΓΙΑ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

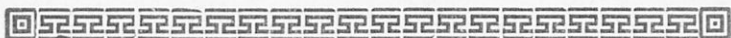
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝ. Ν. ΣΙΔΕΡΗ
53 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 52—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ 52

1932
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ Ἀκρόπολις στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλέους.

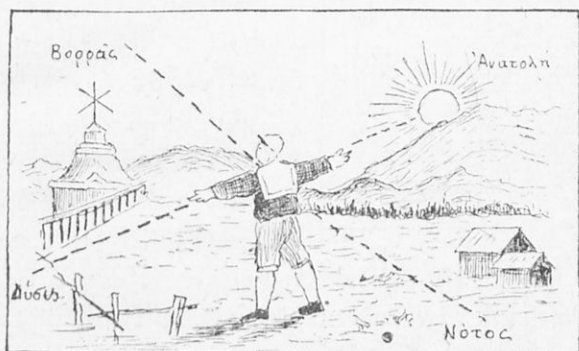

Γ Ε Ω Γ Ρ Α Φ Ι Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ὁρίζοντας.—Τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα.

Ὅταν εἴμαστε σὲ πολὺ ὑψηλὸ μέρος ἢ σὲ μεγάλο κάμπο ἢ σ' ἀνοιχτὴ θάλασσα καὶ κοιτάξωμε γύρω μας, βλέπομε τὸν οὐρανὸ σ' ἓνα κύκλο γύρω μας νὰ ἀκου-

μπᾶ στὴ γῇ ἢ στὴ θάλασσα. Ὁ κύκλος αὐτὸς λέγεται **ὁρίζοντας**.

Τὸ πρωὶ ὁ ἥλιος βγαίνει ἀπὸ ἓνα μέρος τοῦ ὁρίζοντα καὶ τὸ βράδυ κρύβεται σ' ἄλλο μέρος τοῦ ὁρίζοντα ἀπέναντι τοῦ πρώτου. Τὸ μέρος τοῦ ὁρίζοντα, πού τὸ πρωὶ πρωτοφαίνεται ὁ ἥλιος λέγεται **Ἀνατολή** καὶ τὸ μέρος πού κρύβεται τὸ βράδυ λέγεται **Δύση**· ἀν σταθοῦμε μὲ τεντωμένα τὰ χέρια κατὰ τὰ πλάγια κοιτάζοντας τὴν ἀνατολή, μπροσιά μας ἔχομε τὴν **ἀνατολή**, πίσω τὴ **δύση**, δεξιὰ τὸ **νοτιὰ** καὶ ἀριστερὰ τὸ **βορριά**. Στὸν

ὀρίζοντα λοιπὸν ξεχωρίζομε τέσσερα σημεία, τὴν Ἀνατολή, τὴ Δύση, τὸ Βοριᾶ καὶ τὸ Νοτιά. Αὐτό, ποὺ κάνομε γιὰ νὰ βρίσκωμε τὰ τέσσερα σημεία στὸν ὀρίζοντα σ' ἓνα τόπο, λέγεται *προσανατολισμός*.

Τὰ τέσσερα σημεία τοῦ ὀρίζοντα βρίσκομε καὶ μ' ἄλλους τρόπους. Τὸ μεσημέρι, ἀκριβῶς στὶς 12, κατὰ τὸ μέρος ποὺ πέφτει ἡ σκιά μας, εἶναι ὁ βοριάς, ἀπέναντί του εἶναι ὁ νοτιάς καὶ κοιτάζοντας κατὰ τὸ βοριᾶ ἔχομε δεξιὰ μας τὴν ἀνατο-

λή καὶ ἀριστερά μας τὴ δύση. Τὴ νύχτα μπορούμε νὰ προσανατολιστοῦμε μ' ἓνα ἀστέρι, ποὺ πάντα δείχνει στὸν οὐρανὸ τὸ βοριᾶ· αὐτὸ εἶναι ὁ *πολικὸς ἀστέρας*. Ὑπάρχει ἀκόμα καὶ ἓνα ἐργαλεῖο, ἡ *πυξίδα*, ποὺ δείχνει τὰ τέσσερα σημεία τοῦ ὀρίζοντα· ὅπως καὶ ἂν γυρίσωμε τὴν

πυξίδα, ἡ μύτη τῆς βελόνας τῆς δείχνει πάντα τὸ βοριᾶ καὶ ἡ ἄλλη ἄκρη τὸ νοτιά· δεξιὰ εἶναι ἡ ἀνατολή καὶ ἀριστερά ἡ δύση.

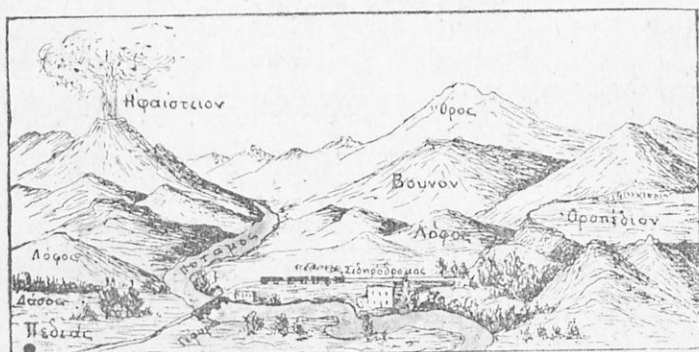
Τὸ ἀναμεταξὺ τοῦ βοριᾶ καὶ τῆς ἀνατολῆς μέρος τὸ λέγομε *βορειανατολικό*· τὸ μεταξὺ τῆς ἀνατολῆς καὶ τοῦ νοτιᾶ *νοτιανατολικό*, τὸ ἀναμεταξὺ τοῦ νοτιᾶ καὶ τῆς δύσης *νοτιοδυτικό* καὶ τὸ ἀναμεταξὺ τῆς δύσης καὶ τοῦ βοριᾶ *βορειοδυτικό*.

2. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι στεριά ἢ θάλασσα. Ἡ στεριά σ' ἄλλα μέρη εἶναι ἴση καὶ σ' ἄλλα δὲν εἶναι.

στὰ μέρη αὐτὰ τῆς στεριᾶς ἀνάλογα μὲ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἔκτασίν τοὺς βάζομε διάφορα ὀνόματα.

Βουνὸ ἢ **ὄρος** λέγομε μεγάλο ὕψωμα τῆς στεριᾶς νὰ περνᾷ τὰ 500 μέτρα.

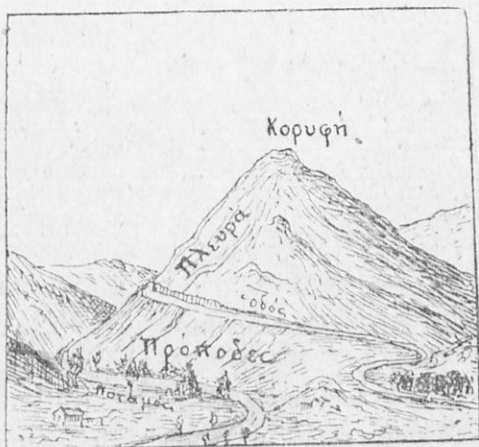

Λόφος λέγομε μικρὸ ὕψωμα νὰ μὴ περνᾷ τὰ 500 μέτρα.

Τὸ ὑψηλότερο μέρος τοῦ βουνοῦ ἢ τοῦ λόφου τὸ λέγομε **κορυφὴ** καὶ τὰ χαμηλότερα **πρόποδες**.

Βουνοσειρὰ ἢ **ὄροσειρὰ** λέγομε πολλὰ βουνά, πὺν ἐνώνονται ἢ ξαπλώνονται στὴν ἴδια διεύθυνση.

Φαράγι ἢ **χαράδρα** λέγομε στενὸ καὶ ἀπότομο ἄνοιγμα τοῦ βουνοῦ.

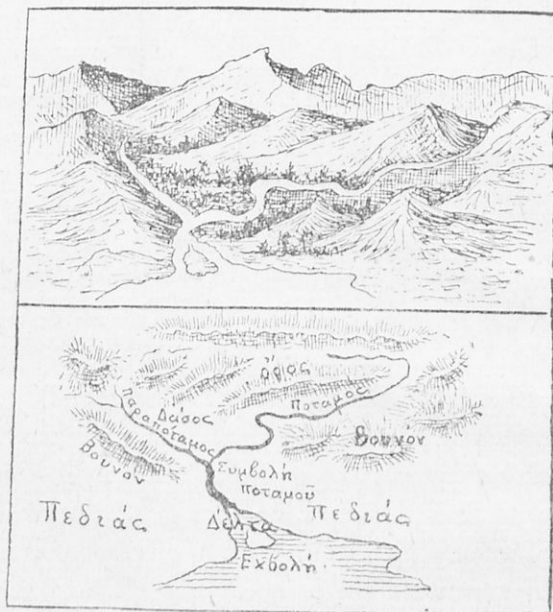
Κάμπο ἢ **πεδιάδα** λέγομε ἴση ἔκταση τῆς στεριᾶς.

Ὁροπέδιο εἶναι πεδιάδα, πού βρίσκεται ἀπάνω σέ βουνά.

Κοιλάδα λέγομε στενή πεδιάδα, πού βρίσκεται ἀνάμεσα σέ δυό βουνά ἢ λόφους.

3. Τὰ νερά τῆς στεριᾶς.

Ἀπὸ τῆ βροχῇ, ἀπὸ τὰ χιόνια ἢ ἀπὸ τὰ νερά, πού βγαίνουν ἀπὸ τῆ γῆ, ἔχουν μαζευτῇ σέ διάφορα μέρη

χαμηλά ἢ κλειστά τῆς στεριᾶς νερά. Τὰ νερά αὐτά ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκτασή τους ἢ τὸν τρόπο, πού τρέχουν, παίρνουν διάφορα ὀνόματα.

Πηγὴ λέγομε τὸ νερὸ πού βγαίνει ἀπὸ τῆ γῆ.

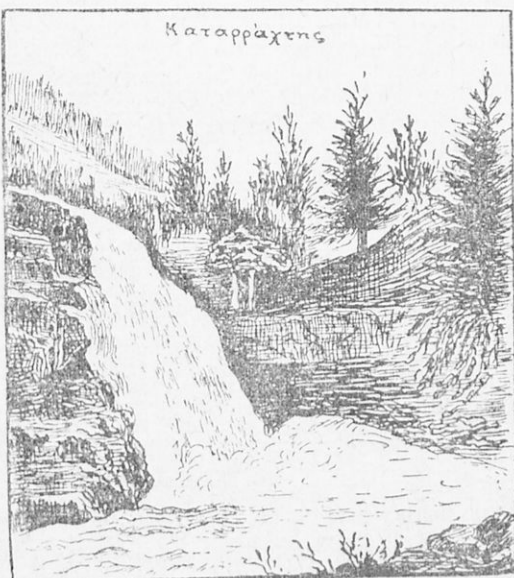
Ρυάκιο λέγομε τὸ τρεχούμενο νερὸ τῆς πηγῆς. Ὅμως ἐνώνονται πολλὰ ρυάκια μαζί κάνουν **ποταμάκι**· πολλὰ ποταμάκια ἐνώνονται καὶ κάνουν **ποτάμι**.

Ποταμός ἢ **ποτάμι** εἶναι πολὺ νερό, ποὺ τρέχει ἀπὸ ὑψηλὸ μέρος κατὰ τὴ θάλασσα ἢ τὴ λίμνη. Τὰ ποτάμια ποὺ μόνο τὸ χειμῶνα ἢ ἅμα βρέχη ἔχουν νερό, τὰ λέγομε **ξεροπόταμα** (**χείμαρροι**).

Πηγὴ τοῦ ποταμιοῦ λέγομε τὸ μέρος ποὺ παίρνει τὰ πρῶτα νερά του. **Ἐκβολὴ** λέγομε τὸ μέρος τοῦ ποταμιοῦ, ποὺ χύνει τὰ νερά του στὴ θάλασσα ἢ στὴ λίμνη. Τὰ μεγάλα ποτάμια στὶς ἐκβολές τους γίνονται πλατιά ἢ σκίζονται σὲ δύο ἢ περισσότερα καὶ κάνουν αὐτό, ποὺ λέγομε **Δέλτα**.

Κοίτη τοῦ ποταμιοῦ λέγομε τὸ αὐλάκι, ποὺ μέσα τρέχει τὸ νερό του.

Ὀχθες λέγομε τὰ δύο χεῖλια τοῦ ποταμιοῦ. Ἀπ' αὐτὲς **δεξιὰ ὀχθὴ** λέγομε ἐκείνη, ποὺ εἶναι στὰ δεξιὰ μας, ἅμα κοιτᾶμε κατὰ τὶς ἐκβολές τοῦ ποταμιοῦ κι ἂ-

ριστερὴ ὀχθὴ, ἐκείνη ποὺ εἶναι στ' ἀριστερά μας.

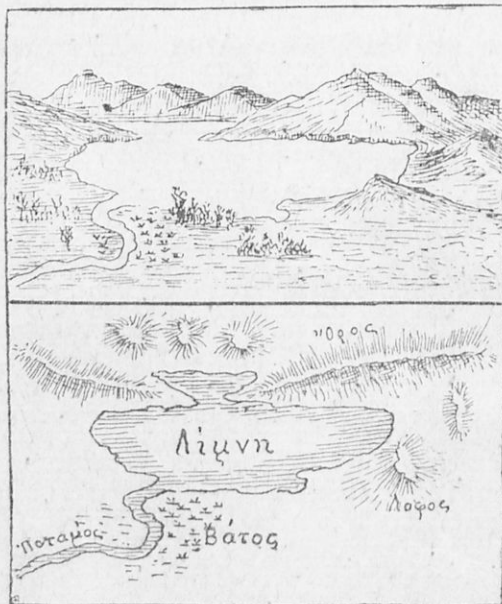
Ἄμα τὸ νερὸ ποταμιοῦ πέφτη ἀπὸ ὑψηλὸ μέρος σὲ χαμηλότερο, κάνει **καταρράχτη**.

Λίμνη εἶναι πολλὰ νερά νὰ μαζεῦονται σὲ βαθὺ καὶ πλατὺ βαθούλωμα τῆς γῆς. Οἱ λίμνες ἔχουν γλυκὸ νερό· εἶναι καὶ λίμνες ποὺ ἔχουν νερὸ ἄλμυρό.

Καταβόθρα είναι ἄνοιγμα τῆς γῆς, πὺν μέσα πέφτει καὶ χάνεται τὸ νερὸ ποταμιοῦ ἢ λίμνης.

4. Ἡ θάλασσα.

Θάλασσα εἶναι μεγάλη ἔκτασις ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, πὺν σκεπάζεται μὲ ἄλμυρὸ νερὸ. Ἡ πὺν [πολλή

ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι θάλασσα. Τὸ μέρος τῆς στεριᾶς, πὺν ἄκουμπᾷ στὴ θάλασσα, ἅμα εἶναι ἁμμονδερὸ λέγεται **γιαλός**, ἅμα εἶναι ὁλοβράχια λέγεται **ἀκτὴ**.

Πέλαγος εἶναι μεγάλο κομμάτι θάλασσα, πὺν συνήθως

χωρίζει δυὸ στεριές, ὅπως εἶναι τὸ Αἰγαῖο πέλαγος.

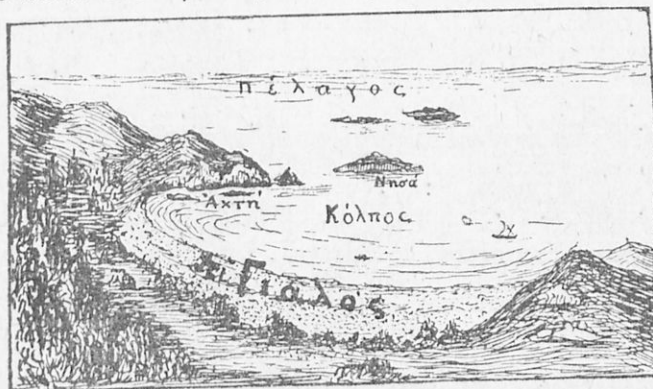
Ἀκρωτήρι λέγομε τὴν ἀκτὴ τῆς στεριᾶς, πὺν μπαίνει μέσα στὴ θάλασσα.

Χερσόνησος λέγεται ἓνα μέρος τῆς στεριᾶς, πὺν μόνο ἀπὸ ἓνα μέρος ἐνώνεται μὲ τὴν ἄλλη στεριά, ἐνῶ τὰ ἄλλα του μέρη βρέχονται ἀπὸ θάλασσα.

Ἰσθμός εἶναι μιὰ στενὴ στεριά, πὺν ἐνώνει δύο μεγαλύτερες στεριές καὶ χωρίζει δύο θάλασσες, ὅπως εἶναι ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου.

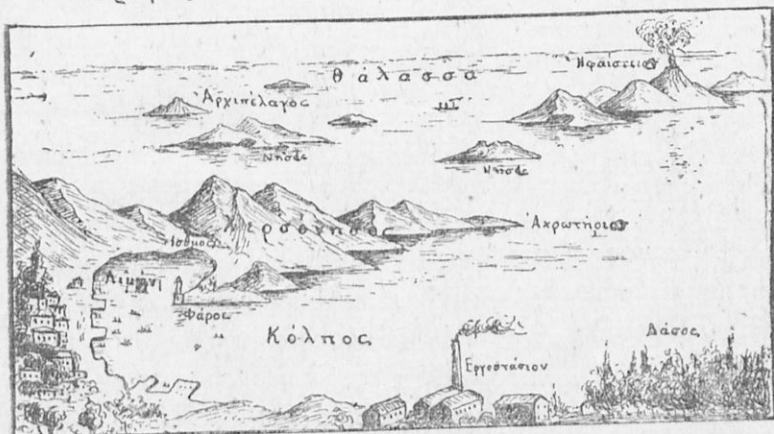
Νησί λέγομε μιὰ στεριά μικρή ἢ μεγάλη, πού βρέχεται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη της ἀπὸ θάλασσα.

Σκόπελος λέγεται ἕνας βράχος, πού λίγο βγαίνει ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας.

Ύφαλος λέγεται βράχος, πού βρίσκεται λίγο ἀποκάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Ὁ ὕφαλος εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνος στὰ πλοῖα.

Πορθμὸς εἶναι στενὴ θάλασσα, πού χωρίζει δύο

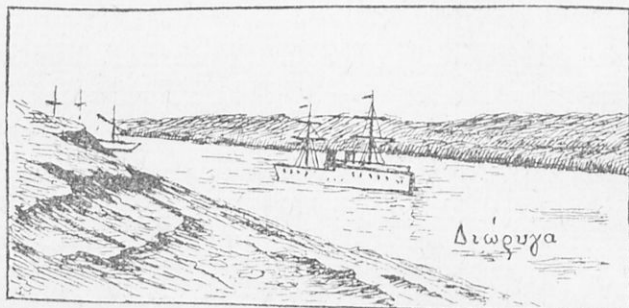

θάλασσες, ὅπως εἶναι ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐριπου.

Διώρυγα εἶναι τεχνητὸ αὐλάκι, πού ἐνώνει δύο θά-

λασσες ἢ δυὸ ποτάμια ἢ θάλασσα μὲ ποτάμι, ὅπως εἶναι ἡ διώρυγα τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ποὺ ἐνώνει τὸ Σαρωνικὸ μὲ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Κόλπος λέγεται ἓνα μέρος τῆς θάλασσας, ποὺ μπαί-

νει βαθιὰ στὴ στεριά, ὅπως ὁ Σαρωνικὸς κόλπος.

Λιμάνι λέγομε μικρὸ κόλπο, ὅπου μποροῦν νὰ φυλάγονται τὰ πλοῖα ἀπὸ τοὺς ἄνεμους καὶ τὶς τρικυμίες.

Ὅρμος λέγεται μικροῦτσικος κόλπος, ὅπου μποροῦν ν' ἀράξουν πλοῖα. Ὁ ὅρμος δὲν μπορεῖ νὰ φυλάγῃ τὰ πλοῖα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄερηδες, (ὅρμος τοῦ Φαλήρου).

5. Ἀτμόσφαιρα-ἄτμοι.

Ἀτμόσφαιρα εἶναι ὁ ἀέρας ποὺ σκεπάζει τὴ γῆ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη της. Ἡ κατάσταση τῆς ἀτμόσφαιρας δὲν

εἶναι πάντα ἡ ἴδια· ἄλλοτε εἶναι ζεστή κι ἄλλοτε κρύα. Ὁ ἥλιος ζεσταίνει τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς καὶ τὰ νερά, ποὺ εἶναι ἀπάνω της, δηλαδὴ τὶς θάλασσες, τὰ ποτάμια, τὶς λίμνες. Ὅταν τὰ νερά αὐτὰ ζεσταθοῦν ἀπὸ τὸν ἥλιο, γίνονται ἀτμοί, ποὺ ἀνεβαίνουν λίγο ὑψηλὰ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά τους σὰν ἀέρας. Αὐτὸ τὸ λέγομε ἐξάτμιση.

Ὅταν οἱ ἀτμοί εἶναι πολλοί, ἐνώνονται ἢ πυκνώνονται καὶ τότε τοὺς βλέπομε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῶν νερῶν σὰν ἀραιὸ καπνὸ. Αὐτὸ ποὺ βλέπομε τότε εἶναι ἡ *δμίχλη*. Ἄν ὅμως οἱ ἀτμοί πυκνωθοῦν σιτὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς ἀτμόσφαιρας ἢ σιτὶς κορυφῆς τῶν βουνῶν, κάνουν τότε τὰ σύννεφα.

Ἐπειδὴ τὴ νύχτα ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι κιὸ κρύα ἀπὸ τὴν ἡμέρα καὶ ὁ ἀέρας, ποὺ ἀκουμπᾷ ἀπάνω της, γίνεται κρύος. Τότε οἱ ἀτμοί, ποὺ βρίσκονται μέσα στὸν κρύο αὐτὸν ἀέρα, κρυώνουν κι αὐτοί, πυκνώνονται καὶ κάθονται τὸ πρῶτὶ ἢ τὸ βράδυ ἀπάνω σιτὴ γῆ, σιτὰ χόρτα ἢ σιτὰ φύλλα τῶν δέντρων σὰ μικρὰ σταγονάκια. Αὐτὸ τὸ λέγομε *δρροσιά*.

Τὶς νύχτες τὸ φθινόπωρο καὶ τὴν ἄνοιξη, ἅμα κάνη πολὺ κρύο, ἡ δρροσιά παγώνει καὶ γίνεται ἄσπρη σὰ χιόνι· τότε λέγεται *πάχνη*.

Ὅταν ἡ ἀτμόσφαιρα ἔχει πολλοὺς ἀτμοὺς καὶ συναντήσουν κρύα στρώματα ἀέρα, γίνονται πάλι νερό, ποὺ πέφτει σταγόνες σταγόνες ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα σιτὴ γῆ. Ἔτσι γίνεται ἡ *βροχή*.

Οἱ ἀτμοί εἶδμε πῶς κάνουν τὴν δμίχλη καὶ τὰ σύννεφα. Ἄμα τὰ σύννεφα συναντήσουν στρώματα ἀέρα πολὺ κρύα, κρυώνουν οἱ πυκνωμένοι ἀτμοί τους, παγώνουν λίγο λίγο καὶ γίνονται μικρούτσικα κρύσταλλα. Τὰ κρύσταλλα αὐτιά, ποὺ παίρνουν διάφορα σχήματα, ἐνώ-

νονται καὶ κάνουν τὶς *νιφάδες* τὸ *χιόνι*, πὺν πέφτει τὸ χειμῶνα.

Ἄμα ὁμως οἱ αἰμοὶ πυκνώνουν γρήγορα, τὰ μικροῦσικα κρύσταλλα γίνονται *χαλάξι*.

Ἄνεμοι. Ὅταν ὁ ἀέρας ἔχη τὴν ἴδια πυκνότητα σὲ διάφορους τόπους, μένει ἀκούνητος. Ἄμα ὁμως ὁ ἀέρας σ' ἓνα τόπο γίνη πιὸ ἀλαφρός, ἀνεβαίνει κατ' ἀπάνω. Τότε τὰ βαρύτερα στρώματα τοῦ ἀέρα τρέχουν νὰ γεμίσουν τὸ ἄδειο, πὺν ἄφησε ὁ ἀλαφρότερος ἀέρας καὶ ἔτσι γίνονται τὰ ρεύματα τοῦ ἀέρα. Τὰ ρεύματα αὐτὰ τοῦ ἀέρα λέγονται *ἄνεμοι*.

Οἱ ἄνεμοι ἀνάλογα ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ὀρίζοντα πὺν φυσοῦν λέγονται ἔτσι :

- 1) *ἀνατολικὸς ἢ λεβάντες*·
- 2) *δυτικὸς ἢ πονέντες*·
- 3) *βοριᾶς ἢ τραμουντάνα*·
- 4) *νοτιᾶς ἢ ὄστρια*·
- 5) *νοτιανατολικὸς ἢ σιρόκος*·
- 6) *βορειανατολικὸς ἢ γραῖγος*·
- 7) *νοτιοδυτικὸς ἢ λίβας ἢ γαρμπής*·
- 8) *βορειοδυτικὸς ἢ μαῖστρος*.

Οἱ ἄνεμοι φυσοῦν ἀδύνατα ἢ μέτρια ἢ δυνατά. Οἱ πολὺ δυνατοὶ ἄνεμοι κάνουν τὶς καταιγίδες (θύελλες) καὶ τοὺς ἀνεμοστρόβιλους.

Κλίμα. Κάθε τόπος ἔχει τὴ θερμοκρασία του, τοὺς ἀνέμους, τὶς βροχές του. Αὐτὰ τὰ τρία μαζί, δηλαδὴ ἡ θερμοκρασία, οἱ ἄνεμοι καὶ οἱ βροχές, κάνουν τὸ κλίμα κάθε τόπου.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. Γενική εξέταση τῆς Ἑλλάδος.

Τοποθεσία.—Ἡ Ἑλληνικὴ Δημοκρατία εἶναι Εὐρωπαϊκὸν κράτος καὶ βρίσκεται στὸ νοτιανατολικὸ μέρος τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ποὺ εἶναι μία ἀπὸ τὶς τρεῖς νότιες χερσόνησες τῆς Εὐρώπης.

Ἔκταση—σύνορα.—Ἡ Ἑλλάδα ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα καὶ φτάνει κατὰ τὸ βορρῆα ὥς τὴ λίμνη Πρέσπα καὶ τὰ βουνὰ Κερκίνη καὶ Ροδόπη. Συνορεύει στὰ βόρεια μὲ τὴν Ἀλβανία, Σερβία καὶ Βουλγαρία καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα τῆς μέρη βρέχεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο καὶ Ἰόνιο πέλαγος καὶ τὴ Μεσόγειο θάλασσα ἀπὸ τὰ Νότια.

Καμιὰ ἄλλη χώρα στὴ γῇ δὲ σκίζεται τόσο πολὺ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ὅσο ἡ Ἑλλάδα. Τὸ Αἰγαῖο πέλαγος ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὸ Ἰόνιο ἀπὸ τὴ Δύση μὴ νουν βαθιὰ στὴ στεριά της καὶ κάνουν πολλοὺς κόλποι καὶ χερσόνησους. Δύο κόλποι, ὁ Κορινθιακὸς καὶ ὁ Ἰωνικός, ποὺ φτάνουν ὥς τὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου χωρίζουν ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα τὴ μεγάλη χερσόνησο,

τὴν Πελοπόννησο. Δυὸ ἄλλοι κόλποι, ὁ Ἀμβρακικὸς καὶ ὁ Μαλιακὸς ξεχωρίζουν τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴ Θεσσαλία καὶ Ἡπειρο. Στὴ Μακεδονία ὁ Θερμαϊκὸς κόλπος ἀπὸ τὰ Δυτικὰ καὶ ὁ κόλπος τοῦ Στρυμῶνα ἀπὸ τ' ἀνατολικά ξεχωρίζουν τὴ Χαλκιδικὴ χερσόνησο. Στὴ Δυτικὴ Θράκη ὁ πρὸ σπουδαῖος κόλπος εἶναι τὸ Πόρτο-Λάγο.

Πορθμοί, ἀκρωτήρια.—Ἡ Ἑλλάδα ἔχει πολλοὺς πορθμοὺς καὶ ἀκρωτήρια· οἱ πρὸ σπουδαῖοι πορθμοὶ εἶναι ὁ πορθμὸς τοῦ Ρίου, τῆς Πρέβεζας καὶ τοῦ Εὐρίπου. Πρὸ σπουδαῖα ἀκρωτήρια ἔχει τὸ Ἀκτιο στὸν πορθμὸ τῆς Πρέβεζας, τὸ Ταίναρο, τὸ Μαλέα (Κάβο-Μαλιά), τὸ Σούνιο καὶ τὸν Ἀθωνα στὴ Χαλκιδικὴ χερσόνησο.

Ὁ τόπος.—Ὁ τόπος τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὁ πρὸ πολλὸς ὄρεινός. Ἀνομεταξὺ στὴν Ἡπειρο, στὴ Θεσσαλία καὶ στὴ Μακεδονία ξαπλώνεται ἡ βουνοσειρὰ τῆς Πίνδου. Ἀπ' αὐτὴ βγαίνουν σὰν κλαδιά της τὰ βουνὰ τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ πολλὰ τῆς Μακεδονίας. Ἡ Πελοπόννησος ἔχει καὶ αὐτὴ μεγάλα βουνά, ποὺ περικυκλώνουν τὸ ὄροπέδιο τῆς Ἀρκαδίας στὸ κέντρο της. Τὰ πρὸ πολλὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδας ἀπλώνονται ὥς τὴ θάλασσα. Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ εἶναι μικρὰ ὄροπέδια καὶ πολλὲς μικρὲς κοιλάδες. Μεγάλες πεδιάδες εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Θεσσαλίας, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Δράμας.

Τὰ νερά.—Ἡ Ἑλλάδα, ἐπειδὴ ἔχει σ' ὅλα της τὰ ἡ κοντὰ θάλασσα, δὲν ἔχει μεγάλα ποτάμια. Τὰ πρὸ ἂ εἶναι ξεροπόταμα, ποὺ πλημμυρίζουν στὸν καιρὸ μεγάλων βροχῶν. Τὰ πρὸ μεγάλα ποτάμια της εἶναι Ἀξιός, ὁ Στρυμῶνας καὶ ὁ Νέστος στὴ Μακεδονία, ὁ Ἐβρος στὴ Θράκη, ὁ Πηνειὸς στὴ Θεσσαλίᾳ, ὁ Ἀχέ-

λῶος (Ἀσπροπόταμος) στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, ὁ Ἄρα-
χθος στὴν Ἡπειρο, ὁ Ἀλφειὸς στὴν Πελοπόννησο. Σὲ
πολλὲς πεδιάδες γίνονται λίμνες, ποὺ τὸ καλοκαίρι μι-
κραίνουν ἢ ξεραίνονται ὅλως διόλου. Οἱ μεγαλύτερες
λίμνες βρίσκονται στὴ Μακεδονία.

Κλίμα. — Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὑγιεινὸ καὶ
οὔτε πολὺ ζεστὸ οὔτε πολὺ κρύο καὶ ὁ ἀέρας πολὺ καθα-
ρός. Στὸν τόπο της γίνεται ἡ ἐλιά, τὸ ἀμπέλι, τὸ βαμ-
πάκι, δημητριακοὶ καρποὶ καὶ πολλὰ ὁπωροφόρα δέν-
τρα. Ἀκόμα καὶ ὁ φοῖνικας μεγαλώνει στὶς νότιες χῶρες,
στὴ Μεσσηνία μάλιστα ὠριμάζει καὶ τοὺς χουρμάδες.

Οἱ κάτοικοι. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδας εἶναι σχεδὸν
ὅλοι Ἕλληνες, ποὺ μιλοῦν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ εἶναι
ὀρθόδοξοι χριστιανοί. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς εἶναι λίγοι
Ἑβραῖοι, Τοῦρκοι καὶ Φράγκοι. Οἱ κάτοικοι ὅλοι τῆς
ἐλεύθερης Ἑλλάδας εἶναι ἐξήμισι ἑκατομμύρια ἀπάνω
κάτω.

Π ρ ο ῖ ό ν τ α .

1) **Ὁρυχτά.** Ἡ Ἑλλάδα σὲ πολλοὺς τόπους της
ἔχει μεταλλεῖα ποὺ βγάζουν σίδηρο, χάλκωμα, μολύβι,
ψευδάργυρο, σμύριδα, πορσελάνη, πετροκάρβουνο (λυ-
γνίτη) καὶ ἄλλα.

2) **Φυτά.** Μεγάλον μέρος ἀπὸ τὸ ὄρεινόν, ποὺ δὲν
καλλιεργεῖται, σκεπάζεται ἀπὸ θάμνους καὶ σ' αὐτὸ βό-
σκουν γίδια καὶ πρόβατα. Τὸ πέμπτον σχεδὸν τοῦ τόπου
εἶναι δάση καὶ τὸ τέταρτον καλλιεργεῖται. Ἔχει πολλοὺς
ἐλαιῶνες καὶ ὁπωροφόρα δέντρα, ἀμπέλια, καπνότοπους
καὶ χωράφια γιὰ δημητριακά.

Ἀπὸ τὰ φυτὰ προϊόντα ἔχει : ἐλῆς καὶ λάδι, κρασί,
σῦκα, καπνόν, δημητριακὰ καὶ Κορινθιακὴ σταφίδα, ποὺ
εἶναι τὸ πιὸ πλούσιον εἰσόδημα μαζί μὲ τὰ καπνά.

3) *Ζῶα*. Ἄγρια ζῶα ζοῦν στήν Ἑλλάδα: λύκοι, τσακάλια, ἀλεπουῖδες, ἀγριογούρουνα, ζαρκαδία, ἐλάφια, καί στὰ βορεινὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας λίγες ἀρκοῦδες.

Ἀπό τὰ ἡμερὰ ζῶα ζοῦν πρὸ πάντων πρόβατα καὶ γίδια, ἀκόμα καὶ βῶδια, ἄλογα, μουλάρια, γαῖδοῦρια καὶ γουρούνια. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει καὶ πολλὰ μικρὰ καὶ μεγάλα πουλιὰ ἡμερὰ καὶ ἄγρια.

Ἔργασίες τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδας εἶναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, βιομήχανοι, ναυτικοί, ἔμποροι καὶ ἐπιστήμονες.

Γεωργία καὶ κτηνοτροφία. Ἄν καὶ ἡ Ἑλλάδα εἶναι τόπος πολὺ καλὸς γιὰ τὴ γεωργία, δὲν ἔχει ὅμως προοδεύσει πολὺ· τὸ ἴδιο βλέπομε καὶ γιὰ τὴν κτηνοτροφία. Γι' αὐτὸ πολλὰ στάρια, ὄπρια, ζῶα καὶ λαχανικὰ ἀκόμα φέρνουν ἀπὸ ξένους τόπους.

Βιομηχανία.—Τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ βιομηχανία στήν Ἑλλάδα ἄρχισε νὰ προοδεύῃ ἀρκετά. Σὲ πολλὰς πόλεις εἶναι ἐργοστάσια διάφορα· ὅπως σαπυνοποιεῖα, σιδηρουργεῖα, οἶνοπνευματοποιεῖα, ἀλευρόμυλοι, ὑφαντήρια, κλωστήρια, ταπητουργεῖα, ξυλουργεῖα καὶ ἄλλα. Ἡ πρὸ βιομηχανικὴ πόλις εἶναι ὁ Πειραιάς.

Ναυτικὸ, ἐμπόριο.—Τὸ ναυτικὸ καὶ τὸ ἐμπόριο ἔχει πολὺ προοδεύσει· ἔχει ἡ Ἑλλάδα περισσότερα ἀπὸ 400 βαπόρια καὶ 1200 καράβια, ποὺ ταξιδεύουν σ' ὅλα τὰ λιμάνια τοῦ κόσμου. Πολλὰς πόλεις ἔχουν μεγάλες ἐμπορικὰς ἀποθῆκες καὶ ἐμπορικὰ καταστήματα, ὅπως ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιάς, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Πάτρα, ὁ Βόλος, ἡ Καβάλλα, οἱ Καλάμες.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία στήν Ἑλλάδα γίνεται μὲ πλοῖα, σιδηρόδρομους, αὐτοκίνητα καὶ ἀμάξια. Μ' ὅλο τὸν ὀρεινὸν τόπον ἔχει πολλοὺς δρόμους γιὰ ἀμάξια καὶ αὐτοκίνητα καὶ σιδηρόδρομους. Τηλέγραφοι, τη-

λέφωνα καὶ ταχυδρομεῖα εἶναι σ' ὅλες τὶς πόλεις καὶ σὲ πολλὰ χωριά.

Διοίκηση. Ἡ Ἑλλάδα γιὰ εὐκολία στὴ διοίκησὶς τῆς εἶναι χωρισμένη σὲ 35 νομοὺς καὶ 4 γενικὲς διοικήσεις· κάθε νομὸ διοικεῖ ἓνας νομάρχης καὶ κάθε γενικὴ διοίκησις ὁ γενικὸς διοικητής. Γενικὲς διοικήσεις εἶναι : τῆς Μακεδονίας μὲ πρωτεύουσα τὴ Θεσσαλονίκη, τῆς Κρήτης μὲ πρωτεύουσα τὰ Χανιά, τῆς Ἡπείρου μὲ πρωτεύουσα τὰ Γιάννενα καὶ τῆς Δυτικῆς Θράκης μὲ πρωτεύουσα τὴν Κομοτινή. Κάθε διοίκησις ἔχει δυὸ ἢ περισσότερους νομοὺς, κάθε νομὸς χωρίζεται πάλι σ' ἑπαρχίες, σὲ δήμους καὶ κοινότητες.

Ἡ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΜΕΡΗ

1. Στερεὰ Ἑλλάδα.

(Κάτοικοι 1 ἑκατομμύριο καὶ 438 χιλιάδες).

Σύνορα. Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα βρίσκεται στὰ Νότια τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἡπείρου καὶ μοιάζει μὲ χερσόνησο, γιὰτὶ μόνο στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου ἐνώνεται μὲ τὴν Πελοπόννησο. Βρέχεται στὰ Βορειοδυτικὰ ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο, στὰ Δυτικὰ ἀπὸ τὸ Ἴόνιο πέλαγος, στὰ Νότια ἀπὸ τὸν Πατραϊκὸ, Κορινθιακὸ καὶ Σαρωνικὸ κόλπο καὶ στ' Ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο καὶ τὸ Μαλιακόν.

Τὰ παράλια. Βορειοδυτικὰ εἶναι ἡ Ἀκαρνανικὴ χερσόνησος, ποὺ τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι Ἀχτίο, ὅπου ἀπὸ τὸν πορθμὸ τῆς Πρέβεζας ἀρχίζει ὁ Ἀμβρακικὸς κόλπος. Ἄλλο ἀκρωτήρι ἔχει τὸ Ἀντίρριο στὴν εἰσοδὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο μὲ τὸ

νησί Εύβοια γίνεται ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐριπὸς. Στὸ Σαρωνικὸν κόλπον στὰ νοτιοανατολικά εἶναι ἡ χερσόνησος Ἀττική, πὺν τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι Σούνιο (Κάβο-κολῶνες). Στὴν ἄκρη τοῦ Σούνιου εἶναι 12 κολῶνες ἀπὸ τὸν παλιὸ ναὸ τοῦ Ποσειδῶνα.

Ὁ τόπος. Ὁ τόπος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας εἶναι ὄρεινός. Τὰ βουνά της εἶναι συνέχεια ἀπὸ τὴν Πίνδο καὶ ἔχουν διεύθυνση τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ Δυτικὰ στὰ Ἀνατολικά.

Βουνὰ ἔχει : τὰ Ἀκαρνανικά, τὸν Τυμφρηστό, τὸ Μακρονόρος, τὸ Πανατωλικό, τὸν Ἀράκυνθο, τὰ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Βαρδούσια, τὴν *Γκιῶνα*, τὴν *Οἴτη*, τὸν *Καλλίδρομο*, τὸν *Παρνασσὸ* μὲ τὰ καλὰ του λιβάδια, ὅπου βόσκουν πολλὰ κοπάδια πρόβατα καὶ γίδια, ποὺ κάνουν τὸ ξακουστὸ τυρὶ καὶ βούτυρο Παρνασσοῦ, τὸν *Ἐλικῶνα*, τὸν *Πάρνηθα* (*Ὀξιά*), τὴν *Πεντέλη* καὶ τὰ *Γεράνια*. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔχει καὶ πλῆθος ἄλλα μικρότερα καὶ μεγάλους βράχους.

Ἰπποδῆδες ἔχει: τὴν *Ἀκαρνανική*, τοῦ *Ἀγρινίου*, τῆς *Λαμίας*, τῆς *Βοιωτίας*, τῶν *Μεγάρων*, τῆς *Ἀττικῆς*, τῆς *Ἐλευσίνας*, τοῦ *Μαραθῶνα* καὶ τὴν κοιλάδα τῆς *Ἀμφισσας*, ποὺ εἶναι γεμάτη ἐλιές.

Ποτάμια ἔχει: *Ἀχελῷο*, τὸν *Εὐήνο*, τὸ *Σπερχειὸ* (*Ἀλαμάνα*), τὸν *Κηφισὸ* τῆς *Φωκίδας* καὶ τὸν *Ἀσωπὸ* καὶ δυὸ ξεροπόταμα στὴν *Ἀττική*, τὸν *Κηφισὸ* καὶ *Ἰλισό*.

Λίμνες ἔχει: τὴν *Ἀμβρακία*, τὴν *Ὀζηρὸ* καὶ τὴν *Τριχωνίδα*.

Τὸ κλίμα τῆς *Στερεᾶς Ἑλλάδας* εἶναι μέτριο, οὔτε ἕσπτο οὔτε πολὺ κρύο καὶ στὴν *Ἀττική* πολὺ μαλακό.

Προϊόντα. Τὰ βουνὰ τῆς *Στερεᾶς Ἑλλάδας* ἔχουν σὲ πολλὰ μέρη δάση. Ἀπ' αὐτὰ βγάζουν *ξυλεία*, *ρετσί-νι* καὶ *βαλανίδια*. Στὶς πεδιάδες τῆς καλλιεργεῖται ἡ ἐλιά καὶ τ' ἀμπέλι καὶ ἀκόμα δημητριακά, ὅσπρια, βαμπάκι, καπνὰ.

Στοὺς βουνήσιους τόπους τρέφουν διάφορα ζῶα καὶ βγάζουν καλὸ τυρὶ καὶ βούτυρο.

Ἡ *Στερεὰ Ἑλλάδα* βγάζει καὶ μέταλλα. Ἐχει μεταλλεῖα στὸ *Λαύριο*, ὅπου βγάζουν μολύβι, ἀσήμι καὶ ψευδάργυρο, στὴν *Ὀθρη*, ὅπου βγάζουν χάλκωμα, στὴν *Λοκρίδα*, ὅπου βγάζουν σίδηρο.

Ἔργασίες τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τῆς *Στερεᾶς Ἑλλάδας* εἶναι πρὸ πάντων γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι καὶ

σὲ μερικὲς παράλιες πόλεις καὶ χωριὰ ναυτικοί· στήν Ἀθήνα καὶ στὸν Πειραιᾶ εἶναι βιομήχανοι, ἔμποροι καὶ ἐπιστήμονες. Τὸ μεγαλύτερο καὶ καλύτερο ἐμπορικὸ λιμάνι εἶναι ὁ Πειραιᾶς.

Διοίκηση. Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα εἶναι χωρισμένη σὲ τρεῖς νομούς· αὐτοὶ εἶναι : 1) ὁ νομὸς τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, 2) τῆς Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας καὶ 3) τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας γίνεται μὲ ἀμαξωτοὺς δρόμους, σιδερόδρομους καὶ πλοῖα. Ὁ πιὸ σπουδαῖος σιδερόδρομος εἶναι ὁ Ἑλληνικὸς σιδερόδρομος, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, περνᾷ τὸ νομὸ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας, τὴ Θεσσαλία καὶ μπαίνει στὴ Μακεδονία, ὅπου ἐνώνεται μὲ τὸν Εὐρωπαϊκὸ σιδερόδρομο. Ἀπὸ τὸ Σχηματάρι μιὰ γραμμὴ του πηγαίνει στὴ Χαλκίδα. Στὴν Ἀττικὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἡλεκτρικὸ σιδερόδρομο, ποὺ κάνει τὴ συγκοινωνία Ἀθήνα καὶ Πειραιᾶ καὶ τοῦ τροχιόδρομου, εἶναι καὶ ὁ σιδερόδρομος Ἀττικῆς, γιὰ τὴ συγκοινωνία τοῦ Μαρουσιοῦ καὶ Κηφισιάς, τῶν Μεσογείων καὶ Λαυρίου.

Στὴ δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα εἶναι ὁ σιδερόδρομος Κρουνεριοῦ - Μεσολογιοῦ - Ἀγρινίου. Γιὰ τὴ συγκοινωνία τῆς θάλασσας εἶναι τὰ λιμάνια τοῦ Πειραιᾶ, τῆς Ἰτιᾶς, τοῦ Μεσολογιοῦ, τοῦ Ἀστακοῦ, τοῦ Λαυρίου καὶ τῆς Στυλίδας, ὅπου πιάνουν ταχτικά τὰ βαπόρια τῆς ἀκτοπλοίας.

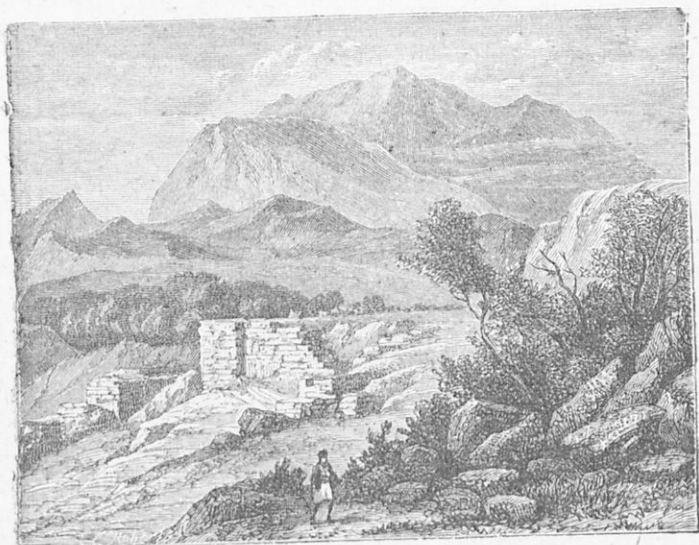
α') Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

(1 ἑκατ. καὶ 24 χιλ. κατ.)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει σχῆμα

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

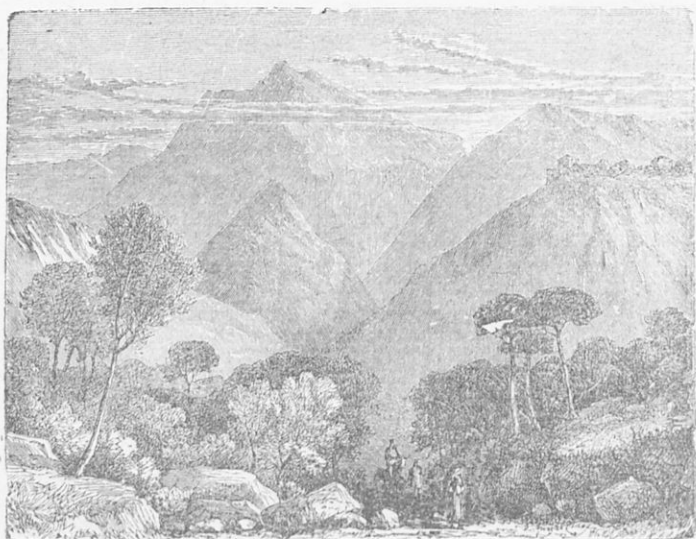
μακρουλὸ καὶ εἶναι τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας. Βορειοδυτικὰ συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας καὶ Νοτιοδυτικὰ λίγο μὲ τὸ νομὸ Ἀργολίδας καὶ Κορινθίας κοντὰ στὰ Γεράνεια. Βρέχεται δὲ κατὰ τὸ Βορῖα ἀπὸ τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο, κατὰ τὰ Ἀνατολικά ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, κατὰ τὸ Νοτιὰ ἀπὸ τὸ Σαρωνικὸ κόλπο καὶ κατὰ τὰ Νοτιοδυτικὰ ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Παρνασσός.

Βουνά.—Ὁ Παρνασσός, ἑκκουσμένος γιὰ τὰ τυριὰ καὶ τὸ βούτυρο, ὁ Ἑλικῶνας ποὺ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ὄρη βουνὰ τῆς πατρίδας μας, τὰ Γεράνεια κοντὰ στὸ Σαρωνικὸ κόλπο, ὅπου εἶναι καὶ ἡ Κακιά Σκάλα, ποὺ στὰ παλιὰ χρόνια τὴν ἔλεγαν Σκυρωνίδες πέτρες. Ὁ Κιθαιρῶνας γεμᾶτος δάση, ὁ Πάρνης, ἡ Πεντέλη μὲ τὰ ἄσπρα τῆς μάρμαρα, ὁ Ὑμηττὸς καὶ τὸ Λαύριο μὲ τὰ μεταλλεῖα του.

Πεδιάδες. Τῆς Ἀττικῆς, πού χωρίζεται στήν πεδιάδα τῆς Ἀθήνας καί τῶν Μεσογείων, μέ ἐλιές κι ἀμπέλια, τῆς Ἐλευσίνας, ὅπου πίστευαν οἱ παλιοί, πῶς ἡ θεά Δήμητρα δίδαξε τοὺς ἀνθρώπους, πῶς νά καλλιεργοῦν τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, τὴ βρώμη καί τὰ ὅμοια, τῶν Θηβῶν καί τῆς Λιβαδιᾶς μέ τὰ βαμπόκια της.

Ὁ Ἑλικῶνας.

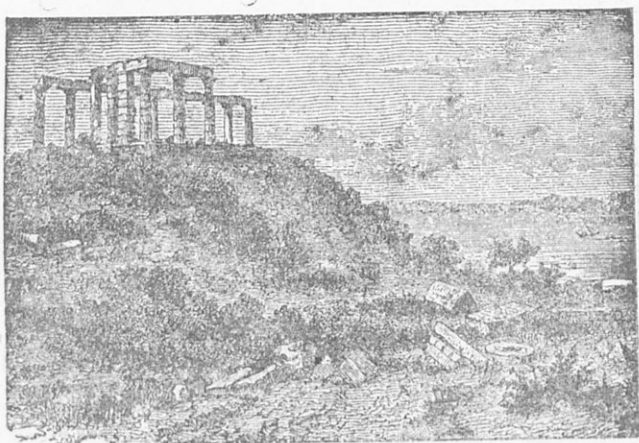
Ποτάμια. Ὁ Κηφισὸς τῆς Φωκίδας, πού χύνεται στήν Κωπαΐδα λίμνη, ὁ Μέλας στήν Κωπαΐδα κι αὐτός, ὁ Ἀσωπός, πού ἔχει τίς πηγές του στὸν Κιθαιρῶνα καί χύνεται στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο. Στὴν πεδιάδα τῆς Ἀθήνας εἶναι τὰ ξεροπόταμα Κηφισὸς καί Ἰλισός.

Λίμνες. Λίμνες εἶναι ἡ Κωπαΐδα καί κοντὰ σ' αὐτὴ ἡ Ὑλίκη.

Ἐπαρχίες, πόλεις καί χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς πῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τίς δυὸ μεγαλύτερες χῶρες του, τὴν Ἀττικὴ καί Βοιωτία, χωρίζεται ὅμως στίς ἑξι αὐτὲς

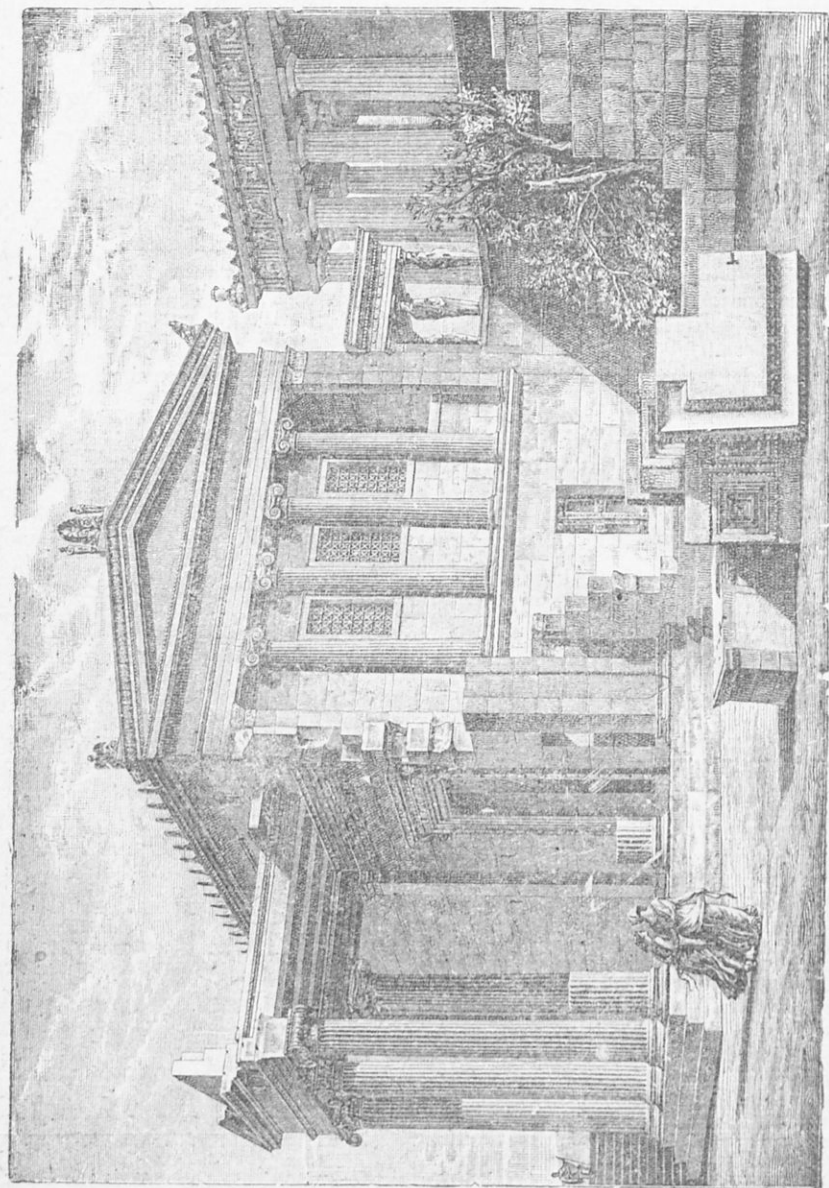
ἐπαρχίες. 1) Ἀττικῆς, 2) Μεγαρίδας, 3) Αἰγίνας, 4) Τροιζηνίας, 5) Θηβῶν, 6) Λιβαδιᾶς.

1) Ἡ ἐπαρχία Ἀττικῆς ἔχει πρωτεύουσα τὴν Ἀθήνα (460 χιλιάδες κατ.), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Ἡ Ἀθήνα εἶναι πόλη παλιὰ καὶ δοξασμένη, ἦταν χτισμένη γύρω στὴν Ἀκρόπολη καὶ εἶχε πολὺ ὁμορφα μνημεῖα καὶ χτίρια, ποὺ πολλὰ βρίσκονται καὶ σήμερα, τὰ περισσότερα ἐρείπια.

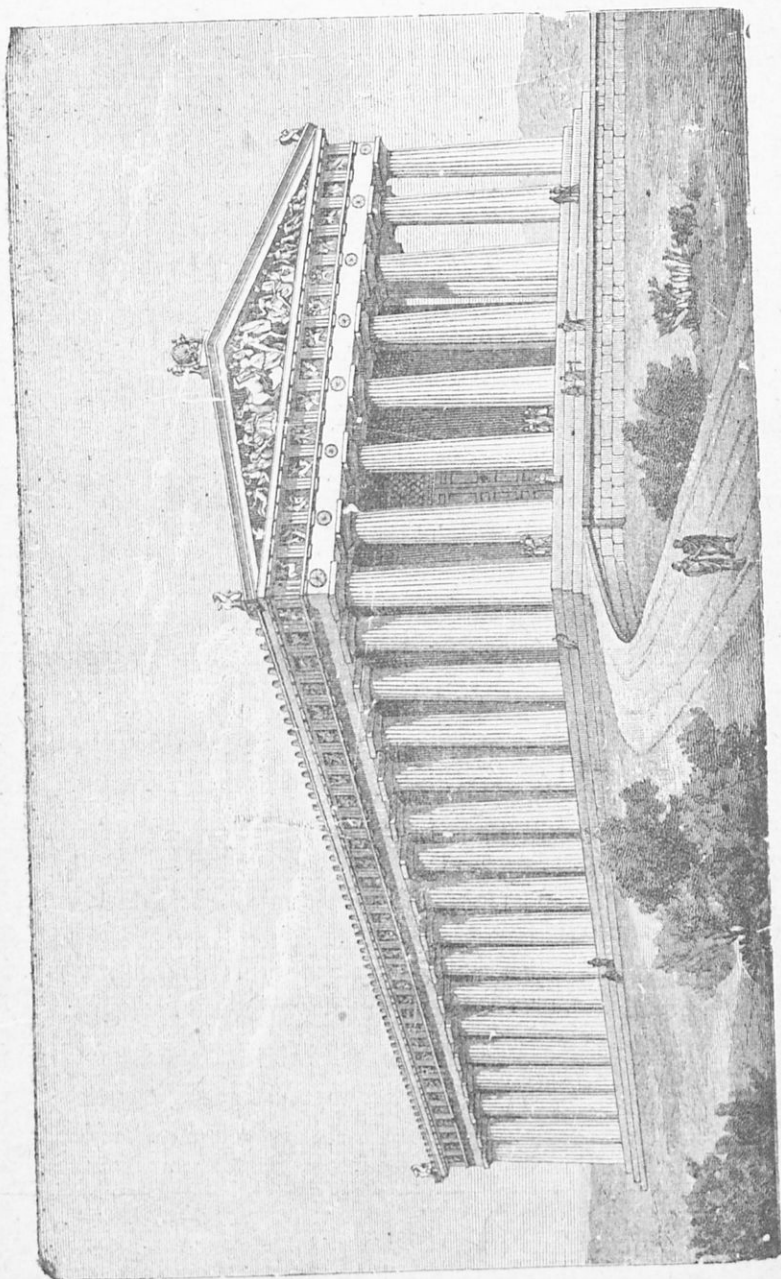

Τὸ Σούνιο.

Τὴν Ἀκρόπολη στόλιζαν τὰ Προπύλαια, ὁ ναὸς τῆς Νίκης, τὸ Εἰρεχθεῖο, ὁ Παρθενῶνας, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ τέλειο ἔργο τῆς παλαιᾶς τέχνης. Στοιὺς νότιους πρόποδες τοῦ λόφου τῆς Ἀκρόπολης εἶναι τὸ θέατρο τοῦ Διόνυσου καὶ τὸ ὠδεῖο τοῦ Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ. Στὰ δυτικὰ τῆς Ἀκρόπολης καὶ πολὺ κοντὰ εἶναι τὸ Θησεῖο. Βορειοδυτικὰ τῆς παλαιᾶς πόλης εἶναι ὁ Κεραμεικὸς καὶ ἄλλα ἀρχαῖα. Νοτιοδυτικὰ τὸ μνημεῖο τοῦ Φιλοπάπου, ἡ Πινύκα καὶ ὁ λόφος τῶν Νυμφῶν.

Τὸ Ἐφεσθεῖο ὅπως ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια.

Ἀναπαράσταση τοῦ Παρθενῶνα.

Στὰ ἀνατολικά τῆς Ἀκρόπολης εἶναι τὸ μνημεῖο τοῦ Λυσικράτους (Φανάρι Διογένης), καὶ 16 κολῶνες ἀπὸ τὸ μεγάλο ναὸ τοῦ Δία.

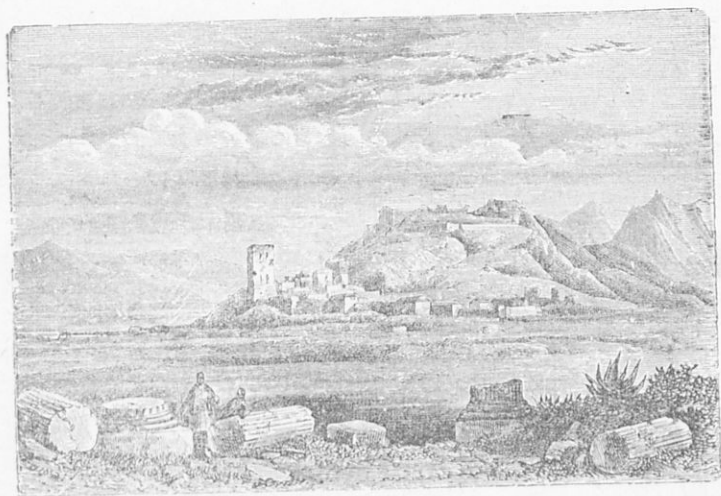
Πέρα ἀπὸ τὸν Ἰλισὸν εἶναι ὁ λόφος Ἀρδητὸς μετὰ τὸ Ἀθηναϊκὸ Στάδιο ἀπὸ κάτω, ὅπου γίνονται οἱ ἀγῶνες. Στὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς τῶν Τούρκων ἡ Ἀθήνα ἦταν μικρὴ πόλη, τώρα ὅμως μεγάλωσε καὶ στολίστηκε πολὺ. Ἔχει ὁμορφες πλατεῖες μετὰ κήπους καὶ μεγάλα καὶ ὁμορφα χίτρια. Τὰ πιὸ σπουδαῖα εἶναι τὸ Κυβερνεῖο, ἡ Βουλὴ, τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Ἀκαδημία, ἡ Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη, τὸ Ἀρσάκειον, τὸ Πολυτεχνεῖον, τὸ Ἐθνικὸ μουσεῖον, ἡ Στρατιωτικὴ σχολή, τὸ Μαρσάλειον διδασκαλεῖον, τὸ Ταχυδρομεῖον, τὸ Δημοτικὸ θέατρο, ὁ ναὸς τῆς Μητροπόλεως, τὸ νοσοκομεῖον «Εὐαγγελισμός», τὸ Ζάππειον καὶ τὸ Ἀστεροσκοπεῖον. Ἀπὸ τοὺς κήπους τῆς ὁ μεγαλύτερος καὶ ὠραιότερος εἶναι ὁ Ἐθνικὸς κήπος καὶ ὁ κήπος τοῦ Ζαππείου.

Στὰ νότια τῆς Ἀθήνας στὸ Σαρωνικὸ κόλπον εἶναι ὁ Πειραιάς, μεγάλη βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλη (κάτ. 251 χιλιάδες). ἔχει τὸ μεγαλύτερον καὶ καλὺτερον λιμάνιν στὴν Ἀνατολή. Εἶναι ἡ σκάλα τῆς Ἀθήνας, πού ὅλα σχεδὸν τὰ ἐμπορεύματά της περνοῦν ἀπὸ τὸ λιμάνι του. Ἔχει πολλὰ ἐργοστάσια, ὠρεῖες πλατεῖες καὶ μεγάλα καὶ ὁμορφα χίτρια.

Μετὰ τὴν Ἀθήναν συγκοινωνεῖ ὁ Πειραιᾶς μετὰ τὸν ὑπόγειον ἡλεκτρικὸν σιδηρόδρομον, μετὰ ἀμαξωτὸν καὶ ἀσφαλτοστρωμένον δρόμον καὶ μετὰ τοὺς ἄλλους σιδηρόδρομους. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ξεκίνοῦν οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Δαρίσης—Θεσσαλονίκης.

Κοντὰ στὸν Πειραιᾶ καὶ πιὸ κοντὰ ἀπ' αὐτὸν στὴν Ἀθήναν εἶναι τὸ νέο Φάληρον (κάτ. 5 χιλιάδες), στὸ Σαρωνικὸν κόλπον κοντὰ στὸν λόφον, πού εἶναι ὁ τάφος τοῦ

στρατηγοῦ Κοραϊσκάκη. Στὴν ἴδια παραλία καὶ πρὸ πέρα κατὰ τὰ Νοτιανατολικά εἶναι τὸ Παλιὸ Φάληρο, (κάτ. 7 χιλιάδες), ἡ Γλυφάδα καὶ ἡ Βουλιαγμένη. Σ' ὅλα αὐτὰ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ κάνουν τὰ θαλασσινὰ λουτρά τους· εἶναι ὁμορφες καὶ μὲ καλὰ χτίρια θαλασσινὲς ἐξοχές. Καλλιθέα (κάτ. 30 χιλιάδες). Ἄλλες μικρὲς πόλεις καὶ μεγάλα χωριά στὴν Ἀττικὴ εἶναι τὸ Χαλάντρι μὲ πολλοὺς λαχανόκηπους. Τὸ Μαρούσι (κάτ. 7,500) μὲ τὸ θαυμάσιο Μαρουσιώτικο νερό.

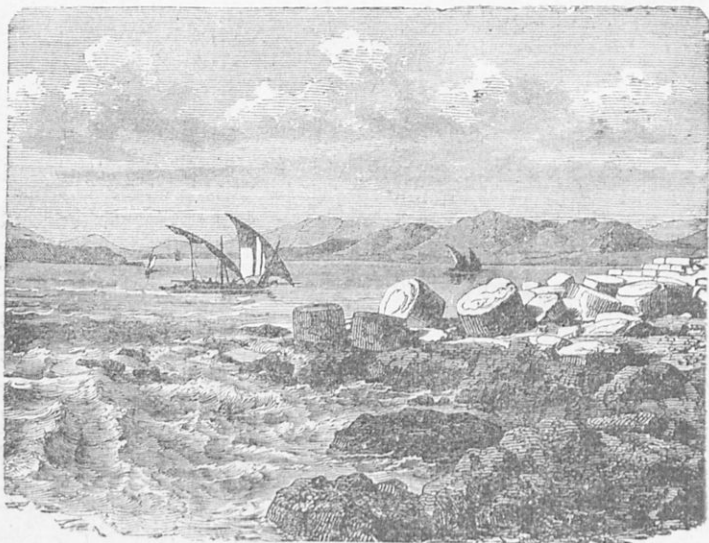
Ἐλευσίνα.

Ἡ Κηφισιά (κάτ. 9,200) μὲ τὰ ὠραῖα ἐξοχικὰ σπίτια καὶ τὰ πολλὰ νερά. Κι οἱ τρεῖς αὐτὲς μικρὲς πόλεις εἶναι καλοκαιρινὲς ἐξοχὲς γιὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Πειραιῶτες.

Ὁ Μαραθῶνας (κάτ. 2,000) κοντὰ στὴ δοξασμένη πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνα. Ὁ Ὠρωπὸς στὴν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου. Στὴν πεδιάδα τὰ Μεσόγεια εἶναι τὸ Λιόπεσι, Κορωπὶ (κάτ. 5.700), Μαρκόπουλο (κάτ. 3.600), Κερατέα (κάτ. 4,000). Ἀπὸ ὅλα τὰ χωριά αὐτὰ περνᾷ

ὁ σιδηρόδρομος τοῦ Λαυρίου. Τὸ Λαύριο (κάτ. 8 χιλ.), ὅπου εἶναι μεγάλα ἐργοστάσια γιὰ νὰ ἐργάζωνται τὰ μεταλλεύματα.

2) Ἐπαρχία *Μεγαρίδας*. Αὕτῃ εἶναι στὰ δυτικὰ τῆς Ἀττικῆς· ἔχει πρωτεύουσα τὰ *Μέγαρα* (κάτ. 10 χιλιάδ.). Οἱ Μεγαρίτες εἶναι γεωργοί. Ἡ Ἐλευσίνα (κάτ. 6 χιλιάδες) παράλια στὸ Σαρωνικὸ κόλπο. ἔχει ἐργοστάσια

Σαλαμίνα.

μεγάλα, ὅπου κάνουν σαποῦνι, τσιμέντα καὶ οἰνόπνευμα. Στὴν Ἐλευσίνα εἶναι τὰ ἐρεῖπια τοῦ παλιοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρας, ὅπου γίνονταν τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. Ἡ Μάντρα, κοντὰ στὴν Ἐλευσίνα. Τὰ Βίλλια καὶ τὸ Κρισκούκι στοὺς πρόποδες τοῦ Κιθαιρώνα.

Στὴν ἐπαρχία Μεγαρίδας εἶναι καὶ τὸ νησί Σαλαμίνα, ὅπου ὁ Ναύσταθμος γιὰ τὰ πολεμικά μας πλοῖα. Ἀναμεταξὺ τῆς Σαλαμίνας καὶ τῆς παραλίας τῆς Ἀττικῆς εἶναι ἡ στενὴ θάλασσα, ὅπου γίνηκε ἡ μεγάλη

ναυμαχία Ἑλλήνων καὶ Περσῶν στὰ 490 π. Χ. Ἡ μικρὴ πόλη Σαλαμίνα (Κούλουρη) εἶναι στὸν κόλπο, ποῦ εἶναι στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ. Οἱ κάτοικοι εἶναι ψαράδες, ναυτικοί, γεωργοὶ καὶ ὑλοτόμοι.

3) Ἡ ἐπαρχία Αἰγίνας ἔχει τὰ νησιά Αἰγίνα, Ἀγκίστρι καὶ μερικὰ ἄλλα μικρὰ καὶ ἀκατοίκητα στὸ Σαρωνικὸ κόλπο. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ μικρὴ πόλη Αἰγίνα (κάτ. 5 χιλιάδες) στὴ δυτικὴ παραλία. Οἱ Αἰγινίτες εἶναι σφουγκαράδες, γεωργοὶ καὶ κανατάδες.

4) Ἡ ἐπαρχία Τροιζήνας εἶναι ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, ποῦ βρέχεται ἀπὸ τὸ Σαρωνικὸ κόλπο, ὅπου εἶναι ἡ χερσόνησος Μέθανα καὶ τὸ νησί Πόρος. Πρωτεύουσα εἶναι ὁ Πόρος (κάτ. 6,500). Ἀπέναντι στὸν Πόρο εἶναι κῆποι μεγάλοι μὲ νεραντζιές καὶ λεμονιές. Στὴν Ἀργολικὴ χερσόνησο εἶναι ὁ Δαμαλὰς καὶ τὰ Μέθανα, ὅπου εἶναι ζεστὰ λουτρὰ γιὰ τοὺς ἄρρωστους.

5) Ἡ ἐπαρχία Θηβῶν ἔχει πρωτεύουσα τὴ Θήβα (κάτ. 7,500) μὲ τὴν παλιὰ τῆς ἀκρόπολη τὴν Καδμεία. Ἡ Θήβα στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῆς Βοιωτίας καὶ πατρίδα τῶν δοξασμένων στρατηγῶν Ἐπαμεινώνδα καὶ Πελοπίδα. **Δομβραίνα**, χωριὸ στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου· βγάζει πολλὰ καὶ μαῦρα κρασί. **Σχηματάρι** στὰ ἀνατολικά τῆς Θήβας, ὅπου χωρίζεται ἡ γραμμὴ τοῦ σιδηρόδρομου Θεσσαλονίκης καὶ πηγαίνει στὴ Χαλκίδα.

6) Ἡ ἐπαρχία Λιβαδιᾶς ἔχει πρωτεύουσα τὴ Λιβαδιὰ (κάτ. 8 χιλιάδες), στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Κωποῦδας. ἔχει ἐργοστάσια, ποῦ ἐργάζονται τὰ βαμπάκια. Στὰ δυτικὰ τῆς Λιβαδιᾶς εἶναι ἡ Δαύλεια στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἀπάνω στὸν Παρνασσὸ ἡ Ἀράχωβα, ὅπου ὁ **Καραϊσκάκης** στὰ 1826 νίκησε τοὺς Τούρκους· ἡ Ἀρά-

ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο. Βοίσκεται ἀνάμεσα στὰ βουνὰ Ὄθρη, Τυμφρηστό, Παρνασσὸ καὶ Εὐβοϊκὸ καὶ Κορινθιακὸ κόλπο.

Πεδιάδες. Ἀναμεταξὺ στὴν Ὄθρη, τὸν Τυμφρηστό, τὴν Οἶτη καὶ τὸ Μαλιακὸ κόλπο, εἶναι ἡ ἀρκετὰ μεγάλη καὶ εὐφορη πεδιάδα τῆς Λαμίας, ποὺ τὴν ποτίζει ὁ Σπερχεῖος (Ἀλαμάννα). Στὴν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου εἶναι ἡ μικρὴ πεδιάδα τῆς Ἀταλάντης, ποὺ βγάζει δημητριακά, καπνὸ καὶ ἐλιές. Στους ἀνατολικοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Φωκίδας, ὅπου καλλιεργοῦν δημητριακά, καπνὰ καὶ βαμπάκι. Ἀνάμεσα στὴν Γκιώνα καὶ τὸν Παρνασσὸ εἶναι ἡ στενὴ κοιλάδα τῆς Ἀμφισσας, φυτεμένη ὅλο ἐλιές.

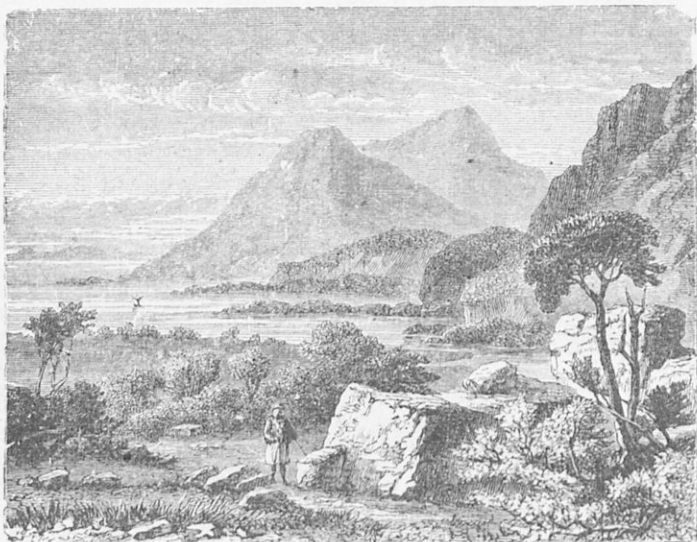
Ποτάμια. Ὁ Σπερχεῖος (Ἀλαμάννα) πηγάζει ἀπὸ τὸν Τυμφρηστὸ καὶ χύνεται στὸ Μαλιακὸ κόλπο, ὁ Φωκικὸς Κηφισὸς πηγάζει ἀπὸ τὸν Παρνασσό, ποτίζει τὴν πεδιάδα τῆς Φωκίδας, μπαίνει στὴ Βοιωτία καὶ χύνεται στὴν Κωπαΐδα. Ὁ Μόρνος πηγάζει ἀπὸ τὰ Βαρδούσια καὶ χύνεται στὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Ἐπαρχίες, πόλεις, χωριά. Ὁ νομὸς Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας χωρίζεται σὲ 5 ἐπαρχίες· 1) Φθιώτιδας, 2) Δομοκοῦ, 3) Δωρίδας, 4) Παρνασσίδας καὶ 5) Λοκρίδας.

1) Ἡ ἐπαρχία Φθιώτιδας ἔχει τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ ἀναμεταξὺ τῆς Ὄθρης καὶ τῆς Οἶτης καὶ ἔχει πρωτεύουσα τὴ Λαμία (κάτ. 15 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶναι μεσόγεια πόλη μὲ καλοὺς δρόμους καὶ πλατεῖες. Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶναι στημένος ὁ ἀνδριάντας τοῦ Ἀθανασίου Διάκου, ποὺ σουφλίστηκε καὶ ψήθηκε ἐκεῖ ζωντανός· παρακάτω ἀπὸ τὴν πλατεῖα αὐτὴ εἶναι καὶ τὸ μνημεῖο του. Λιμάνι τῆς Λαμίας εἶναι ἡ Στάλινδα, ποὺ εἶναι τὸ λιμάνι τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου.

που. Στους βόρειους πρόποδες τῆς Οἷτης εἶναι ἡ Ὑπάτη μὲ ζεστὰ λουτρὰ γι' ὄρρωστους.

Στὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Λαμίας εἶναι τὰ σιενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου στοὺς Περσικοὺς πολέμους σκοτώθηκε ὁ Λεωνίδας μὲ 300 Σπαρτιᾶτες καὶ 700 Θεσπιεῖς. Ἐκεῖ κοντὰ στὸ γεφύρι τῆς Ἀλαμάνας στὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἐπανάστασης πολέμησε ὁ Διάκος καὶ καταπλη-

Θερμοπύλες.

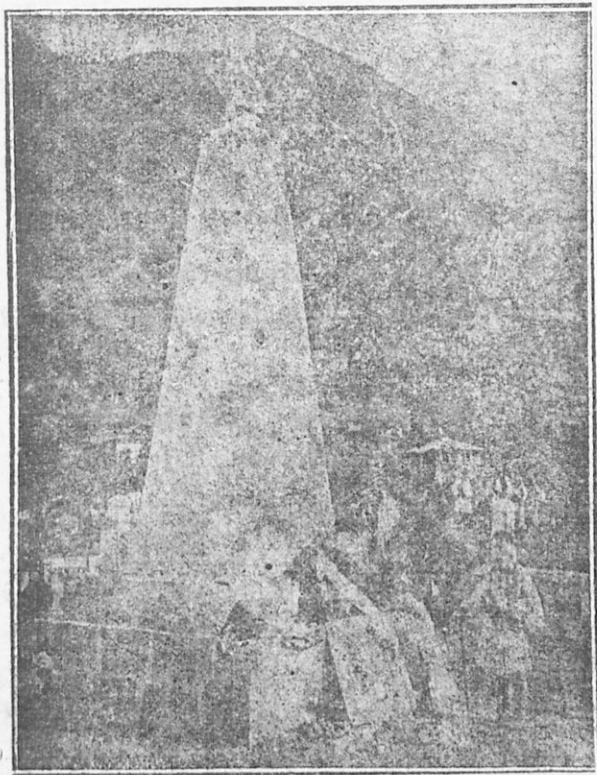
γωμένος πιάστηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους ζωντανός, ποὺ τὸν σούφλισαν καὶ τὸν ἔψησαν ζωντανὸ στὴ Λαμία.

2) Ἡ ἐπαρχία **Δομοκοῦ** εἶναι ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴ Θεσσαλία στὶς βορεινὲς πλευρὲς τῆς Ὀθρης καὶ ἔχει πρωτεύουσα τὸ Δομοκὸ (κάτ. 2 χιλιάδες)

3) Ἡ ἐπαρχία **Δωρίδας** εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ καὶ εἶναι πολὺ ὄρεινὴ, γι' αὐτὸ ἔχει λίγους κατοίκους καὶ ὅλο χωριά. Πρωτεύουσα τῆς Δωρίδας εἶναι τὸ Λιδωρικί (κάτ. 1 500). Στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι ἡ Βυτρινίτσα, τὸ μόνο λιμάνι

τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς. Ἀρτοτίνα, χωριὸ ὄρεινὸ στὰ Βαρ-
δούσια· ὁ Ἀθανάσιος Διόκος ἔζησε αὐτοῦ τὰ παιδικά
του χρόνια, στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγιάννη.

4) Ἡ Ἐπαρχία Παρνασσίδας εἶναι τὸ μεσανὸ καὶ
τὸ κατὰ τὸν Παρνασσὸ μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτεύουσά
της εἶναι ἡ Ἀμφισα, μικρὴ πόλη (κάτ. 5.500), στὴν κο-

Τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς μὲ τὸ μνημεῖο τοῦ Ἀντρούτσου.

ρυφὴ τῆς κοιλάδας, ἔχει μεγάλο καὶ παλιὸ κάστρο. Λι-
μάνι τῆς Ἀμφισας στὸν Κρῖσσαῖο κόλπο εἶναι ἡ ὁμορ-
φη μικρὴ πόλη Ἰτέα μὲ μεγάλους καὶ ἴσους δρόμους καὶ
καλὴ προκυμαία. Στὴν Ἰτέα εἶναι πολλὲς ἀποθῆκες,

ὅπου συσκευάζουν τὶς ἐλῖες τῆς Ἀμφισας (Σαλωνίτικες), γιὰ νὰ τὶς στέλλουν στὸ ἔξωτερικόν. *Γαλαξειδί*, μικρὴ πόλη στὸν Κρῖσσαϊο κόλπο καὶ ἀπέναντι τῆς Ἰτέας. Οἱ Γαλαξειδιῶτες εἶναι καλοὶ ναυτικοί. *Χρῖσσό*, χωριὸν στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ. Παραπάνω ἀπὸ τὸ Χρῖσσό εἶναι οἱ *Δελφοί*, ὅπου ἦταν οἱ παλιοὶ Δελφοὶ μετὰ τὸ Μαντεῖο τοῦ Ἀπόλλωνα. *Γραβιά*, στὸ βόρειο μέρος, στὴν εἴσοδο τῆς κοιλάδας ἀναμεταξὺ τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Παρνασσοῦ. Αὐτοῦ ἦταν τὸ Χάνι, ποὺ πολέμησε ὁ Ἀντροῦτσος, ὅπου τώρα εἶναι στημένον τὸ μνημεῖο του.

5) Ἡ ἐπαρχία Δοκρίδας ἔχει τὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ νομοῦ καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον. Πρωτεύουσα ἔχει τὴν *Ἀταλάντη* (κάτ. 3,350). *Δαδί*, χωριὸν στὴν πεδιάδα τῆς Φωκίδας. *Λιβανάτα*, βόρεια τῆς Ἀταλάντης, πατρίδα τοῦ Ὀδυσσεῆ Ἀντρούτσου. *Μῶλος* κοντὰ σὺς Θερμοπύλες.

γ) Νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

(κάτ. 220 χιλιάδες).

Σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ συνορεύει στὸ βόρειον μέρος μετὰ τὸν νομὸν Ἀρτας καὶ Τρικκάλων, στ' ἀνατολικά μετὰ τὸν νομὸν Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας. Στὰ βορειοδυτικὰ μετὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, στὰ δυτικὰ μετὰ τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ στὰ νότια μετὰ τὸν Πατραϊκὸν καὶ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον.

Ἀπὸ τὴν Θεσσαλία χωρίζεται μετὰ τὰ Ἀγραφα ὄρη, ἀπὸ τὴν Φθιώτιδα καὶ Φωκίδα μετὰ τὸν Τυμφρηστὸν καὶ τὸ Μόρνον ποταμόν.

Βουνά. Ὁ Ἀράκυνθος (Ζυγός), τὸ Παναιτωλικόν, ὁ Τυμφρηστὸς, τὰ Ἀγραφα, τὸ Μακρυνόρος καὶ τὰ Ἀκαρνανικά.

1) Ἡ ἐπαρχία *Μεσολογγιοῦ* ἔχει πρωτεύουσα τὸ *Μεσολόγγι* (κάτ. 10 χιλιάδες), πὺν εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ. Τὸ *Μεσολόγγι* εἶναι πόλη δοξασμένη γιὰ τὶς πολιορκίες τῆς ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὰ 1822 καὶ 1825 καὶ τὴν ἔξοδο, πὺν ἔκαμαν οἱ κλεισμένοι μέσα στὴν πόλη στὰ 1826. Σὲ καταπράσινο κῆπο εἶναι τὸ *Ἡρώο*,

Τὸ *Μεσολόγγι*.

δηλαδὴ μνημεῖο γιὰ κείνους, πὺν σκοτώθηκαν στὴν ἔξοδο καὶ οἱ τάφοι τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, Κυριακούλη Μαυρομιχάλη καὶ τοῦ Ἀγγλου φιλέλληνα Βύρωνα. Μπροστὰ στὸ *Μεσολόγγι* καὶ στὴ λιμνοθάλασσα εἶναι τὰ νησάκια *Κλείσοβα* καὶ *Βασιλάδι*, ξακουσμένα γιὰ τὶς νίκες τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Τούρκων σὺς πολιορκίες. Ἀπὸ τὸ *Μεσολόγγι* περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος, πὺν ἔρχεται ἀπὸ τὸ Κρυονέρι καὶ φτάνει στὸ Ἀγρίνιο. Στὴν ἄβαθι θάλασσα τοῦ *Μεσολογγιοῦ* εἶναι δημόσια *ιχθυο-*

τροφεῖα, πού βγάζουν πολλά καὶ νόστιμα ψάρις, κέφαλους καὶ τσεπούρες. **Αἰτωλικὸ** (κάτ. 4 χιλιάδες), μικρὴ πόλη ἀπάνω σ' ἓνα νησάκι, πού ἐνώνεται μὲ τὴ στεριά μὲ δυὸ γεφύρια.

2) Ἡ ἐπαρχία **Ναυπαντίας** ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Ναύπακτο** (κάτ. 4 χιλιάδες) στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

3) Ἡ ἐπαρχία **Τριχωνίας** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Ἀργεῖνιο** (Βραχώρι· κάτ. 9 χιλιάδες) στὴν πεδιάδα, πού βγάζει καπνὸ, κρασί καὶ ἐλιές. Στὰ νοτιανατολικά τοῦ Ἀργινίου εἶναι ἡ λίμνη **Τριχωνίδα**, πού τὰ νερά της περνοῦν στὴ μικρὴ λίμνη **Υῤία** καὶ ἀπ' ἐκεῖ χύνονται στὸν Ἀχελῷο.

4) Ἡ ἐπαρχία **Εὐρυτανίας** εἶναι τὸ Βορειανατολικὸ καὶ πολὺ ὄρεινὸ μέρος τοῦ νομοῦ μὲ πρωτεύουσα τὸ **Καρπενήσι** (κάτ. 3 χιλιάδες) στοὺς πρόποδες τοῦ Τυμφρηστοῦ. Κοντὰ στὸ Καρπενήσι σκοιῶθηκε στὴν Ἐπανάσταση ὁ Μάρκος Μπότσαρης.

5) Ἡ ἐπαρχία **Βάλτου** εἶναι στὸ Δυτικὸ μέρος, ἀπὸ τὸν Ἀχελῷο ὥς τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο, μὲ πρωτεύουσα τὸν Καρβασαρά ἢ Ἀμφιλοχία (κάτ. 3 χιλιάδες). Ἡ ἐπαρχία αὐτὴ βγάζει βαλανίδια καὶ πετροκάρβουνο.

6) Ἡ ἐπαρχία **Βόνιτσας** καὶ **Ξερόμερου** ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Βόνιτσα** (κάτ. 2 χιλιάδες) στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο. **Ἀστακὸς** (κάτ. 3 χιλιάδες) στὸ Ἰόνιο πέλαγος μὲ καλὸ λιμάνι.

2. Θεσσαλία.

(κάτ. 493 χιλιάδες).

Σύνορα. Ἡ Θεσσαλία βρίσκεται στὰ Βόρεια τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ συνορεύει στὰ Βόρεια μὲ τὴ Μακεδονία, στὰ Νότια μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ στὰ Δυ-

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τικά με τὴν Ἑπειρὸν. Στὰ Ἀνατολικά βρέχεται ἀπὸ τὸ Θερμαϊκὸν κόλπον, ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸν Παγασητικὸν κόλπον, πὺν Ἀνατολικά κλείνεται μετὰ τὴν Χερσόνησον *Μαγνησίαν* καὶ ἔχει τὴν εἰσοδὸν τοῦ στοῦ ἀκρωτηρίου τῆς *Τρίκερι*.

Ὁ τόπος. Ἡ Θεσσαλία εἶναι ἕνας μεγάλος κάμπος μετὰ μικροὺς λόφους, πὺν κλείνεται γύρω γύρω μετὰ βουνά· αὐτὰ εἶναι ἡ Πίνδος στὰ Δυτικά, τὰ Χασιά, τὰ Καμβούνια, ὁ Πίερος καὶ ὁ Ὀλύμπος, στὰ Βόρεια, ἡ Ὄσσα, ὁ Κίσσαβος καὶ τὸ Πήλιο στὰ Ἀνατολικά καὶ τὰ Ἀγραφα καὶ ἡ Ὄθηρ στὰ Νότια. Ὅλα τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔχουν δάση καὶ ἦταν στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς τὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν.

Τὸ Πήλιο ἔχει πολλὰ νερὰ καὶ πολλὰ καρποφόρα δέντρα, μηλιές, καστανιές, κερασιές, ἑλιές κι ἄλλα. Γι' αὐτὸ ἔχει ἀπάνω του πολλὰ ὄμορφα καὶ πλούσια χωριά.

Πεδιάδες. Εἶναι ἡ **Θεσσαλική**, μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες καὶ πλούσιες πεδιάδες τῆς πατρίδας μας· σ' αὐτὴ καλλιεργοῦν δημητριακά, καπνὰ, καλαμπόκι, σουσάμια καὶ τοῦ Ἀρμυροῦ σιτὴ Δυτικὴ παραλία τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ποὺ βγάζει πολλὰ καὶ καλὰ καπνὰ.

Ποταμοί. Ἡ Θεσσαλία ἔχει ἓνα μεγάλο καὶ βαθὺ ποτάμι, τὸν Πηνειὸ (Σαλαμπριά) μὲ πολλὰ παραπόταμα.

Λίμνες. Ἡ Βοιβηίδα (Κάρλα), ἡ Ξυνιάδα στοὺς πρόποδες τῆς Ὀρθρης κι ἡ Νεξερὸς στοὺς πρόποδες τοῦ Ὀλυμποῦ.

Κλίμα. Τὸ κλίμα της στὰ βουνὰ εἶναι ψυχρὸ καὶ στὶς πεδιάδες ὑγρὸ καὶ ψυχρὸ τὸ χειμῶνα καὶ ζεστὸ τὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Τὰ δάση τῆς Θεσσαλίας εἶναι ἀπὸ ὀξιές, βαλανιδιές, καστανιές καὶ ἔλατα, καὶ βγάζουν ξυλεία γιὰ τὶς οἰκοδομές. Ἡ Θεσσαλία βγάζει ἀκόμα πολλὰ δημητριακά, φροῦτα, καπνὸ, σουσάμι, λάδι, πατάτες, ὄσπρια, κοκκινογούλια.

Στὰ πολλὰ καὶ καλὰ λιβάδια στὸν κάμπο καὶ στὰ βουνὰ της βόσκουν πολλὰ κοπάδια πρόβατα, γίδια, βώδια κι ἄλογα· γι' αὐτὸ ἡ Θεσσαλία βγάζει καὶ ζῶα, τυρὶ, βούτυρο, μαλλιά.

Ἔργασίες τῶν κατοίκων. Οἱ περισσότεροι Θεσσαλοὶ εἶναι γεωργοὶ καὶ πρὸ πάντων ὅσοι κατοικοῦν στὸν κάμπο, κτηνοτρόφοι, ὑλοτόμοι κι ἀρχετοὶ ἔμποροι στὶς μεγαλύτερες πόλεις της κι ὀλίγοι βιομήχανοι.

Συγκοινωνία. Ὅλα τὰ προϊόντα σιτὴ Θεσσαλία, ποὺ πουλοῦνται στὴν ἄλλη Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικὸ, ὅπως κι ὅσα δὲ βγάζει καὶ φέρνουν ἀπ' ἔξω, περνοῦν ἀπὸ τὸ

Βόλο, τὸ μόνο σχεδὸν ἐμπορικὸ λιμάνι τῆς Θεσσαλίας. Τὴν εὐκολὴ καὶ φτηνὴ μεταφορὰ ὅλων τῶν προϊόντων καὶ τῶν ξένων ἐμπορευμάτων κάνουν οἱ Θεσσαλικοὶ σι-
δερόδρομοι. Αὐτοὶ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ Βόλο καὶ πηγαίνουν
σ' ὅλες τὶς πόλεις τῆς Θεσσαλίας· στὸ Βελεστίνο γίνεται
ἡ διακλάδωση καὶ μιὰ γραμμὴ πηγαίνει στὴ Λάρισα καὶ
ἡ ἄλλη σ' ὅλες τὶς ἄλλες πόλεις.

Ἀπὸ τὴ Θεσσαλία περνᾷ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς σιδερόδρο-
μος, ποὺ διασταυρῶνεται μὲ τοὺς Θεσσαλικοὺς στὸ Δε-
μερλί, περνᾷ τὴ Λάρισα καὶ πηγαίνει στὴ Μακεδονία.
Τὸ λιμάνι τοῦ Βόλου καὶ τὰ παράλια τοῦ Ἀρμυροῦ
ἔχουν καὶ συγκοινωνία θαλασσίνη.

Ἡ Θεσσαλία ἡ περισσότερὴ λευτερώθηκε ἀπὸ τοὺς
Τούρκους στὰ 1881 μαζί μὲ μικρὸ κομμάτι ἀπὸ τὴν
Ἡπειρὸ· ἡ ἐπαρχία τῆς ὅμως τῆς Ἑλυσσώνας λευτε-
ρώθηκε στὰ 1912 μαζί μὲ τὶς ἄλλες Ἑλληνικὰς χῶρας
στὸν Ἑλληνοτουρκικὸ πόλεμο.

Ἡ Θεσσαλία ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Δομοκοῦ ἔχει
δυὸ νομούς, τῆς Λαρίσης καὶ τῶν Τρικκάλων.

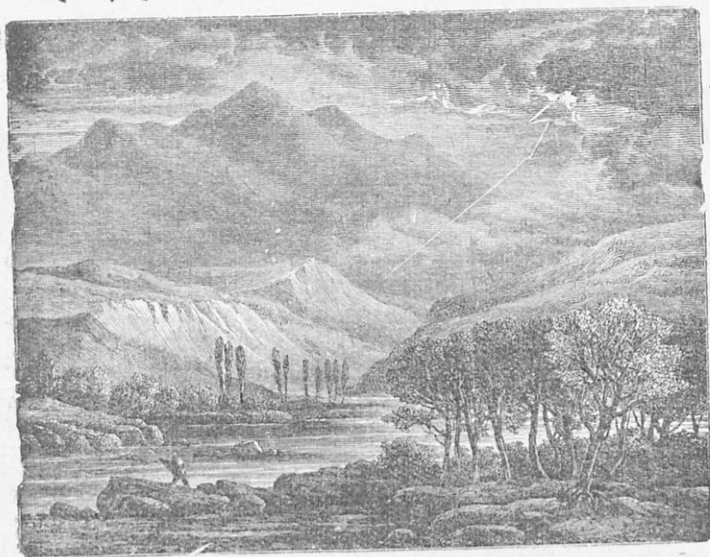
α') Ν ο μ ὸ ς Λ α ρ ί σ η ς .

(κατ. 278 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Λαρίσης εἶναι τὸ
ἀνατολικὸ μέρος τῆς Θεσσαλίας μαζί μὲ τὴ χερσόνησο
τῆς Μαγνησίας. Συνορεύει στὰ Βόρεια μὲ τὴ Μακεδο-
νία, στὰ Νότια μὲ τὸ νομὸ Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας καὶ
στὰ Δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Τρικκάλων. Στὰ Ἀνατολικά
βρέχεται ἀπὸ τὸ Θερμαϊκὸ κόλπο, τὸ Αἰγαῖο πέλαγος
καὶ στὰ Νοτιανατολικά ἀπὸ τὸν Παγασητικὸ κόλπο.

Βουνά. Ἐχει τὰ *Καμβούνια* καὶ τὸ *Τιτάριο*, μὲ τὰ
στενὰ τοῦ Σαραντάπορου, ὅπου οἱ Ἕλληνες νίκησαν

τοὺς Τούρκους, τὰ πέρασαν καὶ μπῆκαν στὴ Μακεδονία
στὰ 1912 τὸν Ὀκτώμβρη. Ὁ Πίερος, ὅπου πίστευαν
οἱ παλιοὶ Ἕλληνες, πῶς ἔμεναν οἱ Μοῦσες. Ὁ Ὀλυμ-
πος τὸ πρὸ ψηλὸ Ἑλληνικὸ βουνὸ (2985 μέτρα), ὅπου
ἦταν ἡ κατοικία τῶν παλιῶν θεῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ
Ὅσσα ἢ Κίσσαβος μὲ τὰ πολλὰ δάση καὶ τὸ Πήλιο μὲ
τὰ καρποφόρα δέντρα.

Ὁ Ὀλυμπος.

Πεδιάδες. Πεδιάδες ἔχει τῆς Λάρισας, τῶν Φαρσά-
λων καὶ τοῦ Ἀλμυροῦ.

Ποταμοί. Ἀπὸ τὴν ἄλλη Θεσσαλία ἔρχεται ὁ Πη-
νειὸς, ὅπου χύνονται τὰ παραπόταμα *Ξεριάς*, *Φερσα-
λίτης* καὶ *Ενιπέας*. Ὁ Πηνειὸς περνᾷ ὕστερα μιὰ
ὁμορφη, καταπράσινη καὶ ὁλόδροση κοιλάδα ἀναμεταξὺ
στον Ὀλυμπο καὶ τὸν Κίσσαβο, τὰ *Τέμπη*, καὶ χύνει
τὰ νερά του στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο.

Λίμνες. Λίμνες ἔχει τὴ *Βοιβηίδα (Κάρλα)* μὲ τὰ

πολλά καὶ μεγάλα ψάρια της, τὴν *Ἀσκουρίδα* καὶ *Νεζερό* κοντὰ στὸν Ὀλυμπο.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Λαρίσης ἔχει 7 ἐπαρχίες· 1) Λάρισας, 2) Τύρναβου, 3) Ἐλασσώνας, 4) Ἀγυᾶς, 5) Βόλου, 6) Ἀλμυροῦ καὶ 7) Φαρσάλων.

1) Ἡ ἐπαρχία Λάρισας ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Λάρισα* (κάτ. 24 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ, στὴ δεξιὰ ὁχθὴ τοῦ Πηνειοῦ καὶ στὴ μέση στὸν κάμπο. Ἡ Λάρισα ἦταν ἡ πιὸ σπουδαία πόλη τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια καὶ στὴν ἐποχὴ τῶν Τούρκων ἦταν πρωτεύουσα σ' ὅλη τὴ Θεσσαλίᾳ. Ἀπὸ τὴ Λάρισα περνᾷ κι ὁ σιδηρόδρομος ποὺ πηγαίνει στὴ Μακεδονία καὶ στὴν Εὐρώπῃ. *Ἀμπελάκια* (κάτ. 1500), ποὺ εἶχε ἄλλοτε ὑφαντουργεῖα περιφημα. *Μεγάλο Κεσερλή*, χωριὸ στοὺς πρόποδες τῆς Ὀσσας μὲ πολλὰ καρποφόρα δέντρα.

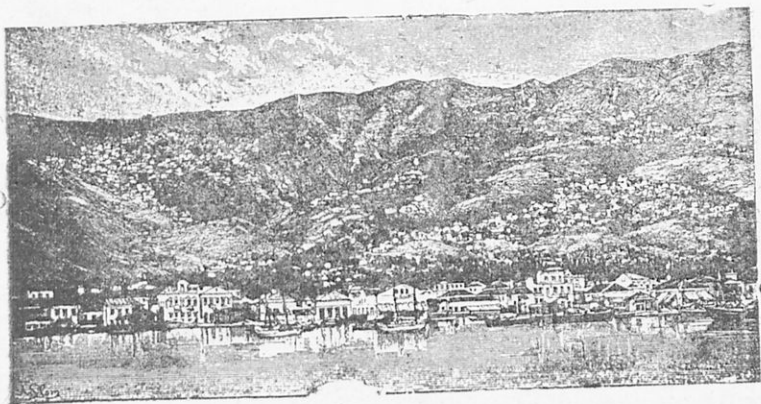
2) Ἡ ἐπαρχία *Τύρναβου* ἔχει πρωτεύουσα τὸν Τύρναβο (κάτ. 7 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Ξεριά. *Ραψάνη* (κάτ. 2.300) ἀποκάτω στὸν Ὀλυμπο.

3) Ἡ ἐπαρχία *Ἐλασσώνας*. Ἡ ἐπαρχία αὐτὴ κλείνεται γύρω ἀπὸ ὑψηλὰ καὶ δυσκολοπέρασια βουνά, ποὺ τὴν χωρίζουν ἀπὸ τὴ Μακεδονία. Τὰ νερὰ περὶ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ κάνουν τὸ παραπόταμο τοῦ Πηνειοῦ τὸν Ξεριά (Γιταρήσιο). Ὁ τόπος της εἶναι εὐφορος καὶ βγάζει δημητριακὰ καὶ σταφύλια. Πρωτεύουσα ἔχει τὴν Ἐλασσώνα (κάτ. 3 χιλιάδες) μὲ δυνατὸ κάστρο. Ἡ Τσαρίτσανη (κάτ. 3 χιλιάδες) σιὰ ἀνατολικά τῆς Ἐλασσώνας.

4) Ἡ ἐπαρχία *Ἀγυᾶς* ἔχει πρωτεύουσα τὴν Ἀγυὰ (κάτ. 2,600) ὅπου κάνουν μεταξωτὰ καὶ βαμπακερὰ ὑφάσματα. *Τσάγεζι* χωριὸ ναυτικὸ στὶς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ.

5) Ἡ ἐπαρχία *Βόλου* ἔχει πρωτεύουσα τὸ *Βόλο*.

(κάτ. 48 χιλιάδες), παράλια πόλη στὸν Παγασητικὸ κόλπο μὲ μεγάλο καὶ καλὸ λιμάνι. Εἶναι νέα πόλη μὲ καλὸ σχέδιο καὶ ἡ πιὸ μεγάλη στὴ Θεσσαλία. Ἔχει μεγάλο ἐμπόριο καὶ ἀρκετὰ ἐργοστάσια. Ὁ Βόλος εἶναι μία ἀπὸ τίς πλουσιώτερες καὶ ὁμορφότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδας.

Ὁ Βόλος.

Βορειανατολικά τοῦ Βόλου εἶναι ὁ *Ἄνω Βόλος*, ὅπου ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια ἡ *Ἰωλκός*, ἡ πατρίδα τοῦ Ἰάσονος. Στὰ δυτικὰ τοῦ Βόλου εἶναι τὸ *Βελεστῖνο* (κάτ. 2,600), ὅπου γίνεται ἡ διακλάδωση τοῦ Θεσσαλικοῦ σιδηροδρόμου. Τὸ Βελεστῖνο στὰ παλιὰ χρόνια λεγόταν *Φερραὶ* καὶ εἶναι πατρίδα τοῦ Ρήγα τοῦ Φερραίου. Ἀπάνω στὸ Πήλιο ἀνάμεσα σὲ καστανιές, μηλιές, κερασιές καὶ ἄλλα καρποφόρα δέντρα εἶναι 24 ὁμορφα καὶ πλούσια χωριά. Τὰ πιὸ σπουδαῖα εἶναι ἡ *Μακρυνίτσα*, ἡ *Πορταριά*, οἱ *Μυλιές*, ἡ *Αργαλαστή*, ἡ *Ζαγορά*, ὁ *Κισσὸς* καὶ ἡ *Τσαγκαράδα*.

6) Ἡ ἐπαρχία *Ἀλμυροῦ* ἔχει πρωτεύουσα τὸν *Ἀλμυρὸ* (κάτ. 6 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Παγασητικὸ κόλπο καὶ ἀνάμεσα σὲ πλούσιο κόμπος.

7) Ἡ ἐπαρχία *Φαρσάλων* ἔχει πρωτεύουσα τὰ *Φάρ-*

σαλα (κάτ. 3 χιλιάδες). Μπροστά στα Φάρσαλα και μέσα στον κάμπο είναι ένα χαμηλό βουνό, τὸ *Μαυροβούνι*, ὅπου μιὰ θέση λέγεται *Κυνὸς Κεφαλαί*· αὐτοῦ οἱ Ρωμαῖοι νίκησαν τὸ βασιλιά τῆς Μακεδονίας Φίλιππα τὸν Ε' στὰ 197 π. Χ.

β') Νομὸς Τρικκάλων.

(κάτ. 215 χιλιάδες).

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς Τρικκάλων εἶναι τὸ Βορειοδυτικὸ μέρος τῆς Θεσσαλίας. Συνορεύει στὰ Βόρεια μὲ τὸ νομὸ Κοζάνης, στὰ Ἀνατολικά μὲ τὸ νομὸ Δαρίσης, στὰ Νοτιοανατολικά μὲ τὸ νομὸ Φθιώτιδας καὶ Φωκίδας, στὰ Νοτιοδυτικά μὲ τὸ νομὸ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ στὰ Δυτικά μὲ τὸν νομὸ Ἀρτίας.

Ὁ τόπος. Ὁ τόπος του εἶναι στὴ μέση καὶ στ' Ἀνατολικά κάμπος, καὶ στ' ἄλλα μέρη ὄρεινός.

Βουνά. Βουνὰ ἔχει τὰ *Χασιά* στὰ Βόρεια, τὴν *Ὀθρη* καὶ τ' *Ἀγραφα* στὰ Νότια καὶ στὰ Δυτικά τὴν *Πίνδο* μὲ πολλὰ δάση ἀπὸ ἔλατα, βαλανιδιές καὶ καστανιές.

Ποταμοί. Ποταμοὺς ἔχει τὸν *Πηνειὸ* μὲ τὰ παραπόταμα *Ληθαῖο*, *Ὀνόχοιο* καὶ *Ενιπέα*.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει 3 ἐπαρχίες· 1) τῶν Τρικκάλων, 2) τῆς Καλαμπάκας καὶ 3) τῆς Καρδίτσας.

1) Ἡ ἐπαρχία *Τρικκάλων* εἶναι τὸ μεσανὸ μέρος τοῦ νομοῦ καὶ ἔχει πρωτεύουσα τὰ *Τρίκκαλα* (κάτ. 19 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶναι ὁμορφη πόλη στὶς ὄχθες τοῦ Ληθαίου. Στὰ Τρίκκαλα γίνεται ἐμπόριο ἀπὸ δημητριακὰ καὶ ζῶα. *Ζάγκο* χωριὸ γεωργικὸ στὰ Ἀνατολικά.

2) Ἡ ἐπαρχία *Καλαμπάκας* ἔχει πρωτεύουσα τὴν

Καλαμπάκα (κάτ. 3 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Πηνειό. Κοντὰ στὴν Καλαμπάκα εἶναι τὰ **Μετέωρα**. Αὐτὰ εἶναι βράχοι ὑψηλοὶ καὶ ἀπότομοι, ποὺ φαίνονται ἀπὸ μακριὰ σὰν κορμοὶ ἀπὸ δέντρα γέρικα χωρὶς κλαδιά· ἀπάνω σ' αὐτοὺς εἶναι 21 μοναστήρια χτισμένα ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους· σήμερα 4 διατηροῦνται καλὰ καὶ ἀνεβαίνουν ἀπάνω μὲ κρεμασιεὺς σκάλες ἢ μὲ δίχτυα, ποὺ τὰ τραβοῦν μὲ μαγκάνι οἱ καλόγεροι, ὅπως τὸν κουβὰ ἀπὸ τὸ πηγάδι. Ἄλλα χωριὰ εἶναι ἡ Καστανιά καὶ ἡ Κουτούφλιανη στὶς πηγές τοῦ Πηνειοῦ.

3) Ἡ ἐπαρχία Καρδίτσας ἔχει πρωτεύουσα τὴν Καρδίτσα (κάτ. 14 χιλιάδες) ἀνάμεσα σὲ εὐφορη πεδιάδα καὶ στὶς ὄχθες μικροῦ παραπόταμου τοῦ Πηνειοῦ. **Σοφάδες**, χωριὸ γεωργικὸ (κάτ. 3.300) στὶς ὄχθες τοῦ Ὀνόχονου. **Παλαμᾶς** (κάτ. 4 χιλιάδες). **Σμόκοβο** ἀπάνω στὰ νότια βουνά, ὅπου βγαίνουν ζεστά νερά καὶ ἔχουν λουτρὰ γι' ἄρρωστους.

3. Ἡ Πελοπόννησος.

(κάτ. 1 ἑκατομ. καὶ 53 χιλιάδες).

Τοποθεσία. Ἡ Πελοπόννησος ἢ Μωριὸς εἶναι χερσονήσος, ποὺ μοιάζει μὲ νησί, γιατί μόνο μὲ στενὸ ἰσθμὸ ἐνώνεται μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα· μὲ τὴ διώρυγα ὁμως τοῦ ἰσθμοῦ βρέχεται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη της μὲ θάλασσα καὶ μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, πὼς εἶναι ἓνα μεγάλο νησί. Τὴν βρέχει στὰ βόρεια ὁ **Σαρωνικός**, ὁ **Κορινθιακός** καὶ ὁ **Πατραϊκός** κόλπος, στὰ δυτικὰ καὶ νότια τὸ **Ἰόνιο** πέλαγος καὶ στὰ ἀνατολικά τὸ **Μυρτιῶ** πέλαγος.

Ἡ παραλία της. Ἡ Πελοπόννησος σχίζεται ἀπὸ πολλοὺς κόλπους καὶ μοιάζει μὲ φύλλο ἀπὸ πλάτανο. Στὸ Ἰόνιο πέλαγος εἶναι οἱ κόλποι **Κυπαρισσιακός**,

Μεσσηνιακὸς καὶ Λακωνικὸς καὶ στὸ Μυρτώο ὁ Ἀργολικὸς. Στὰ νότια ἔχει τρεῖς χερσόνησους : τὴ Μεσσηνιακὴ πού τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι Ἀκρίτα, τοῦ Ταῦγετου πού τελειώνει στὸ Ταίναρο ἀκρωτήρι, καὶ τοῦ Πάρ-

ωνα πού τελειώνει στὸ Μαλέα (Κόβο Μαλιά). Ἀναμεταξύ στὸ Σαρωνικὸ καὶ Ἀργολικὸ κόλπο εἶναι ἡ Ἀργολικὴ χερσόνησος μὲ τὸ ἀκρωτήρι Σπαθί. Ἄλλα ἀκρωτήρια εἶναι τὸ Ρίο, ὁ Ἀραξὸς (Κάβο Πάπας), ὁ Χελωνάτας καὶ τὸ Κατάκωλο.

Ὁ τόπος. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χώρα ὄρεινή. Τὸ κέντρο στὰ βουνά της εἶναι ἡ Ἀρκαδία ἀπ' ἐκεῖ ξα-

πλώνονται σ' ὅλα τὰ μέρη της. Κοντὰ στὶς παραλίες κι ἀνάμεσα στὰ βουνὰ ἔχει πλούσιες πεδιάδες καὶ κοιλάδες κι ἀπάνω στὰ βουνὰ ὄροπέδια, ὅπου καλλιεργοῦν δημητριακὰ καὶ ὄσπρια· ἔχει ἀκόμα καὶ καλὰ λιβάδια γιὰ πρόβατα καὶ γίδια.

Ὅρη. Τὰ πρὸ ὑψηλὰ βουνὰ εἶναι ἡ *Κυλλήνη* ἢ *Ζήρεια*, τὰ *Ἀροάνια* ἢ *Χελμός*, τὸ *Ἀραχναῖο*, τὸ *Δύρκειο*, τὸ *Ἀρτεμίσιο*, τὸ *Παρθένιο* κι ὁ *Πάρνωνας*. στὸ κέντρο εἶναι τὸ *Μαίναλο* καὶ παρακάτω ὁ *Ταῦρετος*. Στὰ βορειοδυτικὰ εἶναι ὁ *Ερύμανθος*, τὸ *Παναχαϊκό*, ἡ *Φολόη*· στὰ νοτιοδυτικὰ τὸ *Δύκαιο*, τὰ *Νόμια*, ἡ *Ἰθώμη* καὶ ὁ *Λυκόδημος*.

Ποταμοί. Τὰ μεγαλύτερα ποτάμια στὴν Πελοπόννησο εἶναι ὁ *Ἀλφειὸς* ὁ πρὸ μέγας, ὁ *Πηνειὸς*, ὁ *Ἰναχος*, ὁ *Εὐρώτας* κι ὁ *Πάμισος*.

Λίμνες. Ἡ μεγαλύτερη λίμνη στὴν Πελοπόννησο εἶναι ἡ *Φενεὸς* ἀνάμεσα στὴν Κυλλήνη κι Ἀροάνια καὶ 650 μέτρα ἀπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα· τὰ νερά της πέφτουν σὲ καταβόθρες καὶ βγαίνουν στὶς πηγές τοῦ Λάδωνα τοῦ παραπόταμου τοῦ Ἀλφειοῦ. Ἡ *Στυμφαλία* κοντὰ στὸ Φενεό, ὅπου ὁ Ἡρακλῆς ἔδωξε τὶς Στυμφαλίδες ὄρνιθες. Στὴν παραλία τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου εἶναι ὁ βάλτος *Λέρνη*, ὅπου ζοῦσε ἡ *Λερναία Ὕδρα*.

Προϊόντα. Στὰ ὄροπέδια τῆς Ἀρκαδίας καλλιεργοῦν *δημητριακά*, *κανάβι* κι *ἀμπέλια*· στὶς πεδιάδες καλλιεργοῦν *ἀμπέλια*, *σταφίδες*, *ἐλιές* καὶ *δημητριακά*. Τὸ πλουσιώτερο εἰσόδημα τῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ σταφίδα, ποὺ ἀπὸ τὰ λιμάνια τῆς Πάτρας, τοῦ Αἰγίου καὶ τῶν Καλαμῶν φορτῶνεται γιὰ τὸ ἐξωτερικό. Ἡ Πελοπόννησος βγάζει ἀκόμα *βαλανίδια*, *καπνό*, *σῦκα*, *λεμόνια*, *πορτοκάλια* καὶ *μετάξι*.

Ἔργασίες τῶν κατοίκων. Στὴν Πελοπόννησο οἱ

κάτοικοι εἶναι *γεωργοί, κτηνοτρόφοι, ἔμποροι* καὶ *ἐργαστασιάρχες* στὶς μεγαλύτερες πόλεις. Οἱ Μωροῖτες εἶναι ἐργατικοὶ καὶ ἔξυπνοι ἄνθρωποι καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ κείνους, ποὺ ξενιτεύονται, προοδεύουν στὸ ἐμπόριο καὶ στὰ γράμματα.

Διοίκηση. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χωρισμένη σὲ 6 νομούς· αὐτοὶ εἶναι : 1) τῆς Ἀργολίδας καὶ Κορινθίας, 2) τῆς Ἀχαΐας, 3) τῆς Ἠλείας, 4) τῆς Μεσσηνίας, 5) τῆς Λακωνίας καὶ 6) τῆς Ἀρκαδίας.

α') Νομὸς Ἀργολίδας καὶ Κορινθίας.

(Κάτ. 174 χιλιάδες)

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Ἀργολίδας καὶ Κορινθίας βρίσκεται στὸ βορειανατολικὸ μέρος τῆς Πελοποννήσου καὶ εἶναι ὁ πρῶτος νομὸς, ποὺ βρίσκει κανένας μπαίνοντας στὴν Πελοπόννησο ἀπὸ τὸν Ἴσθμό. Βρέχεται στὰ βόρεια ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο, στὰ Ἀνατολικά ἀπὸ τὸ Σαρωνικὸ καὶ στὰ Νοτιανατολικά ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸ. Στὰ Δυτικὰ συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Ἀχαΐας καὶ στὰ Νοτιοδυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Ἀρκαδίας. Στὸ νομὸ αὐτὸ πηγαίνουν καὶ τὰ νησιά *Υδρα, Σπέτσες, Κύθηρα* καὶ *Ἀντικύθηρα*.

Ὅρη. Ὅρη ἔχει τὴν *Κυλλήνη* καὶ τὸ *Ἀραχναῖο*. Στὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας τὸ *Ἀρτεμίσιο* καὶ *Παρθένιο*.

Ποταμοί. Ποτάμια ἔχει τὸν *Ἀσωπό*, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν Κυλλήνη καὶ χύνεται στὸν Κορινθιακὸ κόλπο καὶ τὸν *Ἰναχο*, ποὺ ποτίζει τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀργους καὶ χύνεται στὸν Ἀργολικὸ κόλπο.

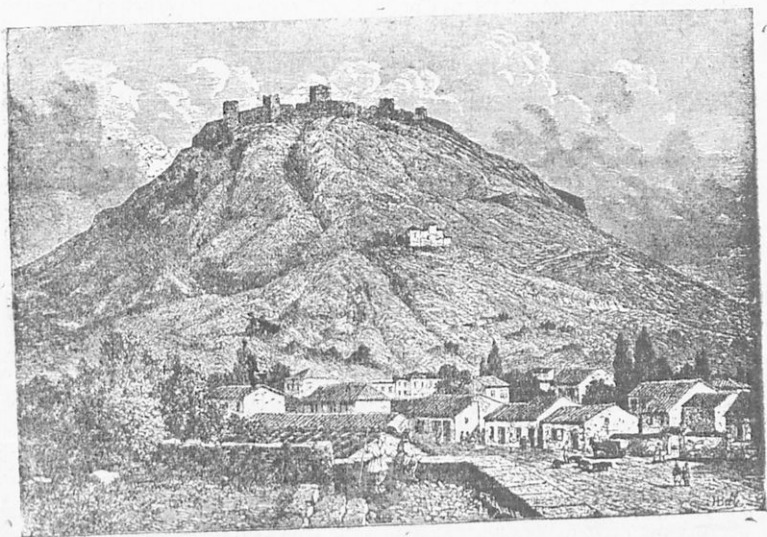
Λίμνες ἔχει τὴ *Φενεδ* καὶ τὴ *Στυμφαλία*.

Πεδιάδες. Πεδιάδες ἔχει τὴν *Ἀργολικὴν*, ὅπου καλ-

λισρογούν δημητριακά καὶ πολλὰ λαχανικά, καὶ τῆς *Κορίνθου* ποῦ εἶναι ὅλη φυτεμένη ἀπὸ σταφίδες μαῦρες καὶ λίγες ραζακιές.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει 6 ἐπαρχίες 1) Ναυπλίας, 2) Ἀργους, 3) Κορινθίας, 4) Ὑδρας, 5) Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδας καὶ 6) Κυθήρων.

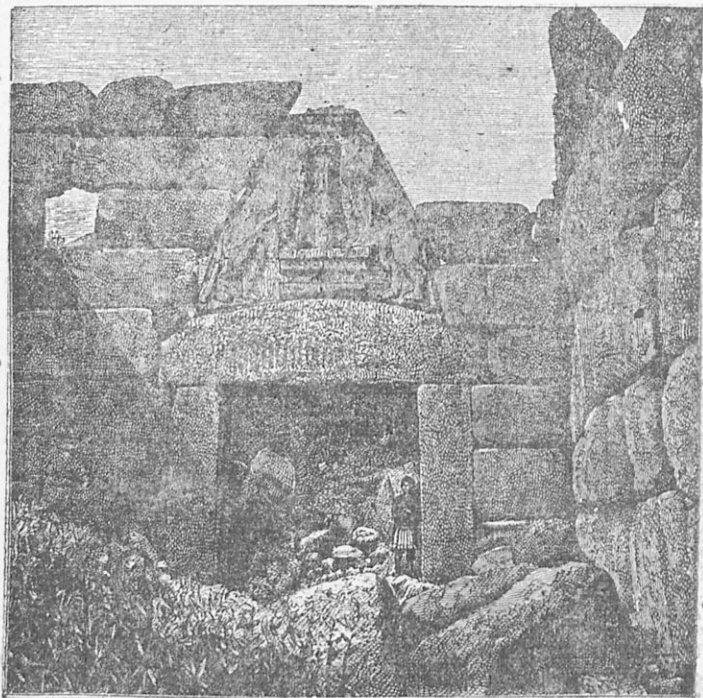
1) Ἡ ἐπαρχία Ναυπλίας ἔχει πρωτεύουσα τὸ *Ναύ.*

Τὸ Ἀργος.

πλιο (κάτ. 7 χιλιάδες), παράλια πόλη στὸν Ἀργολικὸ κόλπο. Τὸ Ναύπλιο ἦταν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸ 1826 ὥς τὸ 1834. ἔχει τρεῖς κάστρα, τὸ Παλαμῆδι, τὴν Ἀκροναυπλία καὶ τὸ Μπούρτζι ἀπάνω σ' ἓνα νησάκι μέσα στὸ λιμάνι. *Τίρυνθα*, ὅπου εἶναι γεωργικὸς σταθμὸς καὶ ἀγροτικὲς φυλακές. *Διγουριό*, χωριό κοντὰ στὸ Σαρωνικὸ κόλπο· ἐκεῖ κοντὰ βρίσκονται τὰ ἑρείπια τῆς παλιᾶς Ἐπίδουρου, ὅπου εἶναι τὰ ἑρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ βρίσκεται σχεδὸν σω-

στο ἀρχαῖο θέατρο. Ἡ *Νέα Ἐπίδαυρος*, ὅπου μαζεύ-
τηκαν στὰ 1822 ἀντιπρόσωποι ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ
τὴν κήρυξαν ἐλεύθερη.

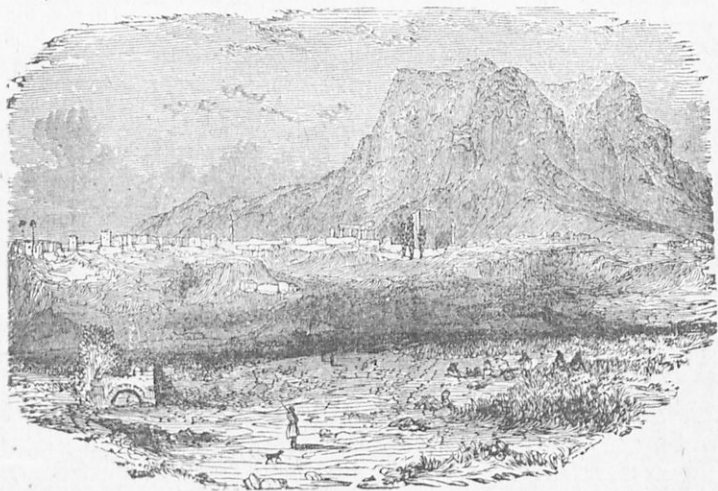

Πύλη τῶν Λεόντων.

2) Ἡ ἐπαρχία Ἄργους ἔχει πρωτεύουσα τὸ Ἄργος
(κάτ. 10 χιλιάδες), πόλη γεωργικὴ στὴν πεδιάδα καὶ ἀπὸ
κάτω ἀπὸ ἓνα λόφο, ὅπου εἶναι τὸ φρούριο τοῦ Ἄρ-
γους. Ἀπὸ τὸ Ἄργος περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος Πελοπον-
νήσου, ποὺ πηγαίνει στὴν Τρίπολη καὶ Καλάμες. Ἀπὸ
τὴν πόλη αὐτὴ μιὰ γραμμὴ πηγαίνει στὸ Ναύπλιο. Στὴ
βόρεια γωνιὰ τοῦ κάμπου, κοντὰ στὸ σημερινὸ χωριὸ
Χαρβάτι, ἦταν ἡ παλιὰ πόλη *Μυκῆνες*, ὅπου εἶχε τὸ

βασίλειό του ὁ Ἀγαμέμνωνας. Αὐτοῦ βρίσκονται σήμερα πολλὰ εἱρεῖπια καὶ ἡ πόρτα τοῦ παλίου κάστρου, πού λέγεται *Πύλη τῶν Λεόντων*, γιὰτὶ ἀπάνω καὶ πλάγια ἔχει δυὸ λιοντάρια μαρμάρινα. Παρακάτω ἀπὸ τὸ κάστρο βρέθησαν οἱ τάφοι τῶν βασιλιάδων τῶν Μυκηναίων.

3) Ἡ ἐπαρχία Κορινθίας ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Νέα Κόρινθο* (κάτ. 10 χιλιάδες), πόλη παρὰ τὴν στὸν Κοριν-

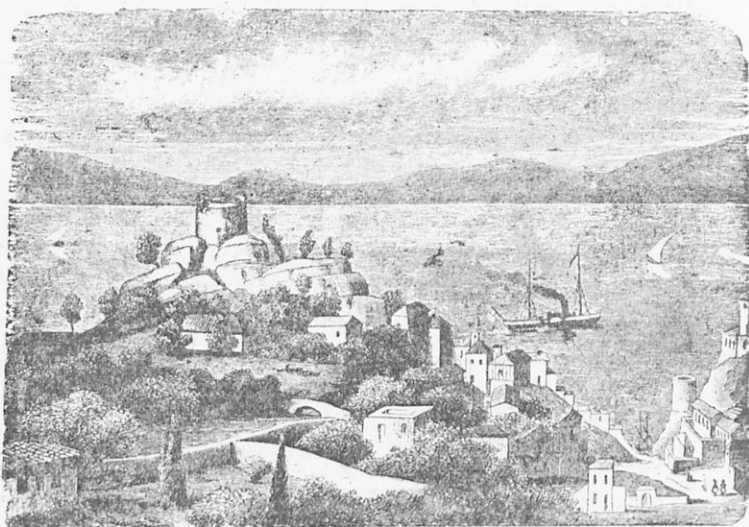

Ἡ παλιὰ Κόρινθος.

θιακὸ κόλπο καὶ κοντὰ στὸν Ἰσθμό. Ἡ πόλη αὕτη χτίστηκε στὰ 1858, πού καταστράφηκε ἡ παλιὰ Κόρινθο ἀπὸ σεισμό· στὶς 23 ὅμως Ἀπριλίου 1928 καὶ ἡ νέα πόλη καταστράφηκε καὶ πάλι ἀπὸ σεισμό. Στὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Κορίνθου, ἀπάνω σὲ λόφο ὑψηλό, εἶναι ἡ παλιὰ ἀκρόπολις, ὁ *Ἀκροκόρινθος*· ἐκεῖ ἦταν ἡ παλιὰ Κόρινθος, πού ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα ἦταν μεγάλη καὶ πλούσια πόλη. Τὸ *Λουτράκι*, ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸν Ἰσθμὸ στὸν Κορινθιακὸ κόλπο· ἐκεῖ εἶναι ζεστὰ λουτρά, ὅπου πολλοὶ κάθε χρόνο πηγαίνουν γιὰ νὰ γιαντρευτοῦν ἀπὸ διάφορες ἀρρώστειες. — *Εὐλόκαστρο*, ὁμορφη μικρὴ πόλη

στὸν Κορινθιακὸ κόλπο. Στὰ νότια τῆς Κορίνθου εἶναι ἡ μικρὴ κοιλάδα *Νεμέα*, ὅπου στὰ παλιὰ χρόνια γίνονταν οἱ ἀγῶνες τὰ Νέμεα. Κοντὰ στὴ Νεμέα εἶναι τὰ στενὰ *Δερβενάκια*· ἐκεῖ ὁ Κολοκοτρώνης κατὰστρεψε τὸ στρατὸ τοῦ Δράμαλη στὰ 1822.

4) Ἡ ἐπαρχία Ὑδρας εἶναι τὸ νησί Ὑδρα, ὅπου εἶναι καὶ ἡ πρωτεύουσα Ὑδρα (κάτ. 3.500), ἡ πατρίδα

Τὸ νησί Ὑδρα.

τοῦ Ἀντρέα Μιαούλη, τοῦ Σαχτούρη καὶ τοῦ Κουντιουριώτη. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι εἶναι σφουγκαράδες.

6) Ἡ ἐπαρχία *Σπετσῶν* καὶ *Ἑρμιονίδας* ἔχει πρωτεύουσα τὴς *Σπέτσες* (κάτ. 3.500) ἀπάνω στὸ νησί Σπέτσες· καὶ τὸ νησί αὐτὸ ὅπως καὶ ἡ Ὑδρα ἔδωσε στὴν ἐπανάσταση τὰ καράβια του καὶ καλοὺς ναυτικούς. Ἡ Ἑρμιονίδα εἶναι ἡ νοτιανατολικὴ παραλία τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου, ὅπου εἶναι ἡ μικρὴ πόλη Κρανίδι (κάτ. 4

χιλιάδες), βγάζει πολλά καὶ καλὰ λάδια. Ἡ Ἐρμιόνη παράλιο χωριό.

Ἡ ἐπαρχία *Κυθήρων* ἔχει τὰ νησιά Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα. Τὰ νησιά αὐτὰ ἔχουν συγκοινωνία καλύτερη μὲ τὸν Πειραιᾶ παρὰ μὲ τὸ Ναύπλιο, γιὰ τοῦτο πηγαίνουν διοικητικὰ στὸν Πειραιᾶ. Πρωτεύουσα εἶναι τὰ Κύθηρα (Τσιρίγο, κάτ. 900).

β) Νομὸς Ἀχαΐας.

(Κάτ. 200 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Ἀχαΐας ἔχει τὸ βορεια ατολικὸ μέρος τῆς Πελοποννήσου καὶ βρέχεται στὸ βύρειο μέρος τοῦ ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ καὶ Πατροϊκὸ κόλπο καὶ στὸ δυτικὸ ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος. Στ' ἀνατολικά συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Ἀργολίδας καὶ Κορινθίας καὶ στὰ νότια μὲ τὸ νομὸ Ἠλείας.

Ὁρη ἔχει τὰ *Ἀροάνια*, τὸν *Ερύμανθο* καὶ τὸ *Παναχαϊκόν*.

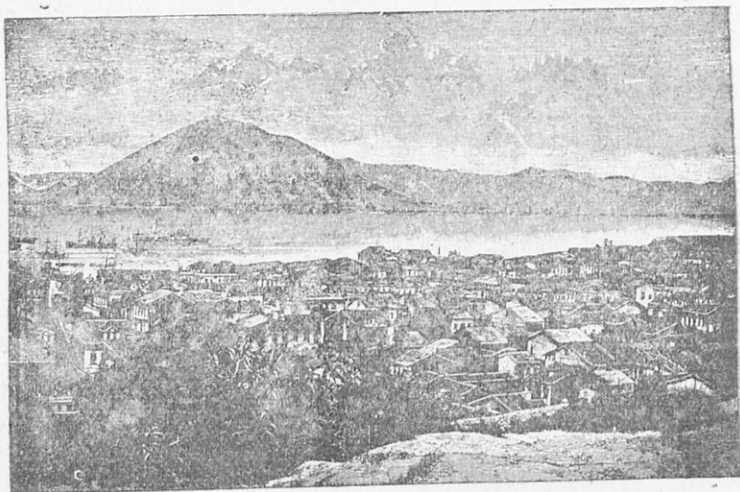
Ποταμοί. Ποτάμια ἔχει μικρά, γιὰ τὸ βουνὰ φτάνουν σχεδὸν ὡς τὴ θάλασσα· τέτοια εἶναι ὁ *Ἀκράτας* καὶ ὁ *Σελινούντας*, ποὺ χύνονται στὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Πεδιάδες ἔχει μικρές· στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου τῆς *Αἰγιαλείας*, καὶ τοῦ Πατροϊκοῦ τῆς *Ἀχαΐας*, ποὺ βγάζουν μαύρη σταφίδα, λάδι, φρούτα καὶ κρασιά.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τρεῖς ἐπαρχίες· 1) τῶν Πατρῶν, 2) τῆς Αἰγιαλείας καὶ 3) τῶν Καλαβρύτων.

1) Ἡ ἐπαρχία *Πατρῶν* ἔχει πρωτεύουσα τὴν *Πάτρα* (κάτ. 60 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ.

Εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ πρὸ ἐμπορικῇ πόλῃ τῆς Πελοποννήσου· ἔχει πλατιοὺς κι ἴσους δρόμους, μεγάλα καὶ καλὰ χεῖρια, λιμάνι καλὸ, ὅπου φορτώνουν τὶς σταφίδες γιὰ τὸ ἐξωτερικόν. **Κάτω Ἀχαΐα** (κάτ. 2 χιλιάδες), χωριὸ γεωργικὸ καὶ πλούσιον

Ἡ Πάτρα.

2) Ἡ ἐπαρχία τῆς **Αἰγιαλείας** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Αἶγιο** (κάτ. 11 χιλιάδες) στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου· εἶναι ὁμορφη πόλῃ μὲ πολλὰ ιερὰ καὶ κήπους. Ἡ Αἰγιαλεία βγάζει τὴν καλύτερη μαύρη σταφίδα. Στὸ Αἶγιο εἶναι πολλὲς ἀποθῆκες, ὅπου ἐτοιμάζουν τὶς σταφίδες γιὰ τὸ ἐμπόριον, καὶ μερικὰ ἐργοστάσια. Στὸ λιμάνι τῆς φορτώνουν σταφίδες γιὰ ἔξω.

3) Ἡ ἐπαρχία **Καλαβρύτων** μὲ πρωτεύουσα τὰ **Καλάβρυτα** (κάτ. 2 χιλιάδες) εἶναι τὸ Ἀνατολικὸν καὶ πολὺ ὄρεινὸν μέρος τοῦ Νομοῦ· τὰ Καλάβρυτα εἶναι στοὺς πρόποδες στὰ Ἀρσάνια, ὅπου ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ Διακοφτὸ ὁδοντικὸς σιδηρόδρομος. Κοντὰ στὰ Καλάβρυτα

εἶναι τὰ μοναστήρια *Μέγα Σπήλαιο*, πολὺ πλούσιο, ἀπάνω σὲ ἀπότομους βράχους καὶ ἡ *Ἀγία Λαύρα*, ὅπου ὁ δεσπότης τῆς Πάτρας ὁ Γερμανὸς σήκωσε τὴ σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως στὶς 25 τοῦ Μάρτη τοῦ 1821· ἡ σημαία ἐκείνη φυλάγεται στὸ μοναστήρι.

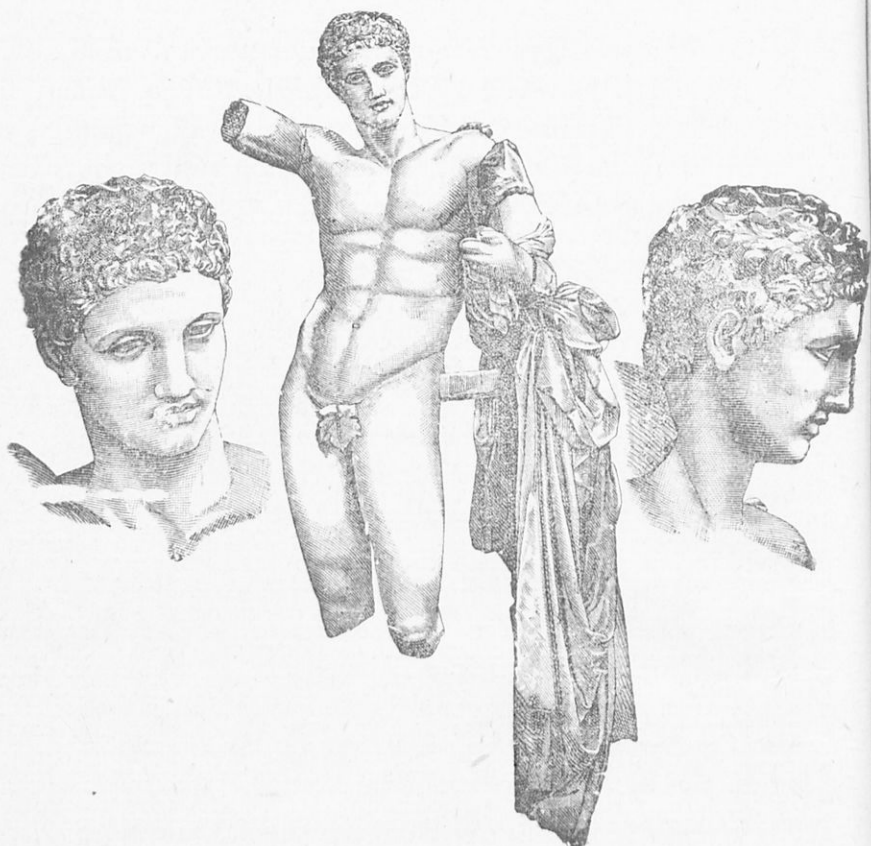
γ') Νομὸς Ἡλείας.

(κάτ. 120 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος· εἶναι ἀναμεταξὺ τοῦ Ἐρύμανθου καὶ τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ καὶ ἀνατολικά ἔχει τὸ νομὸ Ἀρχαδίας.

Ὁ τόπος. Ἡ Ἡλεία εἶναι μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη καὶ εὐφορη πεδιάδα, ποὺ ἀπὸ μέσα περνᾷ τὸ ποτάμι Πηνειὸς καὶ χύνεται στὸ Ἰόνιο πέλαγος. Σ' ὅλη τὴν πεδιάδα αὐτὴ καλλιεργοῦν σταφίδες καὶ λίγα δημητριακά. Μόνο τὸ Δυτικὸ μέρος τῆς εἶναι ὄρεινόν, ὅπου εἶναι τὸ βουνὸ *Φολὴ*.

Πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει μιὰ μόνο ἐπαρχία μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα. Πρωτεύουσα εἶναι ὁ Πύργος (κάτ. 20 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Ἀλφειὸ ποταμὸ μέσα σ' ὁμορφη πεδιάδα· εἶναι πόλη γεωργικὴ καὶ ἐμπορικὴ. ἔχει λιμάνι τὸ *Κατάκωλο*, ποὺ συγκοινωνεῖ μὲ σιδηρόδρομο. Στὸ λιμάνι αὐτὸ φορτώνουν γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ σταφίδες. Στὴ γραμμὴ τοῦ σιδηρόδρομου, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Πάτρα εἶναι ἡ Ἀμαλιάδα (κάτ. 12 χιλιάδες), ἡ Γαστιούνη (κάτ. 4 χιλιάδες), ἡ Ἀνδραβίδα καὶ τὰ *Λεχαινά*, ποὺ ἔχουν στὴν παραλία, τὴν *Κυλλήνη* μὲ ζεστὰ λουτρά. Στὰ νοτιανατολικά τοῦ Πύργου σὲ μικρὴ κοιλάδα τοῦ Ἀλφειοῦ εἶναι ἡ *Ὀλυμπία*, ὅπου ἦταν ναὸς

Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλη.

τοῦ Δία καὶ γίνοντιαν εἰ Ὀλυμπιοὶ ἀγῶνες. Ἐκεῖ γίνονταν ἀνασκαφῆς καὶ βρέθηκαν πολλὰ ἀρχαῖα, τὸ στάδιο, ἀγάλματα, ὅπως ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλη καὶ τὰ ἐρεῖπια τοῦ ναοῦ.

δ') Νομὸς Μεσσηνίας.

(κατ. 248 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τὸν Ἀλφειὸν

ποταμὸ ὥς τὸ ἀκρωτήρι 'Ακρίτα. Συνορεύει στὰ βόρεια μὲ τὸ νομὸ 'Ηλείας καὶ 'Αρκαδίας καὶ στὰ ἀνατολικά μὲ τὸ νομὸ Λακωνίας· στὰ δυτικά βρέχεται ἀπὸ τὸ 'Ιόνιο πέλαγος καὶ στὰ νότια ἀπὸ τὸ Μεσσηνιακὸ κόλπο.

᾽Ορη. ᾽Ορη ἔχει τὸ *Δύκαιο*, τὰ *Νόμια*, τὴν *Ἰθώμη* καὶ τὸ *Λυκόδημο*.

Ποταμοί. Ὁ *Πάμισος* ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὰ *Νόμια* καὶ χύνεται στὸ Μεσσηνιακὸ κόλπο.

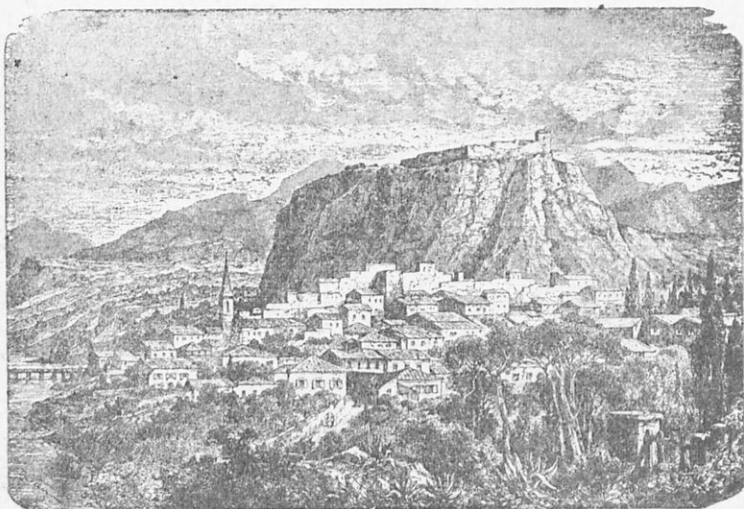
Πεδιάδες. Ἀναμεταξὺ τοῦ *Λυκόδημου*, τοῦ *Τοῦγε*· του καὶ ἀπὸ τὰ *Νόμια* ὥς τὸ Μεσσηνιακὸ κόλπο εἶναι ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς *Μεσσηνίας*, ὅπου καλλιεργοῦν σταφίδες, συκιές κι ἐλιές. Τῆς *Κυπαρισσίας*, ποὺ ἀτλῶνεται σ' ὅλη τὴν παραλία τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου καὶ βγάζει σταφίδες, κρασιὰ καὶ λάδια.

Ἐπαρχίαι, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Μεσσηνίας ἔχει 5 ἐπαρχίαι· 1) Καλαμῶν, 2) Μεσσήνης, 3) Πυλίας, 4) Τριφυλίας καὶ 5) Ὀλυμπίας.

1) Ἡ ἐπαρχία Καλαμῶν ἔχει πρωτεύουσα τὴς *Καλάμες* (*Καλαμάτι*), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ (κάτ. 30.000), εἶναι πόλη ἐμπορικὴ κι εἶναι χτισμένη 20 λεπτὰ τῆς ὥρας μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ὅπου εἶναι τὸ λιμάνι τῆς ἡ *Γαλαλία τῶν Καλαμῶν* ἔχει πολλοὺς ὁμορφους κήπους γεμάτους πορτοκαλιές καὶ λεμονιές. Ἐπειδὴ στὸν κάμπο τῆς ἔχουν πολὲς μουριές ποὺ μὲ τὰ φύλλα τους τρέφουν μεταξοσκώληκες καὶ βγάζουν ἀρκετὸ μετάξι, στὶς Καλάμες εἶναι κι ἐργοστάσια γιὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα. Ἡ *Θουρία* (κ. 2.500) καὶ τὸ *Ἀσλάναγα* (κ. 2.000) χωριὰ γεωργικὰ στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμή.

2) Ἡ ἐπαρχία *Μεσσήνης* ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Μεσσήνη* ἢ *Νησί* κοντὰ στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Πάμισου (κάτ. 9 χιλιάδες), πόλη γεωργικὴ. *Μελιγαλὰ* (κάτ. 2.300), χωριὸ γεωργικόν.

3) Ἡ ἐπαρχία *Πυλίας* ἔχει πρωτεύουσα τὴ μικρὴ πόλιν *Πύλο*, πού τὴν ἔλεγαν ἄλλοτε *Ναυαρίνο* ἢ *Νιό-καστρο* (κάτ. 2.300), παράλια πόλιν στὸν κόλπο τοῦ *Ναυαρίνου*, ὅπου στὰ 1828 οἱ στόλοι τῆς *Γαλλίας*, *Ἀγγλίας*

Οἱ *Καλάμες*.

καὶ *Ρωσίας* κατὰστρεψαν τὸ στόλο τὸν *Τουρκοαιγυπτιακό*. *Μεθώνη* (κάτ. 2 χιλιάδες) καὶ *Κορώνη* στὰ νότια τῆς *Πύλου* με *Ἑνετικά* κάστρα. Στὸ βόρειο μέρος τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς εἶναι τὸ *Μανιάκι*, ὅπου σκοτώθηκε ὁ *Παπαφλέσσας* στὰ 1825

4) Ἡ ἐπαρχία *Τριφυλίας* ἔχει πρωτεύουσα τὴν *Κυπαρισσία* κοντὰ στὴν παραλία τοῦ *Κυπαρισσιακοῦ* κόλπου (κάτ. 4 500), *Φιλιατρὰ* (κάτ. 9 χιλιάδες), *Γαργαλιάνοι* (κάτ. 7 χιλιάδες) καὶ *Διγούδιστα* (κάτ. 3.600), μικρὲς γεωργικὲς πόλεις στὰ νότια τῆς *Κυπαρισσίας*.

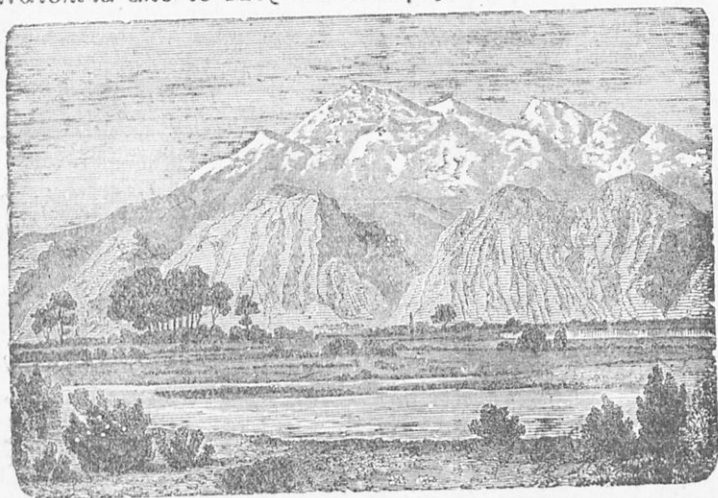
5) Ἡ ἐπαρχία *Ὀλυμπίας* ἔχει πρωτεύουσα τὴν *Ἀντρίτσαινα* στοὺς βορεινοὺς πρόποδες τοῦ *Λύκαιου*. *Ζα-*

χάρω (κάτ. 2.200) κι Ἀγουλινίτσα (κάτ. 2 700), χωριά γεωργικά.

ε') Νομὸς Λακωνίας.

(Κάτ. 144 χιλιάδες).

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς Λακωνίας εἶναι στὸ νοτιανατολικὸ μέρος τῆς Πελοποννήσου καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴ Μεσσηνία μὲ τὸν Ταῦγετο κι ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία μὲ τὸν Πάργωνα. Συνορεύει στὰ βόρεια μὲ τὸ νομὸ Ἀρκαδίας καὶ βορειοδυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Μεσσηνίας. Στὰ νότια βρέχεται ἀπὸ τὸ Λακωνικὸ κόλπο κι ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸ Μυρτιῶο πέλαγος.

Ἡ πεδιάδα τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Ταῦγετος.

Ὅρη. Ὅρη ἔχει τὸν Πάργωνα καὶ τὸν Ταῦγετο, ποὺ εἶναι τὸ πιδ ψηλὸ βουνὸ στὴν Πελοπόννησο καὶ τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι Ταίναρο.

Πεδιάδες, ποταμοί. Ἀναμεταξὺ τὸν Πάργωνα καὶ τὸν Ταῦγετο εἶναι ἡ πεδιάδα Λακεδαίμονας, ὅπου καλλιεργοῦν ἐλιές, ἀμπέλια καὶ δημητριακὰ· ἀνάμεσα στὴν

πεδιάδα αὐτὴ περνᾷ ὁ *Εὐρώτας* ποταμός, πὺν πηγάζει ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίᾳ καὶ χύνεται στὸ Λακωνικὸ κόλπο. Κοντὰ στὴν παραλία τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου εἶναι ἡ μικρὴ πεδιάδα τοῦ *Ἑλους*, πὺν βγάζει καλὰ πεπόνια καὶ ψιλὰ φασόλια πολὺ βραστερὰ καὶ νόστιμα.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Λακωνίας χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες· 1) Λακεδαίμονας, 2) Γυθείου, 3) Οἰτύλου καὶ 4) Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς.

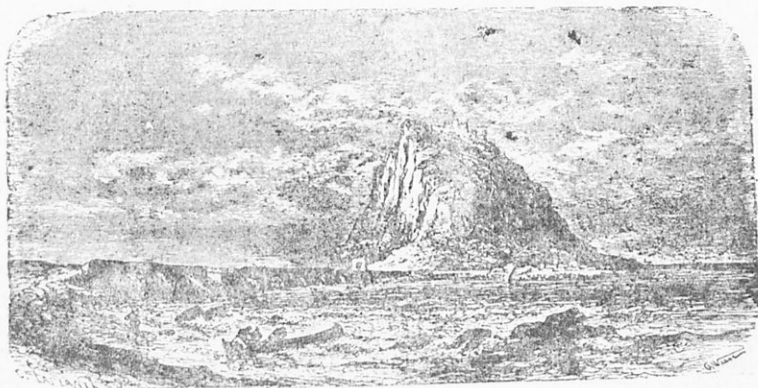
1) Ἡ ἐπαρχία *Λακεδαίμονας*, ὅπου στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν τὸ βασίλειο τοῦ Μενέλαου, ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Σπάρτη* (κάτ. 6 χιλιάδες), πὺν εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶναι ὁμορφη πόλη κοντὰ στὸν Εὐρώτα μὲ πολλοὺς κήπους μὲ καρποφόρα δέντρα καὶ πρὸ πάντων λεμονιές καὶ πορτοκαλιές. Στὰ δυτικὰ τῆς Σπάρτης καὶ κοντὰ στοὺς πρόποδες τοῦ Ταῦγετου εἶναι ὁ *Μυστράς*, ὅπου βρίσκονται ἐκκλησίες βυζαντινές κι ἐρείπια παλατιοῦ, γιὰτὶ ἦταν στὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ πρωτεύουσα τοῦ δεσποτάτου τοῦ Μωριᾶ· αὐτοῦ ἦταν δεσπότες οἱ ἀδερφοὶ Παλαιολόγοι.

2) Ἡ ἐπαρχία *Γυθείου* ἔχει πρωτεύουσα τὸ Γύθειο, παραλία πόλη στὸ Λακωνικὸ κόλπο (κάτ. 7 χιλιάδες). ἔχει καλὸ λιμάνι κι εἶναι τὸ ἐπίνειο τῆς Σπάρτης. Ἡ συγκοινωνία τοῦ Γυθείου καὶ Σπάρτης γίνεται μὲ ἀμάξια κι αὐτοκίνητα.

3) Ἡ ἐπαρχία *Οἰτύλου*, πὺν εἶναι ἡ ὄρεινὴ χερσόνησος τοῦ Ταῦγετου καὶ λέγεται *Μάνη*, ἔχει πρωτεύουσα τὴν *Ἀρεόπολη* (κάτ. 1.500). Οἰτύλο (κάτ. 1.000) καὶ Καρδαμύλη (κάτ. 600), μικρὰ χωριά. Ἡ Μάνη βγάζει καλὸ λάδι καὶ φάβα.

4) Ἡ ἐπαρχία *Ἐπιδαύρου—Λιμηρᾶς* εἶναι τὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ νομοῦ ὡς τὸ ἀκρωτήρι Μαλέα καὶ ἔχει πρωτεύουσα τοὺς *Μολάους* (κάτ. 2 χιλιάδες) κοντὰ

στήν παραλία τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου. Στὴ νοτιανατολική παραλία τοῦ ἴδιου κόλπου εἶναι τὸ ναυτικὸ χωριὸν *Νεάπολη* ἢ *Βάτικα*, πού βγάζει πολλὰ καὶ καλὰ κρεμνίδια, τὰ *Βατικιώτικα*. Στὴν ἀνατολική παραλία κι ἄπάνω

Μονεμβασιά.

σὲ μικρὸ νησάκι εἶναι τὸ χωριὸν *Μονεμβασία* (κάτ. 800) μὲ ἐνετικὸν κάστρο καὶ ὁμορφη βυζαντινὴ ἐκκλησία μὲ καλὰς εἰκόνες βυζαντινές.

στ') Νομὸς Ἀρκαδίας.

(Κάτ. 166 χιλιάδες).

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι στὸ κέντρο τῆς Πελοποννήσου καὶ βρέχεται μονάχα στὰ ἀνατολικά ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸν κόλπον. Συνορεύει μ' ὅλους τοὺς νομοὺς τῆς Πελοποννήσου κι εἶναι πολὺ ὄρεινός μὲ μικρὰ ὄροπέδια, ὅπου καλλιεργοῦν δημητριακὰ κι ἀμπέλια.

Ὅρη. Ὅρη ἔχει τὸ *Παρθένιο*, τὸ *Ἀρτεμήσιο* καὶ τὸ *Λύκειο* στὰ ἀνατολικά· τὸν *Εὐρύμανθο* στὰ βόρεια, τὸ *Λύκαιο* καὶ τὰ *Νόμια* στὰ δυτικά, τὸν *Ταῦγετο* καὶ

Πάργωνα στὰ νότια καὶ στὴ μέση τὸ *Μαίναλο*.

Ποταμούς ἔχει τὸν *Ἀλφειό*, πού ἔχει τὶς πηγές του στὴν πεδιάδα τῆς Μεγαλούπολης καὶ τὸ *Λάδωνα* πού χύνεται στὸν *Ἀλφειό*.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά Ὁ νομὸς Ἀρκαδίας χωρίζεται σὲ τέσσερις ἐπαρχίες· 1) Μαντινείας, 2) Μεγαλουπόλεως, 3) Γορτυνίας καὶ 4) Κυνουρίας.

1) Ἡ ἐπαρχία *Μαντινείας* ἔχει πρωτεύουσα τὴν *Τρίπολη* (κάτ. 14 χιλιάδες), πού εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ, στοὺς πρόποδες τοῦ Μαίναλου. Στὸν καιρὸ τῶν Τούρκων ἦταν πρωτεύουσα σ' ὅλη τὴν Πελοπόννησο καὶ λευτερώθηκε στὶς 27 τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1821. Ὑστερα ὁμως καταστράφηκε ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμ καὶ ξαναχτίστηκε ἅμα γίνηκε τὸ Ἑλληνικὸ βασίλειο· ἔχει ὕφαντήρια καὶ σιδερουργεῖα. Στὰ νότια τῆς Τρίπολης εἶναι ἡ *Τεγέα*, ὅπου ἦταν ἡ παλιὰ πόλη Τεγέα. *Βαλτέτσι*, μικρὸ χωριό, ὅπου νίκησαν στὴν Ἐπανάσταση οἱ Ἕλληνες τοὺς Τούρκους (1821).

2) Ἡ ἐπαρχία *Μεγαλουπόλεως* ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Μεγαλούπολη* (κάτ. 2.000) κοντὰ στὸ μέρος πού ἦταν ἡ παλιὰ Μεγάλη πόλη. *Λεοντάρι* κοντὰ στὰ σύνορα τῆς Μεσσηνίας. *Ἰσαρι*, γεωργικὸ χωριό.

3) Ἡ ἐπαρχία *Γορτυνίας* ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Δημητσάνα* (κάτ. 2 χιλιάδες), χτισμένη ἀπάνω σὲ βουνό· εἶναι πατρίδα τοῦ Πιτριάρχη Γρηγορίου καὶ τοῦ δεσπότη τῆς Πάτρας Γερμανοῦ. *Καρύταινα* (κάτ. 1.200), κοντὰ στὸν Ἀλφειό. *Λαγκάδια* (κάτ. 3 χιλιάδες). *Βυτίνα* χωριὸ ὄρεινὸ στὸ Μαίναλο, ἔχει δασονομικὴ σχολή, πολλὰ καὶ ὁμορφα δάση, ὅπου τὸ καλοκαίρι πηγαίνουν καὶ μένουν πολλοὶ ἀπὸ τὶς πόλεις.

4) Ἡ ἐπαρχία *Κυνουρίας*, πού τὴν λέγουν καὶ *Τσα-*

κωνιά, ἔχει πρωτεύουσα τὸ Λεωνίδι (κάτ. 5 χιλιάδες), μισὴ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Ἀστρος (κάτ. 1.000) παράλιο χωριό. Ἀγιος Πέτρος (κάτ. 2 χιλιάδες) ἀπάνω στὸν Πάρνωνα. Δολιανὰ ὅπου στὰ 1821 οἱ Ἑλληνας νίκησαν τοὺς Τούρκους.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Πελοπόννησο.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Πελοπόννησο εἶναι καλὴ καὶ γίνεται μὲ σιδηρόδρομους καὶ δρόμους ἀμαξωτοὺς στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὰ παράλια μὲ βαπόρια καὶ ἄλλα πλοῖα. Ὅλες οἱ πόλεις καὶ πολλὰ χωριά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νομὸ Λακωνίας, ἔχουν σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία ἀναμετοξύ τους καὶ μὲ τὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιά. Ὁ σιδηρόδρομος τῆς Πελοποννήσου ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Πειραιά, περνᾷ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τὴν Ἐλευσίνα, τὰ Μέγαρα καὶ φτάνει στὴν Κόρινθο, ὅπου χωρίζεται σὲ δυὸ γραμμές· ἡ μιὰ πηγαίνει στὴν βόρειο καὶ δυτικὴ παραλία τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀφοῦ περάσῃ τὸ Ξυλόκαστρο-Διακοφτὸ-Αἴγιο-Πάτρα· Κάτω Ἀχαΐα· Μανωλάδα· Λεχαινὰ· Γαστούνη φτάνει στὸν Πύργο· ἀπ' ἐκεῖ μιὰ γραμμὴ πηγαίνει στὰ ἀρχαῖα τῆς Ὀλυμπίας καὶ ἄλλῃ στὸ λιμάνι Κατάκωλο. Στὸ μετοξύ ἀπὸ τὸ Διακοφτὸ ὥς τὰ Καλόβρυτα πηγαίνει ὁ ὁδοντωτὸς σιδηρόδρομος, καὶ ἀπὸ τὰ Λεχαινὰ στὰ λουτρὰ τῆς Κυλλήνης μικρὴ διακλάδωση. Ἡ ἄλλῃ ἀπὸ τὴν Κόρινθο πηγαίνει στὸ ἐσωτερικόν, περνᾷ τὴ Νεμέα· Ἀργος· Ἀχλαδόκαμπο Τρίπολη Λεοντάρι· Μεγαλόπολη· Ἰσαρι· Μελιγαλὰ καὶ φτάνει στὶς Καλάμες· ἀπ' ἐκεῖ μιὰ γραμμὴ πηγαίνει στὸ Νησί· στὸ μεταξύ ἀπὸ τὸ Ἀργος μιὰ γραμμὴ πηγαίνει στὸ Ναύπλιο. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰς μιὰ ἄλλῃ γραμμὴ ἀπὸ τὸν Πύργο πηγαίνει στὴν Κυπαρισσία καὶ ἀπ' ἐκεῖ στὸ Μελιγαλὰ, ὅπου ἀνταμώνει τὴν ἐσω-

τερική γραμμή· ἔτσι μπορεῖ κανένας νὰ κάμῃ ὅλο τὸ γύρο τῆς Πελοποννήσου μὲ σιδηρόδρομο.

Τὸ γύρο τῆς Πελοποννήσου μποροῦμε νὰ κάμωμε καὶ ἐξωτερικὰ μὲ βαπόρι, ποὺ πιάνει σ' ὅλα τὰ λιμάνια τῆς· δηλαδὴ Αἴγιο-Πάτρα-Κατάκολο-Καλάμες-Γύθειο-Ναύπλιο.

Ἡ καλὴ συγκοινωνία τῆς Πελοποννήσου ἔκαμε νὰ προοδέσθουν καὶ νὰ πολιτιστοῦν οἱ πόλεις καὶ τὰ περὶ· σότερα χωριὰ τῆς.

4. Ἡ Πειρος.

(κάτ. 313 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ἡ Ἡπειρος εἶναι τὸ βορειο-δυτικὸ μέρος τῆς Ἑλλάδας· ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ φτάνει ὡς τὴν Ἀλβανία καὶ ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος ὡς τὴν Πίνδο. Στὰ δυτικὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος καὶ στὰ νότια ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο. Συνορεύει στὰ ἀνατολικά μὲ τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θεσσαλία, στὰ νότια μὲ τὸ νομὸ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ στὰ βόρεια μὲ τὴ βόρεια Ἡπειρο τῆς Ἀλβανίας.

Ὁ τόπος. Ὅλη ἡ χώρα αὐτὴ σκεπάζεται ἀπὸ πολλὰ καὶ μεγάλα βουνά, ἀπότομα καὶ δασώδη. Κατὰ τὴ Μακεδονία εἶναι ἡ *Τύμφη* καὶ κατὰ τὴ Θεσσαλία τὰ *Τζούμερκα*· στὰ βορειοανατολικά τὸ *Μιτσικέλι*· στὴ νότια Ἡπειρο εἶναι ὁ *Τόμαρος* καὶ τὰ βουνὰ τοῦ *Σουλίου*. Ἀναμεταξὺ τοῦ Μιτσικέλι καὶ Τόμαρο εἶναι τὸ ὄροπέδιο Ἰωαννίνων μὲ τὴ λίμνη *Παμβώτιδα*· στὰ νότια εἶναι ἡ *Ἀμβρακικὴ πεδιάδα* καὶ ἡ μικρὴ τῆς *Ἀρτας*.

Ποταμοί. Ἀπὸ τὴν Τύμφη πηγάζει ὁ *Ἀῶς*, ποὺ μπαίνει στὴν Ἀλβανία καὶ χύνεται στὸ Ἀδριατικὸ πέλαγος. Ἀπὸ τὴν Πίνδο καὶ Μιτσικέλι πηγάζει ὁ *Ἀραχ-*

θος καὶ χύνεται στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο· τὸ ποτάμι αὐτὸ ἦταν τὸ σύνορο τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας καὶ τῆς ἄλλης Ἠπειροῦ ὥς τὰ 1912.

Ὁ **Θύαμις**, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ Μιτσικέλι καὶ Τόμαρο καὶ χύνεται στὸ Ἰόνιο πέλαγος. Ὁ **Ἀχέροντας**, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸν Τόμαρο καὶ χύνεται στὸ Ἰόνιο πέλαγος καὶ ὁ **Δοῦρος** στὴ νότια Ἠπειρο, ποὺ χύνεται στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο.

Προϊόντα. Ἡ Ἠπειρος ἔχει πολλὰ λιβάδια, ὅπου τρέφουν πολλὰ πρόβατα καὶ γίδια, γι' αὐτὰ τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς εἶναι **τυριά, βούτυρα, μαλλιά, ζῶα.**

Στις κοιλάδες καὶ στοὺς μικροὺς της κάμπους καλλιεργοῦν λίγα δημητριακὰ καὶ στὰ παράλια πολλὲς ἐλιές, ἀμπέλια καὶ ξινά.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἀπὸ τὴν Ἡπειρο μικρὸ μέρος, ἀπὸ τὸν Ἀραχθὸ ὡς τὴν Πίνδο, λευθερώθηκε στὰ 1881 μαζὶ μὲ τὴ Θεσσαλία· ὅλη ἡ ἄλλη ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους ὡς τὰ 1913 καὶ λευθερώθηκε μαζὶ μὲ τὴ Μακεδονία καὶ τὶς ἄλλες Ἑλληνικὰς γῶρας· ἡ βορεινὴ ὁμως Ἡπειρος παραχωρήθηκε στὴν Ἀλβανία, ἂν κι οἱ περισσότεροι κάτοικοι εἶναι Ἕλληνες καὶ πιδ πολλοὶ στὴν περιφέρεια τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ τῆς Κορυτσᾶς.

Ἡ χώρα αὕτη εἶναι μιὰ Γενικὴ Διοίκηση μὲ πρωτεύουσα τὰ Ἰωάννινα καὶ εἶναι χωρισμένη σὲ τρεῖς νομούς· 1) τῶν Ἰωαννίνων, 2) τῆς Ἀρτας καὶ 3) τῆς Πρέβεζας.

α') Νομὸς Ἰωαννίνων

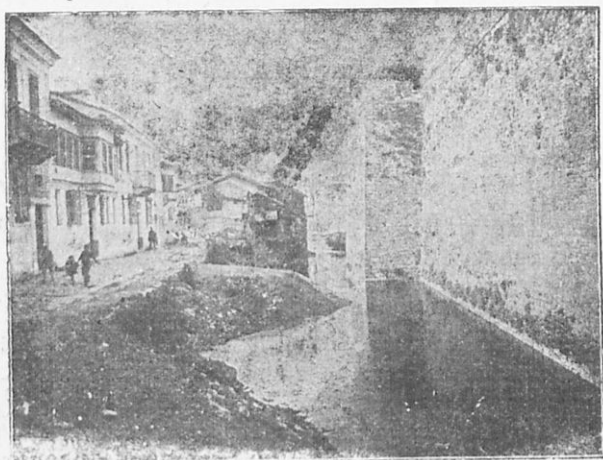
(Κάτ. 180 χιλιάδες)

Τοποθεσία. Ὁ νομὸς Ἰωαννίνων εἶναι τὸ βόρειο μέρος ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ἡπειρο κι ἔχει 6 ἐπαρχίες· 1) Ἰωαννίνων, 2) Μετσόβου, 3) Παραμυθιάς, 4) Φιλιππῶν, 5) Παγωνίου καὶ 6) Κόνιτσας.

Ἡ ἐπαρχία Ἰωαννίνων ἔχει πρωτεύουσα τὰ Ἰωάννινα (Γιάννενα) κοντὰ στὴ Λίμνη. Ἡ πόλη αὕτη εἶναι πρωτεύουσα σ' ὅλη τὴν Ἑλληνικὴν Ἡπειρο καὶ τοῦ νομοῦ· στὴν ἐποχὴ τῶν Τούρκων ἦταν πρωτεύουσα σ' ὅλη τὴν Ἡπειρο κι αὐτοῦ ἔμενε ὁ πασάς, πού τὴν κυβερνοῦσε· εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Ἡπείρου (κάτ. 20 χιλιάδες). Στὰ Νοτιοδυτικὰ τῆς πόλης καὶ τοὺς πρόποδες τοῦ Τόμαρου ἦταν ἡ παλιὰ **Δωδώνη** μὲ τὸ μαντεῖο τοῦ Δία.

Ἀνάμεσα στὸ Μιτισιέλι καὶ στὴν Τύμφη εἶναι 46 χωριά, τὰ **Ζαγοροχώρια ἢ Ζαγόρι** καὶ στὰ Νότια τοῦ Ζαγοριοῦ, τὸ **Συράκο**, μικρὴ ὄρεινὴ πόλη.

2) Ἡ ἐπαρχία **Μέτσοβο** κατὰ τὴ Μακεδονία μὲ πρωτεύουσα τὸ **Μέτσοβο**, μικρὴ πόλη στὰ στενὰ ποῦ περνᾷ ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν Ἑπειρὸ γιὰ τὴ Θεσσαλία. Τὸ Μέτσοβο εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ Γ. Ἀβέρωφ καὶ τῶν Μετσοβιτῶν, ποῦ ἔκαμαν στὴν Ἀθήνα τὸ **Μετσόβειο Πολυτεχνεῖο**.

Τὰ Γιάννενα.

3) Ἡ ἐπαρχία **Κόνιτσας** στὰ βορειανατολικά τοῦ νομοῦ μὲ πρωτεύουσα τὴν **Κόνιτσα** στὸν Ἀῶο ποταμό.

4) Ἡ ἐπαρχία **Παγωνίου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Παγώνιο**, χωριὸ γεωργικὸ καὶ κτηνοτροφικὸ στὰ βόρεια τοῦ νομοῦ.

5) Ἡ ἐπαρχία **Φιλιππῶν** μὲ πρωτεύουσα τὴς **Φιλιππῶν** εἶναι τὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ ὡς τὸ ποτάμι Θύαμι, μὲ ἐπίνειο τοὺς **Σαγιάδες**

6) Ἡ ἐπαρχία **Παραμυθιάς** στὰ νότια τοῦ Θύαμι

μέ πρωτεύουσα τὴν *Παραμυθιά*. Σὲ μικρὸ κόλπο ἀπέναντι στὴν Κέρκυρα εἶναι τὸ χωριὸ *Γουμένιτσα*.

β') Νομὸς Ἄρτας

(Κάτ. 53 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι τοιοιανατολικὸ μέρος ἀπὸ τὴν Ἠπειρο καὶ συνορεύει στὰ δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Ἰωαννίνων καὶ Πρέβεζας, στὰ νότια μὲ τὸ νομὸ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ὅπου ἓνα μικρὸ μέρος βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ στ' Ἀνατολικά μὲ τὸ νομὸ Τρικκάλων.

Ὁ *τόπος* τοῦ νομοῦ αὐτοῦ εἶναι ὁρεινὸς καὶ μόνο κατὰ τὴ θάλασσα εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Ἄρτας.

Ὅρη, ποταμοί. Σ' ὅλο τὸ νομὸ εἶναι ξαπλωμένο τὸ βουνὸ *Τζούμερκα*. Στὴ δυτικὴ πλευρά του, ἀπὸ τὸ βόρειο ὡς τὸ νότιο μέρος, τρέχει τὸ ποτάμι *Ἀραχθός*, ποὺ χύνεται στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο.

Πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει μιὰ ἐπαρχία μέ πρωτεύουσα τὴν *Ἄρτα* (κάτ. 7.500), ποὺ εἶναι στὸ νότιο μέρος καὶ στὴν ἀριστερὴ ὄχθη τοῦ Ἀραχθοῦ, ὅπου εἶναι ἓνα μεγάλο πέτρινο γεφύρι, τὸ *γεφύρι τῆς Ἄρτας*. Ἐπίνειο τῆς Ἄρτας στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο εἶναι ἡ *Κόπραйна*. Κοντὰ στὴν Ἄρτα εἶναι τὸ χωριὸ *Πέτα*· ἐκεῖ στὴν Ἐπανάσταση σκοτώθηκαν πολλοὶ φιλέλληλες καὶ Σουλιῶτες καὶ πάρα πέρα ἡ *Σκουληκαριά*, ὅπου γεννήθηκε ὁ στρατηγὸς Γ. Καραϊσκάκης. Ἀπάνω στὰ Τζούμερκα εἶναι τὰ *Ἄγναντα* (κάτ. 1.200) καὶ τὰ *Πράμαντα* (κάτ. 2.400) καὶ στὴν πιὸ βορεινὴ γωνία τοῦ νομοῦ οἱ *Καλαρύτες*, μικρὸ χωριό.

γ') Νομός Πρέβεζας

(Κάτ. 80 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομός Πρέβεζας εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος ἀπὸ τὴν Ἡπειρο καὶ βρέχεται στὰ δυτικὰ ἀπὸ τὸ Ἰόνιο πέλαγος καὶ στὰ νότια ἀπὸ τὸν Ἀμβραχικὸ κόλπο. Συνορεύει στὰ βόρεια μὲ τὸ νομὸ Ἰωαννίνων καὶ στὰ δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Ἀρτας.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομός αὐτὸς ἔχει δυὸ ἐπαρχίες· 1) Πρέβεζας καὶ 2) Μαργαριτίου.

1) Ἡ ἐπαρχία **Πρέβεζας** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Πρέ-**

Τὸ Ζάλογγο

βεζα, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ (κάτ. 8.500). εἶναι στὴ στενὴ εἴσοδο τοῦ Ἀμβραχικοῦ κόλπου καὶ ἀπέναντι στοῦ Ἀκτιοῦ· ἡ Πρέβεζα εἶναι καὶ τὸ ἐπίνειο στὰ Ἰωάννινα καὶ ἐνώνεται μ' αὐτὰ μὲ ἀμαξωτὸ δρόμο. Στὰ βόρεια τῆς Πρέβεζας εἶναι τὸ **Ζάλογγο**, ὅπου γκρεμίστηκαν ἀπὸ τοὺς βράχους οἱ Σουλιώτισσες γιὰ νὰ μὴ γίνουν σκλάβες τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Στὰ μεσόγεια εἶναι τὸ γεωργικὸ χωριὸ **Φιλιππιάδα** (κάτ. 3 χιλιάδες).

2) Ἡ ἐπαρχία Μαργαριτίου εἶναι τὸ βορειοδυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ κι ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Πάργα** (κάτ. 3 χιλιάδες) ἀπέναντι στοὺς Παξούς· ἡ Πάργα βγάζει πολλὰ πορτοκάλια, λεμόνια, κίτρα καὶ καλὸ λάδι. **Μαργαρίτι**, μεσόγειο γεωργικὸ χωριό. **Σούλι** ἀπάνω στοὺς βράχους, δοξασμένο γιὰ τοὺς ἀγῶνες του μὲ τὸν Ἀληπασά.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Ἡπειρο

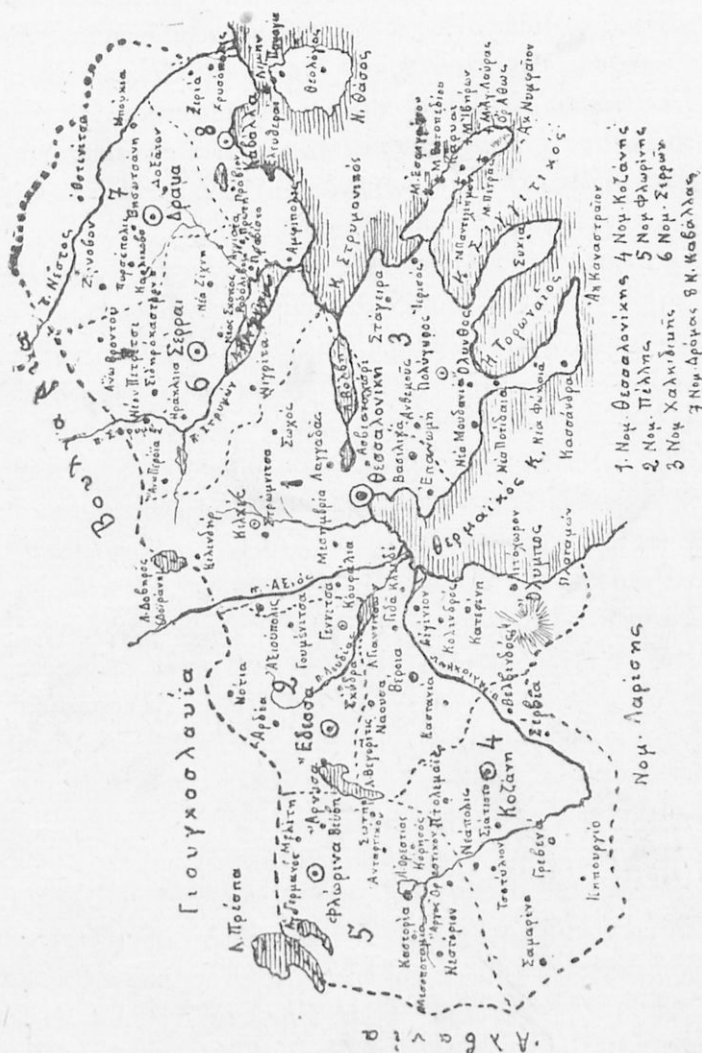
Ἡ Ἡπειρος δὲν ἔχει καλὴ συγκοινωνία· δὲν ἔχει κανένα σιδηρόδρομο οὔτε πολλοὺς καὶ καλοὺς δρόμους. Οἱ σπουδαιότεροι δρόμοι τῆς εἶναι Ἰωάννινα—Ἄρτα, Ἰωάννινα—Πρέβεζα, Ἰωάννινα—Παραμυθιά, Ἰωάννινα—Δελβίνο—Ἅγιοι Σαράντα καὶ Ἄρτα—Κόπραινα. Ἡ συγκοινωνία γίνεται μὲ αὐτοκίνητα καὶ ἀμάξια στοὺς παραπάνω δρόμους· στὰ χωριά μὲ ζῶα. Θαλασσινὴ συγκοινωνία ἔχουν τὰ λιμάνια τῆς Πρέβεζα, Κόπραινα, Πάργα καὶ Σαγιάδες.

Μακεδονία

(Κάτ. ἐνάμισι ἐκατομμύριο)

Τοποθεσία, σύνορα. Ἡ Ἑλληνικὴ Μακεδονία, ποὺ εἶναι ἡ μεγαλύτερη Ἑλληνικὴ χώρα, ξαπλώνεται ἀπὸ τὴν Ἡπειρο καὶ Ἀλβανία ἀπὸ δυτικὰ ὥς τὴ Θράκη ἀνατολικά καὶ ἀπὸ τὴ Θεσσαλία κι Αἰγαῖο πέλαγος ἀπὸ τὰ νότια ὥς τὴ Σερβία καὶ Βουλγαρία βορεινὰ. Συνορεύει λοιπὸν μὲ τὴ Θεσσαλία, Ἡπειρο, Ἀλβανία, Σερβία, Βουλγαρία καὶ Θράκη. Ἀπὸ τὴ Θράκη χωρίζεται μὲ τὸ Νέστο ποταμὸ καὶ μὲ τὶς ἄλλες χώρες μὲ βουνὰ ὑψηλὰ καὶ μεγάλα. Στὸ Αἰγαῖο πέλαγος ἀναμεταξὺ τοῦ

Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ τοῦ Στρυμωνικοῦ κρεμιέται ἀπὸ τὴ μέση τῆς Μακεδονίας ἢ *Χαλκιδικῇ* χερσόνησος, πὺν τελειώνει σὰν τὴν Πελοπόννησο σὲ τρεῖς ἄλλες μικρὲς, τὸ *Ἅγιο ὄρος*, τὸ *Λαγκὸ* καὶ τὴν *Κασσάντρα*.

Κόλπους ἔχει τὸ *Θερμαϊκόν*, τῆς *Κασσάντρας*, τοῦ *Ἁγίου ὄρους*, τὸ *Στρυμωνικόν* καὶ τῆς *Καβάλλας*, πὺν ἔχει μπροστά του τὸ νησὶ *Θάσο*.

Ὁ τόπος. Ἡ Μακεδονία ἔχει πολλὰ καὶ μεγάλα βουνὰ μὲ ἀπέραντα δάση, ἔχει ὅμως καὶ πολλὰς πλούσιες πεδιάδες καὶ κοιλάδες, πὺν τὶς ποτίζουν ποτάμια μὲ ἄφθονα νερὰ καὶ λίμνες μεγάλες μὲ πολλὰ ψάρια.

Ὅρη. Κατὰ τὴ Θεσσαλία ἔχει τὸν *Ὀλυμπο*, τὸν *Πίερο* καὶ τὰ *Καμβούνια*. Στὴ δυτικὴ Μακεδονία τὴν *Τύμφη*, τὸ *Βόϊο* καὶ τὸ *Βέρμιο*· κατὰ τὴ Βουλγαρία τὸ *Μπέλεσι* καὶ τὴ *Ροδόπη*· στὴ Χαλκιδικῇ ἔχει τὸ *Χολμώντα* καὶ τὸν *Ἀθῶνα* ἢ *Ἅγιο ὄρος*.

Πεδιάδες. Μεγαλύτερες πεδιάδες τῆς Μακεδονίας εἶναι τῆς *Θεσσαλονίκης* καὶ *Δράμας*· ἄλλες πεδιάδες εἶναι τῆς *Φλώρινας*, τῆς *Καστοριᾶς*, τῶν *Σερρῶν* καὶ ἄλλες πὺν μικρὲς καὶ ἀρκετὰ ὁροπέδια.

Ποταμοί. Ἡ Μακεδονία ἔχει τὰ περισσότερα καὶ τὰ μεγαλύτερα ποτάμια ἀπὸ τὶς ἄλλες Ἑλληνικὲς χῶρες. Ἀπὸ τὴ Θεσσαλία μπαίνοντας στὴ Μακεδονία βρίσκουμε τὸν *Ἀλιάκμονα*, πὺν ἔχει τὶς πρῶτες πηγές του στὴ λίμνη τῆς Καστοριᾶς καὶ χύνεται στὸ *Θερμαϊκόν*, ὕστερα τὸ *Λουδία* στὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸν *Ἀξιό* (Βαρδάρης), πὺν ἔρχεται ἀπὸ τὴ Σερβικὴ Μακεδονία καὶ εἶναι τὸ μακρύτερο ἑλληνικὸ ποτάμι καὶ κοντὰ στὴ Θεσσαλονίκην τὸ *Γαλλικό*· ὅλα αὐτὰ τὰ ποτάμια χύνονται στὸ *Θερμαϊκόν* κόλπον καὶ περνοῦν ὅλα ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης. Στὴν ἀνατολικὴ Μακεδονία εἶναι ὁ *Στρυμῶνας*, πὺν ἔρχεται ἀπὸ τὴ

Βουλγαρία, περνᾷ τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν καὶ τὴ λίμνη τοῦ Ἀχينوῦ καὶ χύνεται στὸ Στρυμωνικὸ κόλπο.

Λίμνες. Ἡ Μακεδονία ἔχει πολλὰς καὶ μεγάλας λίμνες· οἱ πιὸ σπουδαῖες εἶναι· στὰ σύνορα τῆς Σερβίας ἡ **Πρέσπα**, τοῦ **Ὀστροβου**· τῆς **Καστοριᾶς** στὴν πεδιάδα τῆς Καστοριᾶς, τῶν **Γιανιτσῶν**, ὅπου ἔχει τὶς πηγές του ὁ Λουδίας, τοῦ **Δαγκαδά** καὶ ἡ **Βόλβη** (Μπεσίκια) στὰ βορεινὰ τοῦ Χολομώντα, τῆς **Δοϊράνης** καὶ τοῦ Ἀχينوῦ.

Προϊόντα. Ἡ Μακεδονία εἶναι πλούσια χώρα· στὶς πεδιάδες βγάζουν πολλὰ **δημητριακά**, **ρύζι**, **καπνὰ**, **βαμπάνια** καὶ **κρασί**. Στὰ λιβάδια τῆς τρέφονται πολλὰ κοπάδια **πρόβατα**, **γίδια** καὶ **βώδια**. Ἔχει μεταλλεῖα, ὅπου βγάζουν διάφορα **μέταλλα**, **λυγνίτη** καὶ **λευκόλιθο**.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ὡς τὸ 1912 ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους καὶ ἐλευθερώθηκε μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες ἑλληνικὰς χώρες στὸ Βαλκανοτουρκικὸ καὶ Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο. Ἀπὸ τὴ Μακεδονία τὸ περισσότερον μέρος, ἡ δυτικὴ, νότια καὶ ἀνατολικὴ παραχωρήθηκε στὴν Ἑλλάδα, ἡ βόρεια στὴ Σερβία καὶ λίγη στὴ Βουλγαρία. Ἡ ἑλληνικὴ Μακεδονία εἶναι μιὰ Γενικὴ Διοίκηση. Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς μένει στὴ Θεσσαλονίκη, πού εἶναι πρωτεύουσα σ' ὅλη τὴ Μακεδονία καὶ εἶναι χωρισμένη σὲ 8 νομοὺς· α) Θεσσαλονίκης, β') Χαλκιδικῆς, γ') Πέλλης, δ') Κοζάνης, ε') Φλωρίνης, στ') Σερρῶν, ζ') Δράμας, η') Καβάλλας.

✓ α'.) Νομὸς Θεσσαλονίκης.

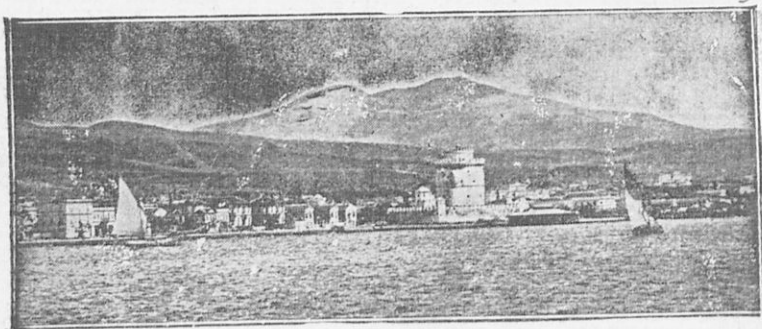
(Κάτ. 540 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς Θεσσαλονίκης εἶναι τὸ νότιον μεσανὸ μέρος τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας

κι ἔχει στὰ νοτιοδυτικὰ τὰ βουνὰ **Ὀλυμπο**, **Πίερ**, **Βέρμιο**, στὰ βορειοδυτικὰ τὸ **Βόρα** καὶ στὰ βόρεια τὸ **Μπέλεσι**. Στὰ νοτιοδυτικὰ καὶ νότια πλευρὰ του βρέχεται ἀπὸ τὸ Θερμαϊκὸ κόλπο. Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ αὐτὰ εἶναι ἡ μεγάλη πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης.

Ποταμοί. Ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης περνοῦν οἱ ποταμοὶ **Ἀλιάκμονας**, **Λουδίας**, **Ἀξιὸς** καὶ **Γαλλικὸς** καὶ χύνονται στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο.

Λίμνη ἔχει τὴ **Βόλβη** στὸ ἀνατολικὸ μέρος καὶ βορρινὰ τοῦ Χολομώντα μὲ πολλὰ καὶ μεγάλα ψάρια. Γύρω στὴ λίμνη αὐτὴ εἶναι μιὰ μικρὴ καὶ πολὺ ὁμορφη

Ἡ κεντρικὴ προκυμαία τῆς Θεσσαλονίκης.

πεδιάδα, τὰ **Μπεσίκια**, πὺν φτάνει ὡς τὸ Στρυμωνικὸ κόλπο.

Πόλεις. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι χωρισμένος σὲ πέντε ἐπαρχίες: 1) **Θεσσαλονίκης**, 2) **Κατερίνης**, 3) **Βέρροιας**, 4) **Κιλκίς** καὶ 5) **Λαγκαδᾶ**.

1) Ἡ ἐπαρχία **Θεσσαλονίκης** ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Θεσσαλονίκη**, πὺν εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ κι ὅλης τῆς Μακεδονίας (κάτ. 230 χιλιάδες)· εἶναι παράλια πόλη στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο μὲ μεγάλο καὶ καλὸ λιμάνι. Ἡ πόλη αὐτὴ εἶναι χτισμένη σ' ὁμορφη τοποθεσία

κι εἶναι τὸ μόνο λιμάνι τῆς μεσανῆς καὶ δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας· ἔχει μεγάλο ἐμπόριο κι ἀρκετὰ ἐργοστάσια. Οἱ κάτοικοι οἱ περισσότεροι εἶναι Ἕλληνες, εἶναι ὅμως καὶ πολλοὶ Ἑβραῖοι καὶ λίγοι Σέρβοι κι Εὐρωπαῖοι. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μῆκε κι ἐλευθέρωσε τὴ Θεσσαλονίκη στὶς 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1912, τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ προστάτη της. Ἔχει ὥραιες βυζαντινὲς ἐκκλησίες, τὸν ἅγιον Δημήτριο, τὴν Ἁγία Σοφία κι ἄλλες. Ἔχει πολλὰ σχολεῖα καὶ Πανεπιστήμιο.

Ἡ Θεσσαλονίκη στὸν εὐρωπαϊκὸ πόλεμο κήκε ἡ περισσότερη καὶ χτίστηκε πάλι μὲ νέο σχέδιο κι ἔτσι ἔχει γίνει μιὰ πόλη μὲ καλὸ σχέδιο, πλατιοὺς δρόμους, μεγάλες πλατεῖες καὶ μὲ μεγάλα κι ὁμορφα χτίρια δημόσια καὶ ιδιωτικά.

Στ' ἀνατολικά τῆς Θεσσαλονίκης, στοὺς πρόποδες ἐνὸς βουνοῦ, τοῦ **Χορτιάτη**, εἶναι τὸ **Ἀσβεστοχώρι**, μικρὴ καὶ ὑγιεινὴ πόλη.

2) Ἡ ἐπαρχία **Κατερίνης** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Κατερίνη** (κάτ. 10 χιλιάδες), πὺν ἀπέχει λίγο ἀπὸ τὴ θάλασσα τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου.

Στὰ νότια τῆς Κατερίνης εἶναι τὸ χωριὸ **Λιτοχώρι**.

3) Ἡ ἐπαρχία **Βέροιας** ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Βέροια** (κάτ. 15 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Ἀλιάκμονα· ἔχει κλωστήρια καὶ μύλους, πὺν ἐργάζονται μὲ τὴ δύναμη τῶν νερῶν. **Νιάουσα**, μικρὴ πόλη στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Βέροιας μὲ ἀρκετὰ ἐργοστάσια, **κλωστήρια**, **ὕφαντουργεῖα** κι ἄλλα. Ἀπὸ τὴ Βέροια καὶ Νιάουσα περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου.

5) Ἡ ἐπαρχία **Κιλκίς** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Κιλκίς** (κάτ. 7 χιλιάδες), εἶναι τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ· τὸ **Κιλκίς** εἶναι μικρὴ γεωργικὴ πόλη, ἀλλὰ δοξασμένη γιὰ

τῇ μεγάλῃ νίκῃ τῶν Ἑλλήνων, πού ἔδωξαν μὲ τὴ λόγχῃ τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ χαρακώματά τους στὰ 1913.

5) Ἡ ἐπαρχία **Λαγκαδᾶ** εἶναι τὸ βορειοανατολικὸ μέρος τοῦ νομοῦ κι ἔχει πρωτεύουσα τὸ Λαγκαδᾶ (κάτ. 3.500) στὴ λίμνη· κοντὰ στὸ Λαγκαδᾶ εἶναι ὁ Λαχανάς, ὅπου οἱ Ἕλληνες νίκησαν τοὺς Βουλγάρους στὰ 1913 καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ φύγουν.

β') Νομὸς Χαλκιδικῆς

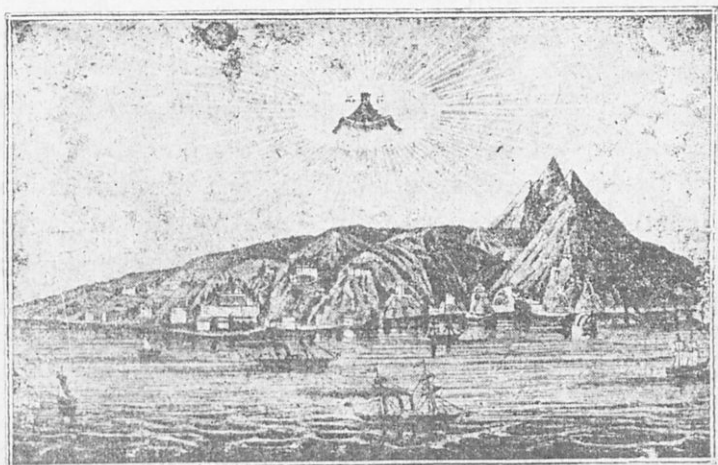
(Κάτ. 65 χιλιάδες)

Τοποθεσία. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι τὸ περισσότερον μέρος τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου καὶ τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης τὰ βουνὰ **Χορτιάτης** καὶ **Χολομώντας**. Ἡ Χαλκιδικὴ χερσόνησος κρεμιέται ἀπὸ τὴ μεσανῇ Μακεδονίᾳ μέσα στὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ τελειώνει σὲ τρεῖς ἄλλες μικρότερες χερσόνησες, πού ἀνάμεσά τους γίνονται δύο μεγάλοι κόλποι.

Τόπος. Ἡ Χαλκιδικὴ εἶναι τόπος ὄρεινός, πού τὸν σκεπάζουν διάφορα βουνὰ τοῦ Χολομώντα καὶ ὁ Ἄθωνας. Μικρὴ καὶ στενὴ πεδιάδα εἶναι ὅλη ἡ παραλία, πού βρέχεται ἀπὸ τὸ Θερμαϊκὸν κόλπον καὶ ἡ χερσόνησος Κασσάντρα. Ὁ Χολομώντας ἔχει πολλὰ καὶ μεγάλα δάση ἀπὸ βαλανιδιές, ἱτιές καὶ καστανιές καὶ πρὸ πάντων στὸ βορειοανατολικὸ μέρος, ὅπου εἶναι τὸ μεγάλο δάσος τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Ἰσβοροῦ.

Προϊόντα. Βγάζει δημητριακά, ὄσπρια, μῆλα, μέλι, λάδι, μετὰξι, ζῶα καὶ ξυλεία ἀπὸ τὰ δάση της. Ἐχει στὸ ἀνατολικὸ μέρος τὰ πλούσια μεταλλεῖα τοῦ Ἰσβοροῦ καὶ κοντὰ στὸν κόλπον τῆς Κασσάνδρας βγάζουν καὶ λευκόλιθο.

Πόλεις. Πρωτεύουσα εἶναι ὁ **Πολύγυρος**, μικρὴ πόλη στοὺς νότιους πρόποδες τοῦ Χολομώντα (κάτ. 2.500). Ἡ Λαρίγκοβη (κάτ. 3.000) κι ἡ **Ἱερισσὸς** στὸν ἰσθμὸ τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ποὺ τὸν ἔκοψε ὁ Ξέρξης γιὰ νὰ περάσουν τὰ πλοῖα του καὶ νὰ γλιτώσῃ ἀπὸ τὴν τρικυμία τοῦ Ἀθωνα.

Τὸ Ἅγιο Ὅρος.

Ἡ τρίτη ἀνατολικὴ χερσόνησος, ὅπου εἶναι ὁ Ἀθωνας, λέγεται Ἅγιο Ὅρος, γιὰτὶ σ' ὅλη αὐτὴ κατοικοῦν καλόγεροι στὰ 20 μοναστήρια τῆς καὶ στὰ 14 ἀσκητήρια· πρωτεύουσα τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὅπου εἶναι τὸ συμβούλιο ἀπὸ καλόγερους, ποὺ κυβερνᾷ τὸ Ἅγιο Ὅρος, εἶναι οἱ Καρυές.

γ) Νομὸς Πέλλης.

(Κάτ. 95 χιλιάδες).

Τοποθεσία. Ὁ νομὸς Πέλλης εἶναι τὸ βορειοδυτικὸ μέρος τῆς πεδιάδας τῆς Θεσσαλονίκης καὶ φτάνει ὥς τὸ

βουνό Βόρα· στα βόρεια φτάνει ως τὰ σύνορα τῆς Σερβίας, ὅπου εἶναι τὸ ὄμορφο ὄροπέδιο τῆς **Καρατζόβας**.

Πόλεις. Ὁ νομὸς Πέλλης χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες·

1) Ἑδεσσας, 2) Ἐνωτίας, 3) Γιανιτσῶν καὶ 4) Γουμένιτσας.

1) Ἡ ἐπαρχία Ἑδεσσας ἔχει πρωτεύουσα τὴν ὄμορφη πόλιν **Ἑδεσσα** (κάτ. 13 χιλιάδες πὺν οἱ Βούλγαροι τὴν ἔλεγαν **Βοδενά**, γιὰ τὰ πολλὰ τῆς νερά, πὺν κάνουν καταρράχτες καὶ κινοῦν ἐργαστάσια. Ἡ Ἑδεσσα εἶναι σὲ ὑψηλὸ μέρος στοὺς βορεινοὺς πρόποδες τοῦ Βέρμιου καὶ ἀπὸ κεῖ φαίνεται κάτω ἡ περισσότερη πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τὰ πολλὰ τῆς ποτάμια καὶ τὴ λίμνη τῶν Γιανιτσῶν. Εἶναι παλιὰ πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας. Στὰ δυτικὰ τῆς Ἑδεσσας εἶναι ἡ λίμνη **Ὀστροβο** μὲ τὸ χωριὸ **Ὀστροβο** στὶς ὄχθες τῆς. Ἀπὸ τὴν Ἑδεσσα καὶ Ὀστροβο περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος τοῦ Μοναστηριοῦ.

2) Ἡ ἐπαρχία Ἐνωτίας εἶναι τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ καὶ ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Ἐνωτία (Νώτια)**, κοντὰ στὰ Σερβικὰ σύνορα.

3) Ἡ ἐπαρχία Γιανιτσῶν εἶναι τὸ ἀνατολικὸ τῆς Ἑδεσσας πεδινὸ μέρος τοῦ νομοῦ μὲ πρωτεύουσα τὰ **Γιανιτσά** (κάτ. 9 χιλιάδες) κοντὰ στὴ λίμνη τῶν Γιανιτσῶν· ἐδῶ στὶς 20 Ὀκτωβρίου 1912 γίνηκε μεγάλη μάχη Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, πὺν νίκησαν οἱ Ἕλληνες καὶ προχώρησαν ὕστερα γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Κοντὰ στὴν πόλιν αὐτὴ εἶναι τὰ ἐρεῖπια τῆς παλιᾶς Πέλλης, πὺν ἦταν πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας στὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλέξανδρου.

4) Ἡ ἐπαρχία Γουμένιτσας εἶναι τὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ νομοῦ κατὰ τὸν Ἀξιὸ καὶ ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Γουμένιτσα** μικρὴ πόλιν στοὺς πρόποδες βουνοῦ.

δ') Νομός Κοζάνης.

(Κάτ. 167 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ **σύνορα**. Ὁ νομός Κοζάνης εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ συνορεύει μὲ τὴ Θεσσαλία, Ἡπειρο, τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης καὶ Φλώρινας.

Ὁ **τόπος** τοῦ νομοῦ αὐτοῦ εἶναι ὄρεινός, ἔχει δυὸ μεγάλα καὶ εὐφορα ὄροπέδια, τῆς **Καστοριᾶς** μὲ συνέχεια ὅλη τὴν ποταμὴν τοῦ Ἀλιάκμονα καὶ τὸ πιὸ μεγάλο τῶν **Καϊλαρίων**, ποὺ στὴ βορεινὴ ἄκρῃ του ἔχει τὴ λίμνη Ὀστροβο.

Πόλεις. Ὁ νομός Κοζάνης χωρίζεται σὲ τέσσερεις ἐπαρχίες· 1) Κοζάνης, 2) Ἀνασελίτσας, 3) Γρεβενῶν καὶ 4) Πτολεμαΐδας.

1) Ἡ ἐπαρχία Κοζάνης ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Κοζάνη** (κάτ. 13 χιλιάδες) στὴ νότια ἄκρῃ τοῦ ὄροπεδίου τῶν Καϊλαρίων, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ. Ἡ Κοζάνη στὴν ἐποχὴ τῶν Τούρκων εἶχε κατοίκους ὅλο Ἑλλήνες. Νοτιοανατολικά τῆς Κοζάνης καὶ πέρα ἀπὸ τὸν Ἀλιάκμονα εἶναι τὰ Σέρβια (κάτ. 3 χιλιάδες) κοντὰ στὴν ἔξοδο ἀπὸ τὰ στενὰ τοῦ Σαραντάπορον· εἶναι ἡ πρώτη πόλη τῆς Μακεδονίας, ποὺ λευθέρωσε ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς στὰ 1912. Ἀπάνω στὸν Πίερο εἶναι τὰ χωριὰ **Βελβενδὸς** (κάτ. 3 χιλιάδες) καὶ **Καταφύγι** ἀπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ.

2) Ἡ ἐπαρχία Ἀνασελίτσας ἔχει τὸ βορειοδυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ καὶ πρωτεύουσα τὴ **Σάτιστα** (κάτ. 5 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Ἀλιάκμονα. Δυτικὰ τοῦ Ἀλιάκμονα εἶναι οἱ μικρὲς πόλεις **Τσοτύλι** καὶ **Λαψίστα**.

3) Ἡ ἐπαρχία **Γρεβενῶν** ἔχει τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ, ποὺ εἶναι καὶ τὸ πιὸ ὄρεινό· πρωτεύουσα

ἔχει τὰ **Γρεβενά**, μικρὴ πόλη. Δυτικὰ στὰ σύνορα τῆς Ἠπείρου εἶναι τὸ χωριὸν **Σαμαρίνα**.

Ἡ ἐπαρχία Πτολεμαΐδας ἔχει τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ καὶ δυτικὰ τοῦ Βερμίου· πρωτεύουσα εἶναι ἡ **Πτολεμαΐδα** (Καϊλάρια) στὴν πεδιάδα τῶν Καϊλαρίων, μικρὴ γεωργικὴ πόλη. Κοντὰ στὴν πόλιν αὐτὴ εἶναι τὸ χωριὸν Ναλπάνκιοϊ, ὅπου οἱ Ἕλληνες νίκησαν τοὺς Τούρκους στὰ 1912.

ε' Νομὸς Φλώρινας.

(Κάτ. 126 χιλιάδες).

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τὸ βορειοανατολικὸ μέρος τῆς ἐλληνικῆς Μακεδονίας καὶ εἶναι ἀνάμεσα στὰ βουνὰ Βόρα καὶ Βόϊο καὶ τὴ λίμνη Ὀστροβο καὶ Πρέσπα. Στὰ βόρεια συνορεύει μὲ τὴ Σερβικὴ Μακεδονία, δυτικὰ μὲ τὴ βόρειο Ἠπειρο, νότια μὲ τὸ νομὸ Κοζάνης καὶ ἀνατολικά μὲ τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης καὶ Πέλλης.

Ὁ τόπος. τοῦ νομοῦ Φλώρινας ὁ περισσότερος σκεπάζεται ἀπὸ τὰ βουνὰ **Βόρα**, **Βόϊο** καὶ **Βαρνοῦς**, ἔχει ὅμως ἀναμεταξὺ σ' αὐτὰ ἀρκετὰ μεγάλα ὄροπέδια, τῆς **Καστοριᾶς** καὶ **Ὀστροβου**, ποὺ εἶναι συνέχεια τῶν Καϊλαρίων, ὅπου καλλιεργοῦνται πρὸ πάντων δημητριακά. Στὸ ὄροπέδιο τῆς Καστοριᾶς, ὅπου εἶναι καὶ ἡ λίμνη τῆς Καστοριᾶς μὲ τὰ νόστιμα χέλια τῆς καὶ ψάρια, ἔχει τὶς πηγές του ὁ Ἀλιάκμονας.

Πόλεις. Ὁ νομὸς αὐτὸς χωρίζεται σὲ δυὸ ἐπαρχίες·

1) τῆς Φλώρινας καὶ 2) τῆς Καστοριᾶς.

1) Ἡ ἐπαρχία **Φλώρινας** ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Φλώρινα** (κάτ. 11 χιλιάδες), ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ· εἶναι ἡ πιὸ βορεινὴ ἐλληνικὴ πόλις καὶ συγκοινω-

νεῖ μὲ τὴν Ἑδεσσα καὶ τὴ Θεσσαλονίκη μὲ τὸ σιδηρόδρομο Θεσσαλονίκης—Μοναστηριοῦ. Στὴν ἐπαρχία αὐτὴ εἶναι καὶ τὰ χωριά **Μπάνιτσα** καὶ **Σόροβιτς**, ὅπου πολέμησε γενναῖα ὁ στρατός μας στὰ 1912. Τὸ **Σόροβιτς** εἶναι κεντρικὸς σταθμὸς σιδηροδρομικὸς, γιὰτὶ ἐκεῖ ἔρχονται οἱ ἐπιβάτες καὶ τὰ ἐμπορεύματα γιὰ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωριά τῆς περιφέρειας τῶν Καϊλαρίων. 2) Ἡ ἐπαρχία **Καστοριάς** ἔχει πρωτεύουσα τὴν Καστοριά (κάτ. 10 χιλιάδες) κοντὰ στὴ λίμνη τῆς, ἀνατολικά τοῦ Ἀλιάκμονα· εἶναι ὁμορφή πόλη κι ἔχει ἐργοστάσια γιὰ γουναρικὰ καὶ βυρσοδεψεία. Ἡ περιφέρεια τῆς Καστοριάς ἔχει ἐμπόριο ἀπὸ γουναρικά, γιὰτὶ στὰ δάση τῶν βουνῶν τῆς ζοῦν πολλὰ ἄγρια ζῶα κι ἀρκοῦδες ἀκόμα, πὺν τὰ δέρματά τους κάνουν γουναρικά.

στ' Νομὸς Σερρῶν.

(κάτ. 136 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς Σερρῶν εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς νομοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία μὲ μιὰ βουνοσειρά, πὺν κατεβαίνει ἀπὸ τὸ Μπέλεσι κατὰ τὰ Νότια ὡς τὴ θάλασσα τοῦ Στρυμωνικοῦ κόλπου. Συνορεύει στὰ Βόρεια μὲ τὴ Βουλγαρία πὺν χωρίζεται μὲ τὸ Μπέλεσι, στὰ Δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Θεσσαλονίκης καὶ στὰ Ἀνατολικά μὲ τὸ δεύτερο νομὸ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, τὸ νομὸ Δράμας. Στὰ Νότια βρέχεται ἀπὸ τὸ Στρυμωνικὸ κόλπο. Τὸ περισσότερον μέρος τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ μεγάλη καὶ πλούσια πεδιάδα τῶν Σερρῶν, πὺν στὴ μέση τῆς περνᾷ ὁ Στρυμῶνας ποταμὸς μὲ τὰ πολλὰ νερά του κι ὕστερα ἀπὸ τὴ λίμνη τοῦ Ἀχينوῦ χύνεται

στή θάλασσα, Δυτικά τοῦ βουνοῦ *Παγγαίου*. Ὁ ποταμὸς αὐτὸς πολλὰς φορὰς ξεχειλίζει ἀπὸ τὰ πολλὰ νερὰ καὶ πλημμυρίζει τὸν κάμπο τῶν Σερρῶν καὶ κάνει μεγάλες καταστροφές. Στὴ λίμνη τοῦ Ἀχينوῦ φέρνει τὰ νερά του κι ἓνα μικρὸ ποτάμι, ὃ Ἀγγίτης πὺν ἔρχεται ἀπὸ τ' Ἀνατολικά.

Πόλεις. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τέσσερις ἐπαρχίες. 1) Σερρῶν, 2) Νιγρίτας, 3) Ζίχνας καὶ 4) Σιδερόκαστρον.

1) Ἡ ἐπαρχία *Σερρῶν* ἔχει πρωτεύουσα τὴς *Σέρρες*, πὺν εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ κάτ. 30 χιλιάδες). Εἶναι πλούσια ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλη καὶ συγκοινωνεῖ μ' ὅλες τὴς ἄλλες πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης μὲ τὸ σιδηρόδρομο Θεσσαλονίκης-Κωνσταντινουπόλεως. Στὰ 1913, στὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο, οἱ Βούλγαροι, προτοῦ νὰ φύγουν, ἔβαλαν φωτιά καὶ τὴν ἔκαψαν. Καὶ στὸν Εὐρωπαϊκὸ πόλεμο καταστράφηκε πάλι ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, πὺν τὴν κυρίεψαν γιὰ λίγο καιρὸ.

2) Ἡ ἐπαρχία *Νιγρίτας* εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τοῦ νομοῦ κι ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Νιγρίτα* (κάτ. 2 χιλ.). στὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸ πόλεμο οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν μεγάλες σφαγὰς στὴ Νιγρίτα.

3) Ἡ ἐπαρχία *Ζίχνας* εἶναι τὸ νοτιοανατολικὸ μέρος τοῦ νομοῦ κατὰ τὸ Παγγαῖο κι ἔχει πρωτεύουσα τὴ μικρὴ πόλη *Ζίχνα* (κάτ. 3 χιλιάδες). *Ἀλισταράτη*, χωριὸ μὲ ὄρφανοτροφεῖο γιὰ τὰ παιδιὰ κείνων πὺν ἔσφαξαν οἱ Βούλγαροι στὰ 1913. *Ροδόβειλος*, μικρὴ πόλη στοὺς πρόποδες τοῦ Παγγαίου.

4) Ἡ ἐπαρχία *Σιδερόκαστρον* μὲ πρωτεύουσα τὸ *Σιδερόκαστρο* (κάτ. 5.000), μισὴ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὸ σταθμὸ τοῦ σιδηρόδρομου. Κοντὰ στὴν πόλη αὐτὴ γίνηκε μεγάλος πόλεμος ἑλληνοβουλγαρικὸς, πὺν νίκησαν

οἱ Ἕλληνες κι ἔκαμαν τοὺς Βουλγάρους νὰ περάσουν τὰ στενὰ καὶ νὰ τραβηχτοῦν στὰ παλιά τους σύνορα, στίς 26 Ἰουνίου 1913.

ζ') Νομὸς Δράμας.

(Κάτ. 112 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς *Δράμας* εἶναι τὸ βορειοανατολικὸ μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴ Βουλγαρία μὲ τὴ Ροδόπη· συνορεύει στὰ Δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Σερρών, στὰ Βόρεια μὲ τὴ Βουλγαρία, στ' Ἀνατολικά μὲ τὴ Δυτικὴ Θράκη καὶ στὰ Νότια μὲ τὸν τρίτο νομὸ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, τὸ νομὸ Καβάλλας.

Ὁ τόπος. Ὁ τόπος τοῦ νομοῦ κατὰ τὰ βόρεια εἶναι βουνώδης καὶ στὰ νότια πεδινὸς καὶ κλείνεται ἀπὸ τὰ δυτικὰ καὶ ἀνατολικά μὲ βουνοσειρές, πὺν κατεβαίνουν κατὰ τὰ νότια ἀπὸ τὰ μεγάλα βουνὰ *Ὁρβηλο* καὶ *Ροδόπη*· ἀνάμεσα εἶναι ἡ ποταμιὰ τοῦ Νέστου, πὺν ἔρχεται ἀπὸ τὴ Βουλγαρία καὶ χύνεται στὸ θρακικὸ πέλαγος.

Ἡ πεδιάδα τῆς Δράμας, ἐκτὸς ἀπὸ δημητριακά, βγάζει καὶ πολλὰ καπνά.

Ἐπαρχίες, πόλεις. Ὁ νομὸς *Δράμας* χωρίζεται σὲ δυὸ ἐπαρχίες· 1) Δράμας καὶ 2) Ζύρνοβου.

Ἡ ἐπαρχία *Δράμας* εἶναι τὸ νότιο μέρος τοῦ νομοῦ, τὸ πεδινό, κι ἔχει πρωτεύουσα τὴ *Δράμα* (κάτ. 32 χιλιάδες), πὺν εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· ἡ πόλη αὐτὴ εἶναι χτισμένη σὲ τοποθεσία γιομάτη δέντρα καὶ συγκοινωνεῖ μὲ τὸ σιδηρόδρομο Θεσσαλονίκης-Κωνσταντινουπόλεως. Στὰ νότια τῆς Δράμας εἶναι τὸ χωριὸ τὸ Δοξάτο, πὺν τοὺς κατοίκους του ἔσφαξαν οἱ Βούλγαροι στίς 30 Ἰουνίου 1913.

2) Ἡ ἐπαρχία **Ζύγνοβου** εἶναι τὸ βόρειο μέρος τοῦ νομοῦ κατὰ τὸν Ὁρβηλο μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ζύγνοβο** (κάτ. 2 χιλιάδες), χωριὸ κοντὰ στὰ Ἑλληνοβούλγαρικὰ σύνορα.

η') Νομὸς Καβάλλας

(Κάτ. 119 χιλιάδες)

Τοποθεσία καὶ σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι ὁ τρίτος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, στὰ Νότια τοῦ νομοῦ Δράμας, ἀναμεταξὺ τοῦ **Παγγαίου** καὶ τοῦ Νέστου. Συνορεύει στὰ Δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Σερρών, στὰ Βόρεια μὲ τὸ νομὸ Δράμας καὶ στὰ Ἀνατολικά μὲ τὴ Δυτικὴ Θράκη, ποὺ χωρίζεται μὲ τὴ νότια ποταμιὰ τοῦ Νέστου.

Ὁ τόπος εἶναι ὁ περισσότερος πεδινός· ἡ νότια **πεδιάδα τῆς Δράμας** καὶ ἡ πεδιάδα **Σαρισαμπάν** βγάζουν πολλὰ καὶ καλὰ καπνά. Ἡ νότια πλευρὰ του βρέχεται ἀπὸ τὸ Θρακικὸ πέλαγος, ὅπου εἶναι καὶ τὸ νησι **Θάσος** μπροστὰ στὸν κόλπο τῆς Καβάλλας.

Ἐπαρχίες, πόλεις. Ὁ νομὸς αὐτὸς χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες· 1) Καβάλλας, 2) Χρυσουπόλεως, 3) Πραβίου καὶ 4) Θάσου.

1) Ἡ ἐπαρχία **Καβάλλας** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Καβάλλα** (κάτ. 50 χιλιάδες), ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ· ἡ πόλη εἶναι παράλια καὶ ἡ δευτέρη πόλη τῆς Μακεδονίας· ἔχει λιμάνι ἐμπορικό, ὅπου φορτώνονται γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ τὰ ἐκλεκτὰ καπνὰ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ξάνθης. Ἔχει πολλὰς ἀποθηκὰς, ὅπου ἐργάζονται χιλιάδες ἐργάτες στὴν ταχτοποίησιν τοῦ καπνοῦ. Εἶναι πλούσια πόλη μὲ πολλὰ καὶ καλὰ χίτρια.

2) Ἡ ἐπαρχία Χρυσουπόλεως στὰ Ἀνατολικά μὲ τὴν πλούσια πεδιάδα τοῦ Σαρισαμπάν· πρωτεύουσα ἔχει τὴ Χρυσούπολη κοντὰ στὸ Νέστο (κάτ. 1.600).

3) Ἡ ἐπαρχία **Πραβίου** κατὰ τὸ Παγγαῖο μὲ πρωτεύουσα τὸ **Πράβι** (κάτ. 4.600). Στὴν εἴσοδο τοῦ κόλπου τῆς Καβάλλας εἶναι οἱ **Ἑλευνθεραί**, χωριὸ μὲ καλὸ λιμάνι.

4) Ἡ ἐπαρχία **Θάσου** εἶναι τὸ νησί **Θάσος** (κάτ. 12.000) μὲ πρωτεύουσα τὸ **Διμένα** (κάτ. 1.200). Ἡ Θάσος ἔχει πολλὰ δάση καὶ μεταλλεῖα· εἶναι εὐφορο νησί.

Συγκοινωνία τῆς Μακεδονίας.

Ἡ συγκοινωνία τῆς Μακεδονίας γίνεται μὲ σιδηρόδρομο, μὲ αὐτοκίνητα, ἀμάξια καὶ ζῶα. Ἀπὸ τὶς περισσότερες πόλεις τῆς Μακεδονίας περνοῦν σιδηροδρομικὲς γραμμὲς γιὰ τὴ συγκοινωνία ἀναμεταξύ τους, μὲ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα, μὲ τὴν Ἀνατολὴ καὶ μὲ τὴν Εὐρώπῃ ἀκόμα. Μία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, περνᾷ ἀπὸ τὴ Βέροια, Νιάουσα, Ἐδεσσα, Φλώρινα καὶ τελειώνει στὸ Μοναστήρι τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα ἔρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τῶν Ἑλληνικῶν Σιδηρόδρομων καὶ ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν μπαίνει στὴ Μακεδονία, περνᾷ ἀπὸ τὴν Κατερίνη καὶ στὸ σταθμὸ **Πλατὺν** ἐνώνεται μὲ τὸ σιδηρόδρομο Θεσσαλονίκης-Μοναστηριοῦ, πηγαίνει στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου ἀνταμώνεται μὲ τὸν Εὐρωπαϊκὸ καὶ ἀπ' ἐκεῖ πηγαίνοντας παράπλευρα στὸν Ἀξιὸ φτάνει στὸ σταθμὸ **Γευγελῆ**, στὰ σύνορα τῆς Σερβίας, καὶ ἀπ' ἐκεῖ περνᾷ τὴ Σερβία καὶ ἀνταμώνεται μὲ ἄλλους Εὐρωπαϊκοὺς σιδηρόδρομους. Τρίτη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τοῦ Ἀνατολικοῦ σιδηρόδρομου ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, περνᾷ ἀπὸ τὸ Κιλκίς, Σέρρες, Δράμα καὶ ὕστερα μπαίνει στὴ Δυτικὴ Θράκη καὶ ἀπ' ἐκεῖ προχωρεῖ ὡς τὴν Κωνσταντινούπολη. Γίνονται ὅμως τώρα καὶ ἄλλες μικρότερες γραμμὲς γιὰ τὴ νότια Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ γιὰ τὴ Δυτικὴ.

Στὴ Μακεδονία θαλασσινὴ συγκοινωνία ἔχει τὸ λιμάνι Θεσσαλονίκης, Ἀγίου Ὁρους καὶ Καβάλλας μὲ βαπόρια καὶ ἄλλα μικρότερα λιμάνια μὲ ἄλλα πλοῖα.

Δυτικὴ Θράκη.

(Κάτ. 300 χιλιάδες)

Ἡ δυτικὴ **Θράκη** εἶναι τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τῆς ἐλληνικῆς χώρας **Θράκης**, πού ὕστερα ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊκὸ καὶ ἐλληνοτουρκικὸ πόλεμον στὰ 1920' παραχωρήθηκε στὴν Ἑλλάδα.

Τοποθεσία. Ἡ ἐλληνικὴ δυτικὴ Θράκη ἀρχίζει δυτικὰ ἀπὸ τὸ Νέστο ποταμὸ καὶ τελειώνει ἀνατολικά στὸν Ἑβρο ποταμό, πού εἶναι τὸ σύνορον τῆς Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας. Στὰ βόρεια χωρίζεται ἀπὸ τὴ Βουλγαρία μὲ τὸ ὄρος Ροδόπη καὶ στὰ νότια βρέχεται ἀπὸ τὸ Θρακικὸ πέλαγος, ὅπου εἶναι ὁ κόλπος τοῦ **Δάγιο**.

Ὁ τόπος. Στὰ βόρεια ἡ ἐλληνικὴ Θράκη εἶναι ὄρεινὴ καὶ στὰ νότια καὶ ἀνατολικά πεδινὴ καὶ βγάζει πολλὰ καπνὰ, σιτάρια, κριθάρια καὶ καλαμπόκια· σὲ πολλὰ

μέρη ἔχει μουριές, πὺν τρέφουν μὲ τὰ φύλλα τοὺς μετα-
ξοσκώληκες. Στὰ πολλὰ καὶ καλὰ λιβάδια τῆς ζοῦν πολ-
λὰ κοπάδια πρόβατα, γίδια καὶ βόδια· γι' αὐτὸ ἡ Θράκη
βγάζει πολλὰ τυριά καὶ βούτυρα.

Πολιτικὴ κατάστασις. Ἡ δυτικὴ Θράκη εἶναι μιὰ
γενικὴ Διοίκησις καὶ χωρίζεται σὲ δυὸ νομοὺς· 1) τὸ
νομὸ **Ροδόπης** καὶ 2) τὸ νομὸ Ἑβρου.

Ὁ νομὸς Ροδόπης.

(Κάτ. 180 χιλιάδες)

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Ροδόπης εἶναι τὸ
δυτικὸ μέρος τῆς ἐλληνικῆς Θράκης καὶ ἔχει στὰ δυτικὰ
τὸ νομὸ Καβάλλας, στὰ ἀνατολικά τὸ νομὸ Ἑβρου, στὰ
βόρεια τὴ βουλγαρικὴ Θράκη καὶ στὰ νότια βρέχεται
ἀπὸ τὸ Θρακικὸ πέλαγος μὲ τὸν κόλπο **Πόρτο-Λάγο**.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς χω-
ρίζεται σὲ δυὸ ἐπαρχίες· 1) τῆς Κομοτινῆς καὶ 2) τῆς
Ξάνθης.

1) Ἡ ἐπαρχία Κομοτινῆς ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Κο-
μοτινὴν** (κάτ. 30 χιλιάδες), πὺν εἶναι πρωτεύουσα καὶ
τοῦ νομοῦ· εἶναι χτισμένη στὴν πεδιάδα καὶ λεγόταν
ἄλλοτε **Γκιουμουλτζίνα**· ἔχει πολλοὺς κήπους, μουριές
καὶ ἀμπέλια.

Ἡ ἐπαρχία **Ξάνθης** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Ξάνθη**
(κάτ. 20 χιλ.) κατὰ τὸ Νέστο, ξακουστὴ γιὰ τὰ περι-
φημα καπνά· εἶναι πλούσια ἐμπορικὴ καὶ ἐργατικὴ πόλις·
ἔχει πολλὰς ἀποθῆκες γιὰ καπνά, ὅπου δουλεύουν πολλὰς
χιλιάδες ἐργάτες.

β.) Νομὸς Ἑβρου.

(Κάτ. 120 χιλιάδες)

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Ἑβρου ἔχει ὅλη

τὴν πεδιάδα, πὺν εἶναι δυτικὰ τοῦ Ἑβρου, ἀπὸ τὸ Θρακικὸ πέλαγος ὡς τὰ σύνορα τῆς Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας. Ὁ νομὸς αὐτὸς συνορεύει ἀνατολικά μὲ τὴν τουρκικὴν Θράκην, στὰ βόρεια μὲ τὴ βουλγαρικὴ Θράκην καὶ στὰ δυτικὰ μὲ τὸ νομὸ Ροδόπης.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Ἑβρου χωρίζεται σὲ τρεῖς ἐπαρχίες· 1) τῆς Ἀλεξαντροπούλεως, 2) Σουφλίου καὶ 3) Διδυμότειχου.

Ἡ ἐπαρχία **Ἀλεξαντροπούλεως** ἔχει πρωτεύουσα τὴν Ἀλεξαντρούπολιν (κάτ. 14 χιλιάδες)· εἶναι παράλια πόλις καὶ τὸ σπουδαιότερον λιμάνι τῆς ἐλληνικῆς Θράκης, πὺν λεγόταν ἄλλοτε **Δεδεαγάτς**. Στὴν ἐπαρχία αὐτὴ πηγαίνει καὶ τὸ νησί Σαμοθράκη, πὺν εἶναι ἓνα βουνὸ μὲ τὴν κορυφὴν τοῦ τὸ **Φεγγάρι**, 1600 μέτρα ὑψηλὴ καὶ σκεπασμένη μὲ μεγάλες βαλаниδιές. Οἱ κάτοικοι εἶναι καρβουνιάρηδες καὶ βοσκοί.

2) Ἡ ἐπαρχία **Σουφλίου** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Σουφλί** (κάτ. 7 χιλιάδες) κοντὰ στὸν Ἑβρο σὲ πλούσια πεδιάδα· εἶναι πόλις γεωργικὴ.

3) Ἡ ἐπαρχία **Διδυμότειχου** εἶναι τὸ βόρειον μέρος τοῦ νομοῦ μὲ πρωτεύουσα τὸ **Διδυμότειχο** (κάτ. 9 χιλιάδες), γεωργικὴ πόλις κοντὰ καὶ αὐτὴ στὸν Ἑβρο. Στὰ βόρεια καὶ κοντὰ στὴν Ἀντριάνούπολιν εἶναι ἡ νέα **Ὁρεσιτιάδα**, πὺν χτίστηκε ἀπὸ Ἀντριάνουπολίτες Ἕλληνας, πὺν δὲ θέλησαν νὰ μείνουν σκλάβοι στοὺς Τούρκους.

Συγκοινωνία τῆς Θράκης

Ἡ ἐλληνικὴ Θράκη ἔχει σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία μὲ τὸ σιδηρόδρομον Θεσσαλονίκης — Κωνσταντινουπόλεως, πὺν ἔρχεται δυτικὰ ἀπὸ τὴ Δράμα, περνᾷ ἀπὸ τὴν Ξάνθην, Κομοτινὴν, Ἀλεξαντρούπολιν, ὕστερα

πηγαίνει παράπλευρα στὸν Ἑβρο, περνᾷ ἀπὸ τὸ Σουφλὶ καὶ κοντὰ στὸ Διδυμότειχο χωρίζεται ἡ γραμμὴ σὲ δύο· μιὰ πηγαίνει ἀνατολικά γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἡ ἄλλη βορεινὰ γιὰ τὴν Ἀντριανούπολη καὶ ἀπ' ἐκεῖ μπαίνει στὴ Βουλγαρία.

Θαλασσινὴ συγκοινωνία ταχτικὴ ἔχει ἡ Ἀλεξαντρούπολη καὶ λιγώτερη τὸ Πόρτο—Λάγιο.

ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.

Α'. Νησιὰ στὸ Αἰγαῖο Πέλαγος.

Ἡ θάλασσα, πὺν εἶναι ἀναμεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, λέγεται Αἰγαῖο Πέλαγος· ἡ θάλασσα αὕτῃ εἶναι γεμάτῃ νησιὰ μικρὰ καὶ μεγάλα. Τὰ νησιὰ αὐτά, ἐκτὸς ἀπὸ κεῖνα, πὺν εἶναι κοντὰ στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀπὸ τὴν Κρήτη, κάνουν δύο νομούς· α') τὸ νομὸ Εὐβοίας καὶ β') τὸ νομὸ Κυκλάδων.

α') Νομὸς Εὐβοίας.

(κατ. 154 χιλιάδες)

Νησιὰ. Ὁ νομὸς Εὐβοίας ἔχει τὴν Εὐβοία, τὸ μεγαλύτερο νησὶ στὸ Αἰγαῖο Πέλαγος, καὶ τὶς Βόρειες Σποράδες, δηλαδὴ Σκῦρο, Σκιᾶθο, Σκόπελο, Ἀλόνησο καὶ μερικὰ ἄλλα μικρὰ.

Τοποθεσία. Ἡ Εὐβοία εἶναι μπροστὰ στὴν ἀνατολικὴ παραλία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ τὴν χωρίζει ἀπ' αὕτῃ στενὴ θάλασσα, ὁ Εὐβοϊκὸς κόλπος, πὺν στὴ

μέση κι ἀπέναντι στὴ Βοιωτία στενεύει πολὺ (60 μέτρα) καὶ κάνει τὸν πορθμὸ τοῦ Εὐριπou, ὅπου τὰ νερὰ τὸ μισὸ ἡμερονύχτιο τρέχουν σὰν ποτάμι ἀπάνω καὶ τ' ἄλλο μισὸ κάτω τὸ φαινόμενο αὐτὸ τὸ λέγουν **παλίρροια**.

Ἀπὸ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα περνοῦν στὴν Εὐβοία μ' ἓνα μεγάλο γεφύρι στὸν πορθμὸ, ποὺ ἀνοίγει, ἅμα θὰ περάσουν τὰ πλοῖα, κι ὕστερα κλείνει πάλι. Τὰ ἄλλα νησιά τοῦ νομοῦ εἶναι στὰ βορειοανατολικά τῆς Εὐβοίας.

Τόπος. Τὸ νησί Εὐβοία εἶναι μακρουλό, στενὸ στὶς ἄκρες καὶ πρὸ πλατὺ στὴ μέση. Στὰ Βόρεια τελειώνει

στ' ἀκρωτήρια Κήναιο κατὰ τὸ Μαλιακὸ κόλπο καὶ Ἀρτεμίσιο στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη, ὅπου γίνηκε ἡ ναυμαχία τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Περσικοῦ στόλου στὰ 490 π.Χ. Στὰ νότια τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι **Καφηρέα** (Κάβο-Ντόρο).

Ἡ Εὐβοία εἶναι πολὺ ὄρεινὴ· μιὰ βουνοσειρὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη καὶ τελειώνει στὴν ἄλλή· στὸ βόρειο μέρος εἶναι τὸ βουνὸ **Τελέθριο**, πὺ κατὰ τὰ νότια καὶ τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο ἔχει συνέχεια μὲ τὸ **Καντήλι**, πὺ εἶναι πιὸ ὑψηλὸ καὶ ἀπότομο κατὰ τὴ θάλασσα· τὸ Καντήλι κατὰ τὰ Νοτιοανατολικά ἔχει τὴ **Δίρφη**, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ὁμορφὴ καὶ δασωμένη κοιλάδα, τὸ ὑψηλότερο βουνὸ τῆς Εὐβοίας μὲ δάση ἀπὸ πεῦκα· κατὰ τὰ νότια ἡ Δίρφη χαμηλώνει σιγὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς λόφους στὴ νότια ἄκρη ἡ **Ὀχη**, πιὸ χαμηλὴ ἀπὸ τὴ Δίρφη καὶ κατὰ τὴν Ἀνατολὴ τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι **Καφηρέα**. Στὴ βορεινὴ παραλία, ἀπὸ τὸ Τελέθριο ὡς τὴ θάλασσα, ξαπλώνεται ἡ μικρὴ καὶ πλούσια πεδιάδα τοῦ **Ξηρωχωρίου**, πὺ βγάζει σιτάρη, καλαμπόκι, καπνὰ, κρασί καὶ λάδι. Ἀπὸ τὴ Δίρφη κατὰ τὰ Νοτιοδυτικὰ ὡς τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο ξαπλώνεται ἡ πεδιάδα τῆς **Χαλκίδας**, πὺ οἱ παλιοὶ τὴν ἔλεγαν **Δηλάντιο πεδίον**, ἀπὸ ἓνα μικρὸ ποτάμι, πὺ τὴν ποτίζει, τὸ **Δήλαντα**. Ἡ πεδιάδα αὕτη εἶναι πολὺ εὐφορὸς καὶ γεμάτη ἀμπέλια καὶ καρποφόρα δέντρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πεδιάδες αὐτὲς εἶναι ἀνάμεσα στὰ βουνὰ κοιλάδες καὶ μικρὲς πεδιάδες, ὅπου καλλιεργοῦν ἀμπέλια, ἑλιές καὶ λίγα δημητριακά. Ἡ Εὐβοία ἔχει καὶ καλὰ λιβάδια, ὅπου βόσκουν κοπάδια πρόβατα καὶ γίδια καὶ βγάζει καλὸ βούτυρο καὶ τυρὶ. Ἀπάνω στὸ Καντήλι εἶναι τὸ χωριὸ **Μαντούδι**· ἐκεῖ βγάζουν **λευκόλιθο**, πὺ μὲ μικρὸ σιδηρόδρομον τὸν κατεβάζουν στὴν **Δίμνη** καὶ τὸν φορτώνουν στὰ

πλοῖα γιὰ τὸ ἐξωτερικό. Ἡ Σκῦρος εἶναι Ἀνατολικά τῆς Εὐβοίας· εἶναι ὅλο βουνὸ καὶ λίγο τόπο ἔχει γιὰ καλλιέργεια· στὸ νησί αὐτὸ ἔχουν λιβάδια, ὅπου βόσκουν ἀρκετὰ πρόβατα καὶ βγάζουν καλὸ τυρὶ κεφαλίσιο, ποὺ μοιάζει μὲ τὰ καλὰ Εὐρωπαϊκὰ τυριά. Ἡ Σκόπελος, Σκιάθος καὶ Ἀλόνησος εἶναι Βορειονατολικά τῆς Εὐβοίας, βγάζουν λάδι, κρασί καὶ ἀγλάδια μεγάλα, τὰ **Σκοπελίτικα**.

Ἑπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς **Εὐβοίας** χωρίζεται σὲ 4 ἑπαρχίες· 1) τῆς **Χαλκίδας**, 2) τοῦ **Ἠεροχωρίου**, 3) τῆς **Καρυστίας**, 4) τῆς **Σκόπελου**.

1) Ἡ ἑπαρχία **Χαλκίδας** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Χαλκίδα**, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ, κοντὰ στὸν πορθμὸ τοῦ Εὐριπου (κάτ. 17 χιλιάδες)· εἶναι πόλη ἐμπορικὴ καὶ γεωργικὴ· στὸ λιμάνι τῆς φορτώνουν κρασιὰ γιὰ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὴν Εὐρώπη. Στὰ νότια τῆς Χαλκίδας στὴν παραλία, ὅπου ἦταν ἡ πόλη **Ἐρέτρια**, εἶναι τὸ χωριὸ **Νέα Ψαρά**, ποὺ χτίστηκε ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση ἀπὸ πρόσφυγες Ψαριανούς, ποὺ δὲ θέλησαν νὰ μείνουν σκλάβοι.

2) Ἡ ἑπαρχία **Ἠεροχωρίου** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Ἠεροχώρι** (κάτ. 3.300) στὴν πεδιάδα καὶ λίγο μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ὅπου ἔχει τὸ λιμάνι τοὺς **Ὁραιούς**. Στὰ δυτικὰ τοῦ **Ἠεροχωρίου** καὶ στὴν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου εἶναι ἡ **Αἰδηψὸς** μὲ τὰ περίφημα ξεστὰ λουτρά τῆς, ὅπου πολλοὶ ἄρρωστοι πηγαίνουν κάθε χρόνο. Ἔχει καλὰ ξενοδοχεῖα καὶ λουτῆρες πολλούς.

3) Ἡ ἑπαρχία **Καρυστίας** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Κύμη** (κάτ. 2.000) στὴν ἀνατολικὴν παραλία τοῦ νησιοῦ, ὅπου ἡ Δίωφη κατεβαίνει κατὰ τὴ θάλασσα, ξακουσμένη γιὰ τὰ καλὰ τῆς κρασιὰ. Κοντὰ στὴν Κύμη βγαίνει πετροκάρβουνο. Στὴ νότια ἄκρῃ τῆς Εὐβοίας εἶναι ἡ **Κά-**

ρυστος με καλὸ λιμάνι. Στὴν ἐπαρχία αὐτὴ πηγαίνει καὶ τὸ νησί Σκύρος, ὅπου εἶναι χωριὸ μετὸ ἴδιον ὄνομα. Στὴ Σκύρο πέθανε ὁ Θησέας (κάτ. 3 χιλιάδες).

4) Ἡ ἐπαρχία **Σκόπελου**, ποὺ ἔχει ὅλα τὰ νησιά τῆς **Βόρειας Σποράδες**, ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Σκόπελο** (κάτ. 4 χιλιάδες), ἀπάνω στὸ νησί Σκόπελο. **Σκιάθος** (κάτ. 3 χιλιάδες) ἀπάνω στὸ νησί Σκιάθος, με λιμάνι καὶ πολλοὺς ναυτικούς.

β') Νομὸς Κυκλάδων

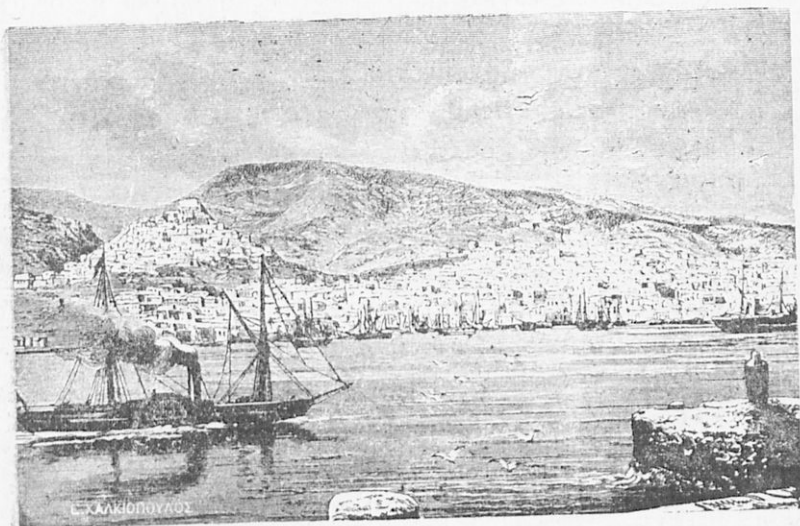
(Κάτ. 130 χιλιάδες)

Τοποθεσία. Στὸ Αἰγαῖο πέλαγος κατὰ τὰ νότια τῆς Εὐβοίας καὶ νοτιοανατολικά τῆς Ἀττικῆς εἶναι σκορπισμένα πολλὰ νησιά μικρὰ καὶ μεγάλα, ποὺ κάνουν ἓνα κύκλο στὸ νησί Δῆλο, ποὺ οἱ παλιοὶ τὸ εἶχαν γιὰ ἱερὸ νησί, καὶ γι' αὐτὸ τὰ εἶπαν **Κυκλάδες**. Τὰ μεγαλύτερα νησιά εἶναι ἡ Ἄντρος κοντὰ στὸ ἀκρωτήρι τῆς Εὐβοίας τὸν **Καφηρέα**, ἡ **Τήνος** παρακάτω, ποὺ χωρίζεται με στενὸ πορθμὸ ἀπὸ τὴν Ἄντρο, ἡ **Νάξος** καὶ ἡ **Πάρος**.

Ὁ τόπος. Τὰ περισσότερα νησιά ἀπὸ τῆς Κυκλάδες εἶναι ὅλο βουνὰ με μικρὲς κοιλάδες, ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν παραλία καὶ τῆς λέγουν **λιβάδια**. Τὰ μεγαλύτερα ὅμως νησιά ἔχουν πεδιάδες καὶ κοιλάδες ὁμορφες καὶ ἀφθονα νερά. Ὑψηλὸ βουνὸ ἔχει μόνον ἡ Νάξος, τὸ **Δρῖο**. Τὸ νησί αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο καὶ πιὸ εὐφορο.

Τὰ νησιά αὐτὰ τρέφουν πολλὰ ζῶα καὶ βγάζουν ἐκλεχτὸ τυρὶ καὶ ζῶα γιὰ σφάξιμο με νόστιμο κρέας. Βγάζουν ἀκόμη λάδι, κρασί, πορτοκάλια, κίτρα, λεμόνια καὶ λαχανικά. Στὴ Νάξο βγάζουν σμύριδα, στὴ Θήρα μπαρτζουλάνα καὶ στὴν Τήνο καὶ Πάρο μάρμαρα.

ὄμορφη προκυμαία καὶ πλατεῖες, πὺν ἡ πλατεῖα Μια-
ούλη, ὅπου εἶναι κι ὁ ἀνδριάντας του στημένος, εἶναι
μεγάλη καὶ ἔχει στὴν ἄκρη ἓνα μεγάλο κι ὄμορφο χτί-
ριο, τὸ **δημαρχεῖο** καὶ τὰ **δικαστήρια**. Στὸ λιμάνι της
φορτώνονται τὰ πολλὰ καὶ πρῶϊμα λαχανικά, πὺν βγά-
ζει τὸ νησι αὐτό, ἂν κι εἶναι ὅλο βράχια. Ἡ Ἐρμού-

Τὸ λιμάνι τῆς Σύρου.

πολὴ ἔχει κλωστήρια, ὑφαντουργεῖα, βυρσοδεψεῖα κι
ἀποθήκες πετροκάρβουνο γιὰ τὰ βαπόρια. Ἀπολάνω
ἀπὸ τὴν Ἐρμούπολη καὶ σὲ ὑψηλὸ λόφο εἶναι ἡ Ἄνω
Σύρος (κατ. 2.200), μὲ ὥραϊες φράγκικες ἐκκλησίες, γιὰ-
τί οἱ κάτοικοι εἶναι Ἕλληνες δυτικοὶ χριστιανοί, ὅπως κι οἱ
χωριάτες ὅλου τοῦ νησιοῦ. Στὸ νησι Μύκονο, τὸ μεγα-
λύτερο χωριὸ εἶναι ἡ Μύκονο στὴν παραλία (κάτ. 2 χι-
λιάδες). Τὸ νησι αὐτὸ εἶναι χαμηλὸ καὶ βγάζει καλὴ μυ-
ζήθρα καὶ λουκάνικα.

2) Ἡ Ἐπαρχία Ἄντρου ἔχει μόνο τὸ νησι Ἄντρο

μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἄντρο (κάτ. 2.100) στὴν ἀνατολική παραλία. Στὴν Ἄντρο κοντὰ στὸ χωριὸ Ἀποίγια εἶναι μιὰ πηγὴ, ποὺ βγαίνει νερὸ χωνευτικὸ καὶ τὸ πουλοῦν στὰ φαρμακεῖα, **τὸ νερὸ τῆς Σάριζας**. Ἡ Ἄντρος βγάζει καλὸ λάδι, λεμόνια, πορτοκάλια καὶ κρεμύδια.

3) Ἡ ἐπαρχία **Τήνου** ἔχει τὸ νησι **Τῆνο** καὶ πρωτεύουσα τὸ χωριὸ Τῆνο (κάτ. 2.500) στὴ νότια παραλία σὲ μικρὸ λιμάνι. Στὴν κορυφὴ τοῦ χωριοῦ εἶναι ἡ ἐκκλησία «Εὐαγγελίστρια» ὅπου δυὸ φορές τὸ χρόνο, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Παναγίας στὶς 15 Αὐγούστου, γίνονται μεγάλα πανηγύρια καὶ μαζεύονται χιλιάδες προσκυνητὲς ἀπ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ μέρη. Τὸ νησι Τήνος εἶναι ὅλο βουνὰ μὲ μικρὲς κοιλάδες· βγάζει ζῶα, ντομάτες καὶ μάραθα.

4) Ἡ ἐπαρχία **Νάξου** ἔχει τὰ νησιὰ **Νάξο**, **Πάρο** καὶ **Ἀντίπαρο** καὶ πρωτεύουσα τὴ **Νάξο** ἀπάνω στὸ νησι Νάξο (κάτ. 2 χιλιάδες). Στὴν Πάρο εἶναι ἡ ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου ἡ «**Ἐκατομυλιανή**» χτισμένη ἀπὸ πολλὰ χρόνια, μεγάλη καὶ πολὺ ὡραία.

5) Ἡ ἐπαρχία **Κέας** ἔχει τὰ νησιὰ **Κέα** (Τζιά), **Κύθνο** καὶ **Σέριφο** καὶ πρωτεύουσα τὴν Κέα στὴ μέση τοῦ νησιοῦ Κέα (κάτ. 3 χιλιάδες). Στὴν Κύθνο εἶναι ξεστὰ λουτρὰ καὶ ἡ Σέριφος ἔχει μεταλλεῖα, ὅπου βγάζουν σίδερο.

6) Ἡ ἐπαρχία **Μήλου** ἔχει τὰ νησιὰ **Μῆλο**, **Κίμωλο**, **Σίκινο**, **Φολέγαντρο** καὶ **Σίφνο** καὶ πρωτεύουσα τὴ Μῆλο (Πλάκα) στὸ νησι Μῆλο (κάτ. 800), μὲ μεγάλο καὶ καλὸ λιμάνι. Στὴ Μῆλο βρέθηκε σὲ παλιούς τάφους τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης ἡ «**Ἀφροδίτη τῆς Μήλου**».

7) Ἡ ἐπαρχία **Θήρας** ἔχει τὰ νησιὰ **Θήρα** ἢ **Σαντορίνη**, **Ἴο**, **Ἀμοργό**, **Ἀνάφη** καὶ μερικὰ μικρὰ καὶ

ἀκατοίκητα καὶ πρωτεύουσα τὴ **Θήρα** (κ. 700), στὴ δυτικὴ παραλία τοῦ νησιοῦ, σὲ κόλπο ὅπου μέσα στὴ θάλασσα εἶναι **ἡφαίστειο**. Καὶ στ' ἄλλα νησιά τὰ μεγαλύτερα χωριὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τὸ νησί τους.

Β' Νησιά στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

(Κάτ. 308 χιλιάδες).

Ἀπὸ τὰ νησιά, ποὺ εἶναι κοντὰ στὴν παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, λευτέρωσε καὶ πῆρε τὸ ἑλληνικὸ Κράτος στὰ 1912 τὴ **Σάμο**, τὴν **Ίκαρία**, τὴ **Χίο**, τὰ **Ψαρά**,

τὴ **Λέσβο**, καὶ τὴ **Δῆμνο** στὸ Θρακικὸ πέλαγος, καὶ μερικὰ ἄλλα μικρά. Τὰ νησιά αὐτὰ χωρίζονται σὲ 3 νομούς· 1) τῆς **Λέσβου**, 2) τῆς **Χίου** καὶ 3) τῆς **Σάμου**.

α' Νομὸς Λέσβου.

(Κάτ. 161 χιλιάδες).

Νησιά. Ὁ νομὸς Λέσβου ἔχει τὰ νησιά **Λέσβο**, **Ἅγιο Εὐστράτιο** καὶ **Δῆμνο**. Ἀπ' αὐτὰ τὸ πιὸ μεγάλο εἶναι ἡ **Λέσβος**, ποὺ εἶναι μπροστὰ σ' ἓνα κόλπο στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· ὁ ἅγιος **Δημ. Κυριακοπούλου**, *Γεωγραφία τῆς Μεγ. Ἑλλάδος.*

Εὐστράτιος εἶναι ἓνα νησάκι νότια τῆς Λήμνου, πού εἶναι στοῦ Θρακικοῦ πέλαγος.

Ὁ τόπος. Ἡ Λέσθος εἶναι μεγάλο νησί με χαμηλὰ βουνὰ σκεπασμένα ἀπὸ δάση καὶ πολὺ εὐφοροῦ τὰ πλάγια τῶν βουνῶν καὶ τὰ χαμηλὰ μέρη εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ ἐλιές, ἀμπέλια καὶ ἄλλα καρποφόρα δέντρα· στὶς κοιλάδες καὶ στὶς μικρὲς πεδιάδες καλλιεργοῦν καὶ σιτάρι. Στὸ νότιο μέρος τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ βουνὸ Ὀλυμπος ἢ Προφήτης Ἡλίας καὶ στοῦ βορεινοῦ μέρους εἶναι ἓνα ἄλλο χαμηλότερο βουνό· ἀνάμεσα στὰ δυὸ βουνὰ ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ νησιοῦ εἶναι δυὸ κόλποι, κατὰ τὰ Νοτιοδυτικὰ ὁ κόλπος τῆς *Καλλονῆς*, καὶ κατὰ τὰ Ἀνατολικά τῆς *Γέρας*. Τὸ νησί αὐτὸ βγάζει πολὺ λάδι, κρασί, φρούτα καὶ σιτάρι. Ἔχει καὶ ζεστὰ λουτρά.

Ἡ Λήμνος εἶναι νησί χαμηλὸ καὶ φαλακρὸ με πολὺ καλὸ λιμάνι, τὸ *Μοῦδρον*· οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοί, βοσκοὶ καὶ ναυτικοί.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Λέσβου χωρίζεται σὲ τέσσερεις ἐπαρχίες: 1) Μυτιλήνης, 2) Πλωμαρίου, 3) Μολύβου καὶ 4) Λήμνου.

1) Ἡ ἐπαρχία *Μυτιλήνης* ἔχει τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς Λέσβου με πρωτεύουσα τὴ *Μυτιλήνη* (κάτ. 28 χιλιάδες), πού εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ. Ἡ Μυτιλήνη εἶναι χτισμένη ἀναμεταξὺ σὲ δύο λιμάνια στὴ μέση τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ νησιοῦ· ἔχει ὁμορφες ἐξοχές, μεγάλα χτίρια καὶ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ὠραιότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδας· εἶναι ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλη· ἔχει προπάντων ἐργοστάσια γιὰ σαπούνια.

2) Ἡ ἐπαρχία *Πλωμαρίου*, πού εἶναι τὸ νότιο μέρος τῆς Λέσβου, ἔχει πρωτεύουσα τὸ Πλωμάρι (κάτ. 6.500) στὴ νότια παραλία με μικρὸ λιμάνι. Ἀνάμεσα

στοὺς δυὸ κόλπους εἶναι ἡ μικρὴ γεωργικὴ πόλη *Ἀγιάσος* (κάτ. 6 χιλιάδες).

3) Ἡ ἐπαρχία *Μολύβου*, ποὺ εἶναι τὸ βορεινὸ μέρος τῆς Λέσβου, ἔχει πρωτεύουσα τὸ Μόλυβο (κάτ. 3 χιλιάδες). Στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ χωριὸν *Ἑρεσσὸς* (κάτ. 3 χιλιάδες), ὅπου ὁ Παπανικολῆς στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἔκαψε ἓνα Τούρκικο πολεμικὸ πλοῖο.

4) Ἡ ἐπαρχία *Λήμνου* ἔχει τὰ νησιὰ Λῆμνο, (κάτ. 4 χιλιάδες) καὶ τὸ μικρὸ νησάκι Ἅγιο Εὐστράτιο. Πρωτεύουσα στὴν ἐπαρχία αὕτῃ εἶναι τὸ *Κάστρο* (κάτ. 1.800) στὴ δυτικὴ παραλία τῆς Λήμνου.—Μοῦδρος, χωριὸ παράλιο στὸν κόλπο τοῦ Μοῦδρου.

β' Νομὸς Χίου.

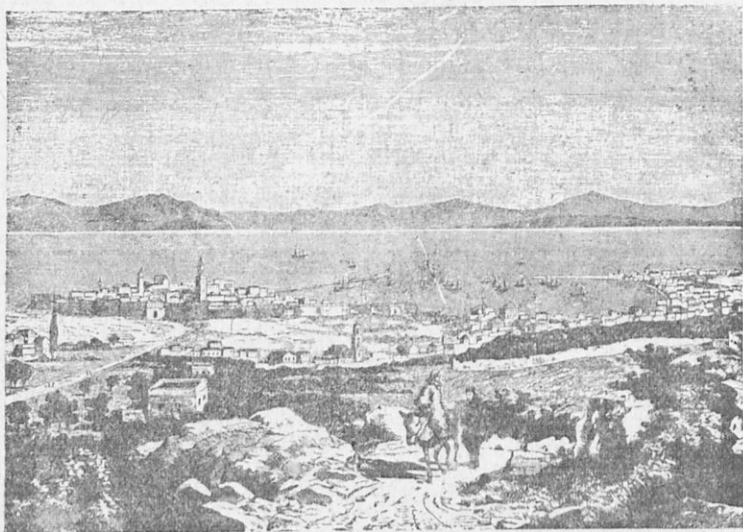
(Κάτ. 76 χιλιάδες).

Νησιὰ. Ὁ νομὸς Χίου ἔχει τὰ νησιὰ *Χίος*, *Ψαρὰ* καὶ *Οἰνοῦσες*. Ἀπ' αὐτὰ ἡ Χίος εἶναι μεγάλο νησι μακρουλὸ ἀπέναντι σὲ μιὰ Χερσόνησο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν *Ἑρυθραία*. Τὰ Ψαρὰ εἶναι μικρὸ νησι στὰ Δυτικὰ τῆς Χίου καὶ οἱ Οἰνοῦσες εἶναι μικρὰ νησάκια στὰ Βορειοανατολικά τῆς Χίου.

Ὁ τόπος. Τὸ νησι Χίος εἶναι ὄρεινόν, ἀλλὰ πολὺ εὐφορόν· βγάζει κρασί, λάδι, σῦκα, ἀμύγδαλα καὶ μαστίχα. Τὰ Ψαρὰ εἶναι ὅλο πέτρες καὶ μόνο λίγο τόπο ἔχει γιὰ καλλιέργεια καὶ λίγες συκές. Οἱ Οἰνοῦσες εἶναι 4 νησάκια, ὅπου κατοικοῦν λίγοι ψαράδες.

Πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς δὲ χωρίζεται σὲ ἐπαρχίες. Ἐχει πρωτεύουσα τὴν πόλιν *Χίος* (κάτ. 20 χιλιάδες), στὸ μέσο τῆς ἀνατολικῆς παραλίας μὲ καλὸ λιμάνι· εἶναι ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλις. *Καρδαμύλη*

(κάτ. 6 χιλιάδες), *Βοροντάδες* ναυτική πόλη, *Βολισσός* (κάτ. 2 χιλιάδες), πατρίδα τοῦ Κοραΐ. Ἡ πόλη Χίος καὶ τὰ χωριά της καταστράφηκαν στὰ 1821 ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ στὸ λιμάνι τῆς Χίου ὁ Κανάρης τότε ἔκαψε τὴν Τούρκικη ναυαρχίδα. Στὸ νησί Ψαρὰ κατοικοῦν λίγοι ναυτικοί. Τὰ Ψαρὰ εἶναι δοξασμένο νησί γιὰ τὴν παληκαριά, πὺν ἔδειξαν οἱ Ψαριανοὶ στὴν ἐπανά-

Ἡ Χίος.

σταση καὶ τὴν καταστροφὴ τοὺς ἀπὸ τοὺς Τούρκους· εἶναι καὶ πατρίδα τοῦ δοξασμένου πυρπολητῆ Κ. Κανάρη.

Νομὸς Σάμου.

(Κάτ. 70 χιλιάδες).

Νησιά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τὰ νησιά *Σάμο* καὶ *Ίκαρία*. Ἀπ' αὐτὰ ἡ Σάμος εἶναι μεγάλο νησί πολὺ κοντὰ στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ χωρίζεται ἀπ' αὐτὴ μὲ

Στὴ βορεινὴ παραλία εἶναι τὸ χωριὸ Σάμος, ἡ παλιὰ πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ, καὶ τὰ Καρλόβασια (κάτ. 5 χιλιάδες) μὲ βυρσοδεψεῖα.

2) Ἡ ἐπαρχία *Ἰκαρίας* ἔχει πρωτεύουσα τὸν Ἅγιον Κυρηκοῦ· στὰ ἀνατολικά τῆς Ἰκαρίας εἶναι τὰ μικρὰ νησιά Φοῦρνοι.

Συγκοινωνία.

Ὅλα τὰ νησιά, πὺν εἶναι στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔχουν συγκοινωνία καλὴ μὲ βαπόρια, πὺν ξεκινοῦν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ περνοῦν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα λιμάνια τους.

Γ' Ἡ Κρήτη.

(Κάτ. 386 χιλιάδες).

Τοποθεσία. Ἡ Κρήτη, πὺν εἶναι τὸ πῶς μεγάλο νησί τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ δεύτερη ἀπὸ τὴν Κύπρο ἀπὸ ὅλα τὰ Ἑλληνικά νησιά, βρίσκεται στὴ Μεσόγειο θάλασσα καὶ κλείνει ἀπὸ τὰ νότια τὸ Αἰγαῖο πέλαγος. Εἶναι ἡ πῶς νότια Ἑλληνικὴ χώρα. Ἡ θάλασσα, πὺν εἶναι ἀναμεταξὺ ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ τὶς Κυκλάδες, λέγεται *Κρητικὸ Πέλαγος*.

Ὁ τόπος. Τὸ μεγάλο αὐτὸ νησί εἶναι μακρουλὸ ἀπὸ τὰ δυτικὰ κατὰ τὰ ἀνατολικά. Στὰ βορειοδυτικά ἔχει κοντὰ τῆς τὰ Ἀντικίθυρα καὶ παραπάνω τὰ Κήθυρα πὺν εἶναι κοντὰ στὸ Μαλέα τῆς Πελοποννήσου. Στὴ βορεινὴ τῆς παραλία κατὰ τὸ Αἰγαῖο ἔχει πολλοὺς κόλπους καὶ λιμάνια ἀνοιχτὰ κατὰ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα· στὴ νότια παραλία τῆς κατὰ τὴν Ἀφρικὴ δὲν ἔχει τόσους κόλπους καὶ λιμάνια καλὰ κι ἔτσι φυσικὰ εἶναι καμωμένη νὰ ἔχη σχέση μὲ τὴν Ἑλλάδα κι ὄχι μὲ ἄλλες χῶρες. Ἀπὸ τὰ

λορείτης ("Ιδη), καὶ στὸ ἀνατολικὸ μέρος ἡ *Δίκη* ἢ *Λασήθι*.

Πεδιάδες καὶ ποταμοί. Οἱ πρὸ πολλὰς πεδιάδες τοῦ νησιοῦ εἶναι στὸ βορεινὸ μέρος, τῶν Χανίων, τοῦ Ἡρακλείου καὶ ἄλλες μικρότερες· πίσω ὅμως ἀπὸ τὸν Ψηλορείτη κατὰ τὰ νότια εἶναι ἡ μεγαλύτερη πεδιάδα τῆς Κρήτης, ἡ *Μεσαριά*, ποὺ τὴν ποτίζει τὰ ποτάμια *Δηθαῖος* καὶ *Αναποδιάρης*. Τὰ περισσότερα νερὰ ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνὰ χύνονται στὸ Κρητικὸ πέλαγος μὲ πολλὰ μικρὰ ποτάμια.

Προϊόντα. Ἡ Κρήτη βγάζει πολλὰ ἐκλεχτὰ προϊόντα ὅπως: *λάδι, σταφίδες, ραζακιές, κρασί, κάστανά, πορτοκάλια, χαρούπια, βαλανίδια* καὶ ἄλλα. Στὰ λιβάδια τῆς τρέφουν πολλὰ κοπάδια πρόβατα καὶ γίδια καὶ βγάζουν ἐκλεχτὸ νόστιμο *τυρί*.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἡ Κρήτη μ' ὅλους τοὺς ἀγῶνες τῆς δὲ λευτερώθηκε μαζὶ μὲ τὴν παλιὰ Ἑλλάδα στὴν Ἐπανάσταση, ὅπως καὶ ἄλλες Ἑλληνικὲς χώρες. Οἱ Κρητικοὶ ποτὲ δὲν ἔπαψαν τοὺς ἀγῶνες τοὺς γιὰ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴ λεύτερη Ἑλλάδα, πολλὰς ἐπαναστάσεις ἔκαμαν καὶ πόλλες φορὲς τιμωρήθηκαν γιὰ τοῦτο ἄγρια ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τέλος στὰ 1897 πέτυχαν νὰ γίνη ἡ Κρήτη ἡγεμονία χωριστὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα καὶ ἔτσι ἔμεινε ὥς τὰ 1912· στὸν Βαλκανιοπολεμικὸ ὅμως πόλεμο κατάργησε τὴν ἡγεμονία καὶ ἐνώθηκε μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κρήτη εἶναι μιὰ γενικὴ Διοίκηση μὲ γενικὸ διοικητὴ, ποὺ μένει στὰ Χανιά καὶ χωρίζεται σὲ 4 νομούς: 1) *Χανίων*, 2) *Ρεθύμνης*, 3) *Ἡρακλείου* καὶ 4) *Λασιθίου*.

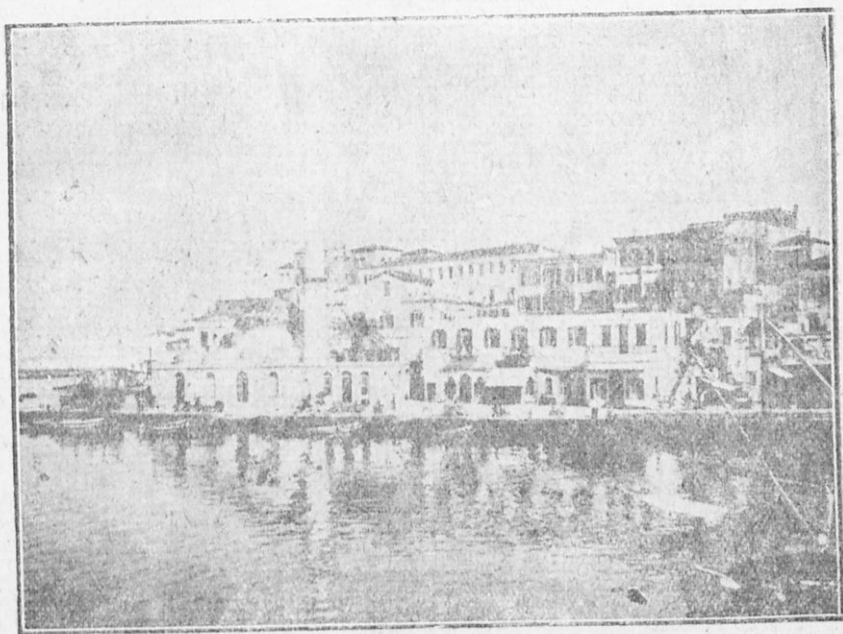
α'. Νομὸς Χανίων.

(Κάτ. 112 χιλιάδες)

Τοποθεσία. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι ὅλο τὸ δυτικὸ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἡ πόλις Χανιά.

Τὸ λιμάνι τῶν Χανίων.

κομμάτι τοῦ νησιοῦ μὲ τοὺς κόλπους Κισάμου, Χανίων καὶ Σούδας.

Πόλεις καὶ χωριά. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὰ *Χανιά*, παράλια πόλη στὸν κόλπο τῶν Χανίων καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ τοῦ λιμανιοῦ τῆς Σούδας (κάτ. 27 χιλιάδες)· εἶναι πρωτεύουσα καὶ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως τῆς Κρήτης· αὐτοῦ ἄλλοτε ἔμεναν οἱ πασσάδες καὶ ἡγεμόνες της. Μιὰ ὥρα κατὰ τὰ βορειανατολικά εἶναι ἡ *Χαλέπα*, ἐξοχικὸ μέρος τῶν Χανίων, ὅπου μένουν οἱ πρόξενοι τῶν ἄλλων κρατῶν. Στὸν κόλπο τοῦ Κισάμου εἶναι τὸ χωριὸ Καστέλι (κάτ. 2 χιλιάδες) καὶ στὸ ἔσωτερικὸ ὁ *Κάντανος*, χωριὸ γεωργικὸ σὲ πλούσια κοιλάδα.

β' Νομὸς Ρεθύμνης.

(Κάτ. 68 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Ρεθύμνης εἶναι τὸ δυτικὸ μέρος τοῦ μεσανοῦ κομματιοῦ τῆς Κρήτης καὶ συνορεύει Δυτικά μὲ τὸ νομὸ Χανίων καὶ Ἀνατολικά μὲ τὸ νομὸ Ἡρακλείου.

Πόλεις καὶ χωριά. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ *Ρέθυμνο* (κάτ. 9 χιλιάδες), μικρὴ παράλια πόλη μὲ μικρὸ τεχνητὸ λιμάνι. Στὰ νοτιανατολικά της εἶναι τὸ δοξασμένον μοναστήρι τὸ *Ἀρκαδι*, ποὺ οἱ χριστιανοὶ Κρητικοὶ τὸ τίναξαν στὸν ἄερα, ὅταν στὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 μπῆκαν οἱ Τοῦρκοι μέσα νὰ τὸ κυριέψουν καὶ σκοτώθηκαν ὅλοι καὶ μαζί τους καὶ οἱ Τοῦρκοι. Στὴ νότια παραλία εἶναι τὸ χωριὸ *Σφακιά*.

γ' Νομὸς Ἡρακλείου.

(Κάτ. 138 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς εἶναι τὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ μεσανοῦ κομματιοῦ τῆς Κρήτης καὶ

ἔχει τὸ πιὸ πλούσιο μέρος καὶ τὶς πιὸ μεγάλες πεδιάδες, τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῇ Μεσαριά. Στὰ Δυτικὰ συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Ρεθύμνης καὶ στ' Ἀνατολικά μὲ τὸ νομὸ Λασηθίου.

Πόλεις καὶ χωριά. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ *Ἡράκλειο* (κάτ. 33 χιλιάδες), παράλια πόλη σὲ μικρὸ κόλπο. Εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη καὶ πιὸ πλούσια πόλη τῆς Κρήτης. Στὰ νότια τοῦ Ἡρακλείου εἶναι τὰ ἐρεῖπια τῆς παλιᾶς πόλης *Κνωσσοῦ*, ὅπου ἦταν τὸ βασίλειο τοῦ Μίνωα. Κοντὰ στὴν Κνωσσὸ ἦταν ὁ *Λαβύρινθος*, ὅπου ζοῦσε ὁ *Μινώταυρος*. *Ἀρχάνες*, χωριὸ γεωργικόν.

δ'. Νομὸς Λασηθίου.

(Κάτ. 68 χιλιάδες).

Τοποθεσία, σύνορα. Ὁ νομὸς Λασηθίου ἔχει ὅλο τὸ δυτικὸ κομμάτι τῆς Κρήτης μὲ τὸν κόλπο τοῦ Μεράμπελλου. Στὰ Δυτικὰ συνορεύει μὲ τὸ νομὸ Ἡρακλείου καὶ ἀπὸ τ' ἄλλα μέρη βρέχεται μὲ θάλασσα.

Πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει πρωτεύουσα τὸν *Ἅγιο Νικόλαο* (κάτ. 2 χιλιάδες) στὸν κόλπο τοῦ Μεράμπελλου. Μιάμιση ὥρα βορειοδυτικὰ εἶναι ἡ *Νεάπολη*, μικρὴ ὁμορφή πόλη (κάτ. 1.500) καὶ σὲ ὥραία τοποθεσία χτισμένη. Στὴ νότια παραλία εἶναι τὸ χωριὸ *Ιεράπετρα*, ποὺ βγάζει καλὸ λάδι. Στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη κατὰ τὸ Κρητικὸ πέλαγος εἶναι ἡ *Σητεία*, χωριὸ παράλιο σὲ μικρὸ κόλπο.

Συγκοινωνία τῆς Κρήτης.

Οἱ παράλιες πόλεις τῆς Κρήτης ἔχουν συγκοινωνία θαλασσινὴ ἀναμεταξύ τους, μὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ μὲ ἄλ-

λες παράλιες πόλεις καὶ χωριά. Στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Κρήτης ἡ συγκοινωνία γίνεται μὲ ἀμαξωτοὺς δρόμους καὶ μὲ μονοπάτια. Σιδηρόδρομο δὲν ἔχει κανένα ἢ Κρήτη καὶ οὔτε πολλοὺς δρόμους γι' ἀμάξια καὶ αὐτοκίνητα.

Δ' Νησιὰ στὸ Ἰόνιο πέλαγος.

(Κάτ. 213 χιλιάδες).

Στὸ Ἰόνιο πέλαγος, ποὺ βρέχει τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ Ἡπειρου, εἶναι ἕξι μεγάλα νησιὰ καὶ μερικὰ μικρά, τὰ νησιὰ τοῦ Ἰονίου Πέλαγους· τὰ ἕξι αὐτὰ μαζὶ μὲ τὸ νησί Κύθηρα τὰ λέγουν καὶ *Ἑφτάνησα*, γιατίι εἶναι ἑφτά. Αὐτὰ εἶναι ἡ *Κέρκυρα*, οἱ *Παξοί*, ἡ *Λευκάδα*, ἡ *Ἰθάκη*, ἡ *Κεφαλληνία* καὶ ἡ *Ζάκυνθος*.

Πολιτικὴ κατάστασις. Τὰ ἑφτάνησα εἶναι ἡ μόνη ἑλληνικὴ χώρα, ποὺ δὲ σκλαβώθηκε στοὺς Τούρκους· δὲν ἔμειναν ὅμως τὰ ἑφτάνησα λεύτερα, ἀλλ' ὕστερα ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸ κράτος τὸ πῆραν στὴν κατοχὴ τους οἱ Ἑνετοί, Γάλλοι, Ρῶσοι καὶ στὰ 1813 τὰ κυρίεψαν οἱ Ἄγγλοι, ποὺ ἱδρυσαν τὸ Ἰόνιο κράτος μὲ πρωτεύουσα τὴν Κέρκυρα. Οἱ Ἄγγλοι τὰ κράτησαν στὴν κατοχὴ τους ὥς τὰ 1863, ποὺ τὰ παραχώρησαν στὴν Ἑλλάδα.

Τὰ ἑφτάνησα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Κύθηρα χωρίζονται σὲ τρεῖς νομοὺς· 1) Κερκύρας, 2) Κεφαλληνίας καὶ 3) Ζακύνθου.

α'. Νομὸς Κερκύρας.

(Κάτ. 106 χιλιάδες).

Νησιὰ. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τὰ νησιὰ *Κέρκυρα*, *Παξοὺς* καὶ *Λευκάδα* καὶ μερικὰ ἄλλα μικρὰ νησιὰ.

Τοποθεσία. Ὅλα τὰ νησιὰ τοῦ νομοῦ Κερκύρας

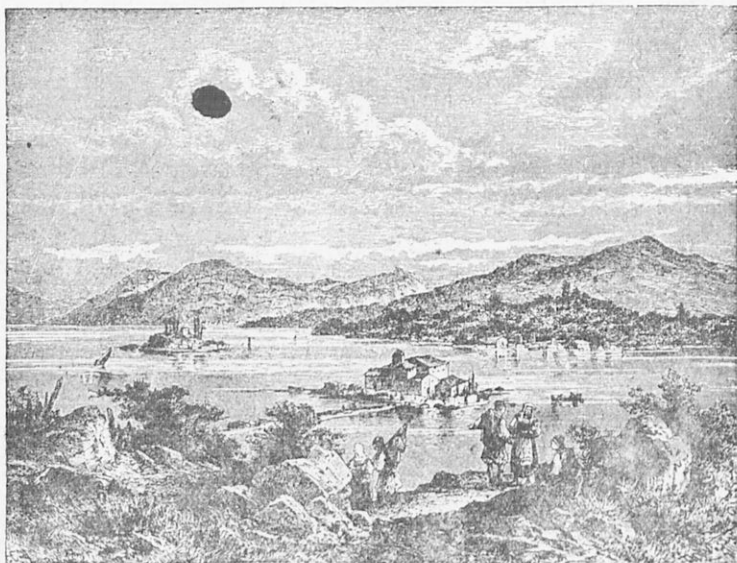
βρίσκονται στὸ βόρειο μέρος τοῦ Ἰονίου πελάγους δυτικὰ τῆς Ἑπείρου καὶ Ἀκαρνανίας. Ἡ Κέρκυρα εἶναι στὸ πιδ βορεινὸ μέρος καὶ ἀπέναντι στὴν Ἑπείρο, πού τις χωρίζει στενὴ θάλασσα. Οἱ Παξοί, μικρὸ νησί μὲ τὸ πιδ μικρὸ τοὺς Ἀντίπαξους, εἶναι στὰ Νότια τῆς Κέρκυρας ἀπέναντι καὶ αὐτὰ στὴν Ἑπείρο. Ἡ Λευκάδα εἶναι

κοντὰ στὴν παραλία τῆς Ἀκαρνανίας καὶ στὸ βορεινὸ μέρος της τόσο κοντὰ πού φαίνεται σὰ νὰ εἶναι κολλημένη μ' αὐτή· ἐκεῖ γίνεται στενὸς καὶ τόσο ἄβαθος πορθμός, πού δὲν μποροῦν νὰ περάσουν βαπόρια.

Ὁ τόπος. Τὸ νησί Κέρκυρα ἔχει σχῆμα στενόμακρο, πού ὅσο πηγαίνει κατὰ τὰ νότια στενεύει καὶ τελειώνει στὰ ἀκρωτήρια Ἀμφίπαγο καὶ Λευκίμη. Στὸ βόρειο μέρος εἶναι τὸ βουνὸ Παντοκράτορας (915 μέτρα) καὶ κατὰ τὰ νότια αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ βουνοσειρὰ χαμηλὴ ὥς τὸ ἀκρωτήρι Ἀμφίπαγο. Ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ κατεβαίνουν πολλὰ μικρὰ ποτάμια καὶ τὰ περισσότερα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλία περνοῦν ἀπὸ πολὺ πλούσιες πεδιάδες. Στὸ νησί αὐτὸ οὔτε πολὺ κρύο κάνει τὸ χειμῶνα οὔτε ζέστη τὸ καλοκαίρι· συχνὰ ὅμως βρέ-

χει καὶ γι' αὐτὸ ἡ πρασινάδα δὲ λείπει ποτέ· ὅλο σχεδὸν τὸ νησὶ σκεπάζεται ἀπὸ ἐλιές καὶ φαίνεται σὰν ἕνας ἀπέραντος ἐλαιῶνας· ἔχει καὶ μερικοὺς κάμπους, ὅπου καλλιεργοῦν δημητριακά, πατάτες καὶ ἀμπέλια. Ἐπειδὴ τὸ νησὶ αὐτὸ ἔχει τόπο πολὺ ὁμορφο, γι' αὐτὸ ἔχει καὶ πολ-

Τὸ νησὶ Κέρκυρα (Κορφοί).

λοὺς κάτοικους ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκτασή του. Οἱ **Παῖδοι** καὶ **Ἀντίπαῖδοι** εἶναι ξερὰ καὶ ὅλο βράχους νησιά, ποὺ στὰ πλάγια εἶναι σκεπασμένοι μὲ ἐλιές, καὶ βγάζουν λίγο ἀλλὰ ἐκλεχτὸ λάδι. Τὸ νησὶ Λευκάδα στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν κολλημένο μὲ τὴν Ἀκαρνανία μὲ στενὸ ἰσθμὸ, ποὺ τὸν ἔκοψαν οἱ Κορίνθιοι. Ὅλο τὸ νησὶ τὸ σκεπάζει μιὰ βουνόσειρὰ (1180 μ.), ποὺ στὰ νοτιοδυτικὰ τελειώνει στὸ ἀκρωτήρι **Λευκάτα**. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς Λευκάδας εἶναι φυτεμένη μὲ ἐλιές καὶ ἀμπέλια καὶ

ἐκτὸς ἀπὸ τὸ λάδι βγάζει πολλὰ μαῦρα κρασιὰ καὶ σταφίδες.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Κερκύρας ἔχει τρεῖς ἐπαρχίες· 1) Κερκύρας, 2) Παξῶν καὶ 3) Λευκάδας.

1) Ἡ ἐπαρχία **Κερκύρας** ἔχει ὅλο τὸ νησὶ Κέρκυρα καὶ πρωτεύουσα τὴν πόλιν **Κέρκυρα**, ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ (κάτ. 32 χιλ.)· ἡ πόλις αὕτη εἶναι χτισμένη στὸ μέσο τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ νησιοῦ, ἔχει καλὸ λιμάνι καὶ πολὺ ὠραία τοποθεσία· ἔχει μεγάλα καὶ ὑψηλὰ χτίρια, δρόμους καλοῦς, ἀλλὰ στενοῦς. Ἡ πόλις καὶ ὅλο τὸ νησὶ ἔχει προστάτη τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα, ποὺ στὴν ἐκκλησία του φυλάγεται ὁλόκληρο τὸ σῶμα του μέσα σὲ πολύτιμη κάσα.

Ἡ Κέρκυρα ἔχει πολὺ ὁμορφες ἐξοχὲς καὶ τοποθεσίες, ὅπου στὰ περασμένα χρόνια αὐτοκράτορες ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ εἶχαν χτίσει παλάτια γιὰ νὰ μένουν στὸ ὁμορφο νησὶ γιὰ λίγο καιρό. Καὶ Ἑλληνικὸ βασιλικὸ παλάτι εἶχε χτίσει ἐκεῖ ὁ Γεώργιος ὁ Α'. Στὰ νότια τῆς πόλης εἶναι τὸ ὁμορφο χωριὸ **Γαστούρι**, ὅπου εἶναι τὸ παλάτι **Ἀχιλλεῖο**, ποὺ εἶχε χτίσει ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας Ἑλισάβετ. Στὸ εὐχάριστο χωριὸ **Γαρίτσα** εἶναι τὸ Ἑλληνικὸ ἐξοχικὸ παλάτι.

2) Ἡ ἐπαρχία **Παξῶν** ἔχει τὰ νησιὰ Παξοὶ καὶ Ἀντίπαξοι καὶ πρωτεύουσα τὸ **Γάϊο**, μικρὸ χωριὸ στοὺς Παξοὺς (κάτ. 600).

3) Ἡ ἐπαρχία **Λευκάδας** ἔχει τὰ νησιὰ Λευκάδα καὶ Τάφο, μικρὸ νησάκι στὰ νοτιανατολικά της. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ **Λευκάδα** (κάτ. 5 χιλιάδ.), μικρὴ πόλις στὴ βορειανατολικὴ ἄκρῃ τοῦ νησιοῦ κοντὰ στὰ στενά. Τὰ σπίτια στὴ Λευκάδα εἶναι τὰ περισσότερα ξύλινα, γιὰτὶ πολλὰς φορὲς παθαίνει ἀπὸ σεισμούς.

Κατὰ τὰ νότια τῆς πόλης καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ νη-
σιοῦ εἶναι τὰ γεωργικὰ χωριά *Καρυές* καὶ *Ἄγιος Πέ-
τρος* μὲ ἐπίνειο τῇ *Βασιλικῇ*.

β' Νομός Κεφαλληνίας.

(Κάτ. 66 χιλιάδες).

Νησιά. Ὁ νομός αὐτὸς ἔχει τὰ νησιὰ *Κεφαλληνία*, *Ἰθάκη* καὶ τὰ μικρὰ νησάκια *Κίλαμο*, *Καστό* καὶ *Ἐχινάδες*.

Τοποθεσία. Ὅλα τὰ νησιὰ αὐτὰ βρίσκονται δυτικὰ τῆς Ἀχαρνάνιας καὶ στὰ νότια τῆς Λευκάδας. Πιὸ δυ-
τικὰ εἶναι ἡ Κεφαλληνία, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα καὶ
στὰ βορειανατολικά της ἡ Ἰθάκη καὶ ἀνατολικά τῆς
Ἰθάκης τὰ μικρὰ νησάκια.

Ὁ τόπος. Τὸ νησί Κεφαλληνία ἔχει στὸ μέσο μιὰ βουνοσειρά, ποὺ τὸ πιὸ ὑψηλὸ βουνό της εἶναι ὁ **Αἶνος** (1610 μ.) μὲ μεγάλα δάση ἀπὸ ἔλατα. Ἡ βουνοσειρὰ αὐτὴ στὰ βόρεια κάνει τὴ χερσόνησο **Ἐρισσο** καὶ δυτικὰ τὴν **Παλική**, ποὺ χωρίζεται ἀπὸ τὸ ἄλλο νησί μὲ τὸ βαθὺ κόλπο τοῦ **Λιβαδιοῦ** κατὰ τὴν Ἰθάκη εἶναι ὁ κόλπος τῆς Σάμης. Τὸ νησί αὐτὸ εἶναι ὄρεινόν, ἀλλὰ σὲ μερικὰ μέρη τὰ βουνά του εἶναι καλλιεργημένα ὥς τις κορυφές του. Βγάζει μαύρη σταφίδα, κρασί ἐκλεχτὸ καὶ λάδι. Τὸ νησί Ἰθάκη χωρίζεται σὲ δυὸ κομμάτια, ποὺ ἐνώνονται μὲ στενὸ πορθμό· ὁ τόπος του εἶναι ἄγριος καὶ ὅλο βουνὰ γυμνά, ἐκτὸς ἀπὸ λίγο μέρος, ποὺ εἶναι σκεπασμένο μὲ ἐλιές κι ἀμπέλια. Στὴν Ἰθάκη ἦταν τὸ βασίλειο τοῦ Ὀδυσσεά.

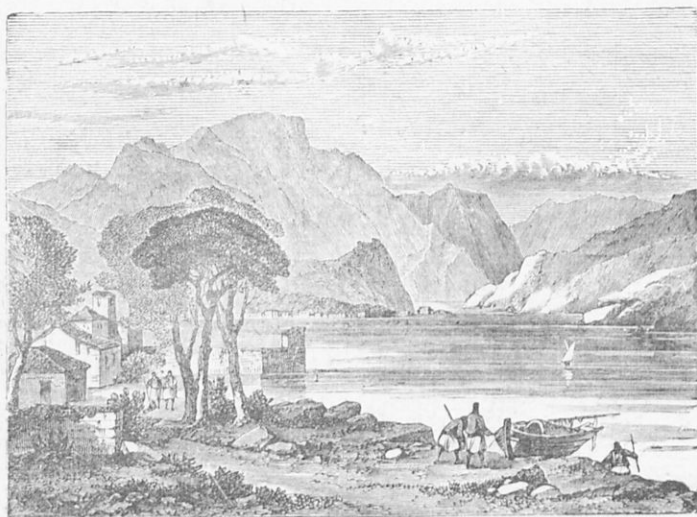
Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς Κεφαλληνίας χωρίζεται σὲ 4 ἐπαρχίες· τρεῖς εἶναι στὸ νησί Κεφαλληνίας: 1) Κραναίας, 2) Πάλης, 3) Σάμης καὶ 4) Ἰθάκης.

1) Ἡ ἐπαρχία **Κραναίας** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Ἀργοστόλι** (κάτ. 8 χιλιάδες), ποὺ εἶναι πρωτεύουσα καὶ τοῦ νομοῦ· εἶναι παράλια πόλη στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ κόλπου τοῦ Λιβαδιοῦ· ἔχει καλὰ χτίρια κι εἶναι πόλη ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ. Ἐξω ἀπὸ τὴν πόλη κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ εἶναι κάτι περίεργοι μύλοι· αὐτοὶ γυρίζουν μὲ θαλασσινὸ νερό, ποὺ ὕστερα χάνεται μέσα στὴ γῆ. Σὲ μιὰ κοιλάδα στὸ βουνὸ Αἶνος εἶναι τὸ χωριὸ **Βαλσαμᾶτα**. Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Γεράσιμου, τοῦ προστάτη τοῦ νησιοῦ, ὅπου βρίσκεται ὁλόκληρο τὸ λείψανόν του.

2) Ἡ ἐπαρχία **Πάλης** εἶναι ἡ χερσόνησος Παλική, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ πλούσιο μέρος τοῦ νησιοῦ· πρωτεύουσα ἔχει τὸ **Ληξούρι** (κάτ. 5 χιλιάδες) στὴν ἀπέναντι ἀπὸ

τὸ Ἀργοστόλι παραλία τοῦ κόλπου· εἶναι μικρὴ πόλη γεωργικὴ καὶ ναυτικὴ.

Ἡ ἐπαρχία *Σάμης* εἶναι τὸ βορεινὸ καὶ ἀνατολικὸ μέρος τῆς Κεφαλληνίας καὶ τὸ πρὸ φτωχό· πρωτεύουσα ἔχει τὸ χωριὸν *Σάμη* ἢ *Αἰγιαλὸ* (κάτ. 2 χιλιάδες). Στὰ βόρεια τῆς Σάμης εἶναι τὰ χωριά τῆς *Πύλαρου* με λιμάνι τὴν *Ἀγία Εὐφημία*.

Τὸ νησι Ἰθάκη.

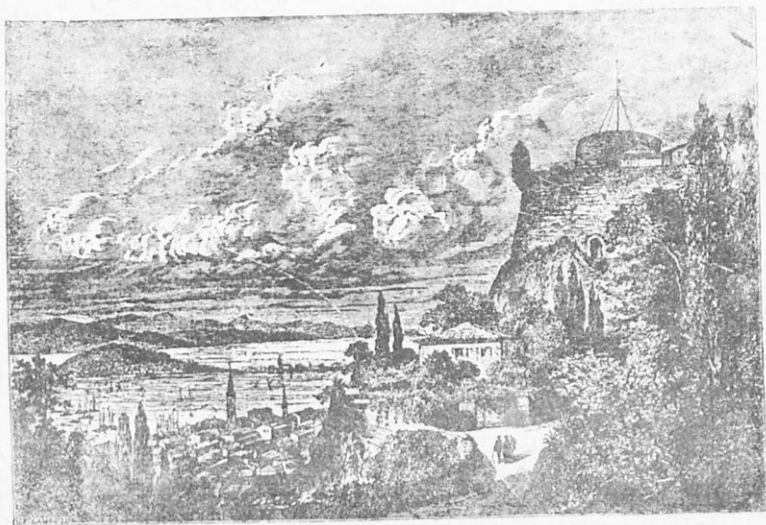
4) Ἡ ἐπαρχία *Ἰθάκης* εἶναι τὸ νησι *Ἰθάκη* καὶ τὰ ἀνατολικά του μικρὰ νησάκια· ἔχει πρωτεύουσα τὸ Βαθὺ (κάτ. 3.400) με πολὺ καλὸ λιμάνι. Ἀπὸ τὰ ἄλλα νησιά κατοικοῦνται ἡ *Κάλαμος* καὶ ἡ *Κάστος*, ποὺ βγάζουν κρασί καὶ λάδι.

γ'. Νομὸς Ζακύνθου.

(Κάτ. 40 χιλιάδες).

Νησιά. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἔχει τὸ νησι *Ζάκυνθο* καὶ μερικά μικρὰ νησάκια, τὶς *Στροφάδες*.

Τοποθεσία. Ἡ Ζάκυνθος εἶναι δυτικὰ στὴν Πελοπόννησο ἀπέναντι στὴν Κυλλήνη· οἱ Στροφάδες εἶναι δυὸ μικρὰ νησιὰ στὰ νότια τῆς Ζάκυνθου καὶ στὸ μεγαλύτερο ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας Παντόχαρης.

Ἡ Ζάκυνθος.

Ὁ Τόπος. Τὸ νησιὶ Ζάκυνθος ἔχει δυὸ μέρη, ποὺ διαφέρουν πολὺ ἀναμεταξύ τους· τὸ ἓνα εἶναι μιὰ γυμνὴ καὶ ἄσχημη βουνοσειρά, ποὺ πηγαίνει ἀπὸ τὰ νοτιοανατολικά κατὰ τὰ βορειοδυτικά καὶ εἶναι περισσότερο ἀπὸ τὸ μισὸ νησιὶ καὶ τὸ ἄλλο εἶναι μιὰ πεδιάδα μὲ πλούσια βλάστηση καὶ πολὺ εὐφορὴ· αὐτὴ κλίνεται στὰ ἀνατολικά σὲ λοφοσειρὲς σκεπασμένες μὲ δάση ἀπὸ ἐλιές. Στὴ νότια πλευρὰ τοῦ νησιοῦ ἀναμεταξὺ στὰ ἀκρωτήρια *Γεράκι* καὶ *Μαραθία* εἶναι ὁ κόλπος Κερί. Ἡ Ζάκυνθος βγάζει πολλὴ μαύρη σταφίδα, καλὰ κρασιά καὶ λάδι, λεμόνια, πορτοκάλια, ἔχει καὶ πολλοὺς ὥραϊους ἀνθόκη-

πους. Ἀπὸ τὰ πολλὰ ἄνθη ποὺ ἔχει ἡ Ζάκυνθος καὶ τὰ ὀπωροφόρα δέντρα τὴν λένε οἱ Εὐρωπαῖοι «Ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς».

Πόλεις καὶ χωριά. Ὁ νομὸς *Ζακύνθου* δὲ χωρίζεται σὲ ἐπαρχίες· ἔχει πρωτεύουσα τὴν πόλιν *Ζάκυνθο* (12 χιλιάδες) στὴν ἀνατολική παραλία· ἔχει γύρω μικροὺς λόφους καταπράσινους ἀπὸ τὶς ἐλιές καὶ τὶς πορτοκαλιές κι ἀνάμεσα φαίνονται ὁμορφα ἐξοχικὰ σπίτια. Εἶναι ὁμορφη πόλη, μὲ καλὰ χτίρια· ἔχει ἐργοστάσια σαπουνιῶν καὶ πούδρας καὶ καλὸ ἐμπόριο. Στὴ Ζάκυνθο εἶναι τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ὅπου εἶναι τὸ λείψανό του. Οἱ Ζακυνθινοὶ ἔχουν τὸν Ἅγιο Διονύσιο προστάτη, ὅπως οἱ Κεφαλλονῖτες τὸν Ἅγιο Γεράσιμο κι οἱ Κερκυραῖοι τὸν Ἅγιο Σπυρίδωνα. Ἡ πόλη Ζάκυνθος εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ ποιητῆ Σολωμοῦ, ποὺ ἔκαμε τὸν Ἐθνικὸ ὕμνο κι ἄλλα ἔξοχα ποιήματα.

Τὸ νησὶ ἔχει πολλὰ μεγάλα γεωργικὰ χωριά.

Ἡ συγκοινωνία στὰ Ἰόνια νησιά.

Ὅλα τὰ νησιά στὸ Ἰόνιο πέλαγος ἔχουν ταχτικὴ συγκοινωνία στὰ λιμάνια τους μὲ βαπόρια μὲ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Κέρκυρας περνοῦν καὶ τὰ βαπόρια, ποὺ κάνουν τὴ συγκοινωνία Ἑλλάδας κι Εὐρώπης.

Στὸ ἐσωτερικὸ τους ἔχουν πολλοὺς καὶ καλοὺς δρόμους ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἀγγλων καὶ πρὸ πάντων ἡ Κεφαλληνία κι ἡ Κέρκυρα.

ΤΟ ΝΕΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Ἡ Ἑλλάδα στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν κράτος μεγάλο καὶ πολιτισμένο, λίγα χρόνια ὅμως πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστὸς μας σκλαβώθηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια πάλι γίνηκε Ἑλληνικὸ κράτος μεγάλο καὶ δοξασμένο μὲ πρωτεύουσα τὴν Κωνσταντινούπολη. Τὸ κράτος αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ χίλια σχεδὸν χρόνια κυριεύτηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ οἱ Ἕλληνες πεντακόσια ἀπάνω κάτω χρόνια ἦταν σκλάβοι τους. Στὰ 1821 ὅμως ἔκαμαν ἐπανάσταση καὶ ὕστερα ἀπὸ ἀγῶνες πολλοὺς στὰ 1830 λευτερώθηκε ἓνα μέρος καὶ ἔτσι ιδρύθηκε τὸ πρῶτο Ἑλληνικὸ κράτος μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησο, τὶς Κυκλάδες, τὴν Εὐβοία καὶ τὶς βόρειες Σποράδες. Τόσο μικρὸ ἦταν στὴν ἀρχὴ τὸ κράτος, ποὺ λίγο λίγο μεγάλωσε καὶ γίνηκε τὸ σημερινὸ μὲ 7 σχεδὸν ἑκατομμύρια ἐλεύθερους Ἕλληνες.

Ἡ Ἑλλάδα τότε δὲν ἦταν μόνο μικρή, ἀλλὰ καὶ καταστραμμένη ἀπὸ τοὺς πολέμους γιὰ τὴ λευτεριά της. Σὲ τέτοια ἐλεινὴ καὶ δυστυχισμένη κατάστασι τὴν βοήθη ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας στὰ 1828, ποὺ ἦρθε γιὰ κυβερνήτης της. Ὁ πρῶτος αὐτὸς Ἕλληνας κυβερνήτης ἐργάστηκε ὅσο μποροῦσε, γιὰ νὰ προσδέψῃ ὁ τόπος καὶ νὰ κάμῃ νόμους καλοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐφαρμόσῃ γιὰ ὅλους ἴσια. Τοῦτο ὅμως δὲν ἄρесе σὲ μερικοὺς Ἕλληνες καὶ στὶς 27 τοῦ Σεπτεμβρίου στὰ 1831 τὸν σκότωσαν στὸ Ναύπλιο.

Ὑστερα ἀπὸ τὸ σκοτωμὸ τοῦ Καποδίστρια οἱ Ἕλληνες ζήτησαν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ρωσίαν νὰ τοὺς στείλῃ βασιλιά καὶ ἔστειλαν τότε τὸν Ὄθωνα, τὸ δεύτερο γιὸ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Βαυαρίας. Ἐτσι ὁ Ὄθωνας γίνηκε ὁ πρῶτος βασιλιάς στὴ νέα Ἑλλάδα. Ὁ Ὄθωνας βασίλευσε ὥς τὰ 1862, ποὺ τὸν ἔδιωξαν.

Ὑστερα ἀπὸ τὸν Ὄθωνα οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν βασιλιά τὸ δεύτερο γιὸ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Δανίας Γεώργιο τὸν Α'. Ὁ Γεώργιος ἦρθε στὴν Ἑλλάδα στὰ 1863. Τότε ἡ Ἀγγλία παραχώρησε στὴν Ἑλλάδα τὰ ἐφτάνησα,

πὺν εἶχε ὥς τότε στήν κατοχή της. Στὰ χρόνια τοῦ Γεωργίου ἡ Ἑλλάδα μεγάλωσε καὶ προόδεψε πολὺ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐφτάνησα, στὰ 1881 λευτερώθηκε ὅλη ἡ Θεσσαλία καὶ ἀπὸ τὴν Ἡπειρο ὁ νομὸς Ἀρτας. Ἔτσι τὰ σύνορα τῆς νέας Ἑλλάδας ἔφτασαν στὸν Ὀλυμπο καὶ στὸν Ἀραχθο ποταμό. Στὰ χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου τοῦ Α΄, στὰ 1912, γίνηκε ὁ Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος, δηλαδὴ ὅλα τὰ Χριστιανικὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου πολέμησαν μαζὶ ἐναντίον τῶν Τούρκων, τοὺς νίκησαν κι ἔτσι λευτέρωσαν τὶς Χριστιανικὲς χῶρες τῆς Χερσονήσου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ λίγο μέρος γύρω της.

Ὁ Καποδίστριας

Στὸ μεταξὺ ὁ Γεώργιος δολοφονήθηκε στὴ Θεσσαλονίκη στὰ 1913 καὶ γίνηκε βασιλιάς ὁ διάδοχός του Κωνσταντῖνος. Τότε ὁμως, ἐπειδὴ οἱ Βούλγαροι ἤθελαν νὰ πάρουν τὶς πρὸ πολλὰς χῶρες καὶ τὴ Θεσσαλονικὴ ἀκόμα, γίνηκε ὁ Ἑλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος. Στὸν πόλεμο αὐτὸν οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς ἄλλους συμμάχους νίκησαν τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ περιοριστοῦν στὰ παλιὰ τους σύνορα. Ἔτσι ἡ Ἑλλάδα ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο αὐτὸν πῆρε τὴν Κρήτη, τὴ νοτιοδυτικὴ καὶ ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ τὴ δυτικὴ καὶ ἀνατολικὴ Θράκη, καὶ τὰ νησιά, πὺν εἶναι στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα.

Στὰ 1914 ὁμως γίνηκε ὁ μέγας Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος καὶ ἡ Ἑλλάδα βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ ἀνακατευτῇ καὶ στὸν πόλεμο αὐτὸν μαζὶ μὲ τοὺς συμμάχους ἐναν-

τίον τῆς Γερμανίας, Αὐστρίας, Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας. Ὁ πόλεμος αὐτὸς κράτησε πολλὰ χρόνια καὶ στὸ τέλος νίκησαν οἱ σύμμαχοι. Ἡ Ἑλλάδα ὁμως ξακολούθησε ὕστερα μόνη τὸν πόλεμο μὲ τοὺς Τούρκους στὴ Μικρὰ Ἀσία ὥς τὰ 1922.

Ἀλλὰ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1922 νικήθηκε ὁ στρατὸς τῆς στὴν Ἀσία καὶ ἔφυγε. Οἱ Τούρκοι τότε ἀπὸ ἐκδί-
κηση, ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τῆς Ἀσίας ἄλλους σκότωσαν
καὶ ἄλλους ἔδιωξαν καὶ ἔτσι μαζεύτηκαν στὴν Ἑλλάδα ἐνά-
μισυ ἑκατομμύριο πρόσφυγες. Τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1922
ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος ἐπαναστάτησε καὶ ἔδιωξε τὸ Βασι-
λιὰ Κωνσταντῖνο καὶ ἔκαμε βασιλιὰ τὸ διάδοχό του Γε-
ώργιο τὸν Β'. Ἡ Ἑλλάδα τότε ἔχασε ἐκτὸς ἀπὸ τὶς χῶ-
ρες τῆς Ἀσίας καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη καὶ ἔτσι τὰ
σύνορά της ἦρθαν στὸν Ἑβρο ποταμό.

Ὑστερα ἀπὸ ἓνα χρόνο οἱ Ἕλληνες κατάργησαν τὴ
βασιλεία καὶ ἀνακήρυξαν τὸ κράτος, στὶς 25 τοῦ Μάρτη
τοῦ 1923, δημοκρατία· τότε ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β'
ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν οἰκογέ-
νειά του. Ἐτσι ἀπὸ τότε ἡ Ἑλλάδα ἀνακηρύχτηκε Ἑλ-
ληνικὴ Δημοκρατία καὶ ἀντὶ γιὰ βασιλιὰ ἔχει ἀνώτατο
ἄρχοντα πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Πρῶτος πρόεδρος τῆς
Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας γίνηκε ὁ δοξασμένος ναύαρχος
Παῦλος Κουντουριώτης, πού νίκησε τὸν Τουρκικὸ στόλο
στὸν Ἑλλήσποντο.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ Δ. Η. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Δ. Φ.
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

Γραμμένα σύμφωνα με τὸ τελευταῖον πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου καὶ
στὴν ἀπλὴ σχολικὴ γλῶσσα.

Γεωγραφία τῆς μεγάλης Ἑλλάδας (γιά τὴν Γ' καὶ Δ' τάξη) περιλαμβάνει τὴ Νέα καὶ Παλιὰ Ἑλλάδα μετὰ τὴ νέα διοικητικὴ διαίρεση κατὰ τμήματα φυσικά. Ἐκδοσὴ νέα σὲ καλὸ χαρτί με πολλὰς ὥραιες εἰκόνες καὶ τοπία τῶν κυριωτέρων πόλεων καὶ τοποθεσιῶν καὶ με καλλιτεχνικοὺς χάρτες τῶν νομῶν.

Γεωγραφία (γιά τὴν Ε' καὶ Στ' τάξη) περιέχει σύντομα ὅλες τὰς Ἠπειροὺς καὶ με λεπτομέρεια τὴν Εὐρώπην, σύμφωνα με τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα· ἔκδοσὴ νέα σὲ καλὸ χαρτί, με πολλὰς ὥραιες εἰκόνες, τοπία καὶ χάρτες.

Συλλογὴ προβλημάτων (γιά τὴν Δ' τάξη) με προβλήματα ἀπὸ τὴν πρακτικὴν ζωὴν γιά τὴν ὕλη τοῦ προγράμματος. Ἐκδοσὴ νέα.

Συλλογὴ προβλημάτων, (γιά τὴν Ε' καὶ Στ' τάξη) περιέχει προβλήματα γιά ὅλη τὴν ὕλη, ποὺ διδάσκεται στὰς τάξεις αὐτές, παρμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ· ἔκδοσὴ νέα.

Μαθήματα Φυσικῆς Ἱστορίας, τευχ. Α' (γιά τὴν Γ' καὶ Δ' τάξη) περιέχει ὅλη τὴν ὕλη τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος· ἐξετάζει ὅλα τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τῆς Ἑλλάδας, με πολλὰς καλλιτεχνικὰς εἰκόνες.

Μαθήματα Φυσικῆς Ἱστορίας, τευχ. Β'. Περιέχει τὴν ὕλη γιά τὴν Ε' τάξη σύμφωνα με τὸ νέο ἀναλυτικὸ πρόγραμμα καὶ πολλὰς εἰκόνες.

Μαθήματα Φυσικῆς Ἱστορίας, τευχ. Γ' (γιά τὴν Στ' τάξη). περιέχει ὅλη τὴν ὕλη τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος καὶ πολλὰς καλλιτεχνικὰς εἰκόνες.

Φυσικὴ Πειραματικὴ (γιά τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα), με πολλὰ πρακτικὰ πειράματα καὶ ἐφαρμογὰς στὸν πρακτικὸ βίον· νέα καλλιτεχνικὴ ἔκδοσὴ.

Στοιχειώδη πρακτικὰ μαθήματα Χημείας, γιά τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα, σύμφωνα με τὸ τελευταῖον ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου.